

GUIA DIDÀCTICA PER AL PROFESSORAT:

Desenvolupament de les activitats, els materials i els recursos annexes.

COEDUCACIÓ I EDUCACIÓ FÍSICA:

Una proposta didàctica per a la sensibilització i la formació del professorat.

Cartell de promoció del Congreso Mujer y Deporte (Bilbao, 2001)

Olga Checa Herranz
Curs escolar 2006/2007

ÍNDEX:

1. Guia didàctica per al professorat.

4

1.1.- Presentació dels materials elaborats.	4
1.2.- Mapa global d'objectius, continguts i activitats.	6
1.3.- Guia per a la utilització de les fitxes de treball.	10
1.4.- Alguns apunts i recomanacions sobre la metodologia a emprar.	11
1.5.- Desenvolupament dels blocs de treball.	13
1.5.1. Bloc de treball 1: Activitats per treballar el coneixement, la cohesió i els acords grupals per tal de facilitar un bon ambient de treball a l'inici i durant el transcurs del procés formatiu.	13
1.5.2. Bloc de treball 2: Activitats per avaluar els coneixements previs del grup i incorporar les seves expectatives formatives als objectius i continguts del curs	22
1.5.3. Bloc de treball 3: Activitats per a l'avaluació reflexiva i continuada durant tot el procés formatiu.	37
1.5.4. Bloc de treball 4: Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació	50
1.5.5. Bloc de treball 5: Activitats per treballar la detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física.	133

2. Bibliografia i recursos web

232

" Encara que Espanya ha conegut un avenç molt significatiu en els últims 20 anys en producció normativa en matèria d'igualtat educativa, s'aprecia una distància molt gran entre l'ideari normatiu i la pràctica educativa a les escoles ”.

“El canvi cap a una escola coeducativa serà factible si el professorat pren consciència d'aquesta necessitat i té la possibilitat de rebre formació ”.

(Extret de les conclusions de “ l'Informe final del Estudio para conocer la situación actual de la Educación para la Igualdad en España, publicat per l'Instituto de la Mujer (2004)).

1. GUIA DIDÀCTICA PER AL PROFESSORAT

1.1. Presentació dels materials elaborats

El material elaborat durant aquest període de llicència i que us presento a continuació és correspon amb l'objectiu inicial plantejat i ha consistit en el **disseny i l'elaboració d'instruments, activitats, materials i metodologies per a la formació del professorat en coeducació a l'àrea d'Educació Física** i adreçat a:

- a) Facilitar pautes per a que cada docent revisi el seu currículum explícit i ocult, possibilitant l'anàlisi i la comprensió dels elements sexistes i discriminatoris en la seva pràctica docent.
- b) Oferir eines i recursos per a facilitar el canvi cap a una Educació Física coeducativa, motivant i animant el professorat perquè se senti implicat en aquest procés cap un model d'escola més igualitària i plural.
- c) Donar eines per reflexionar sobre la coeducació com a eina de transformació i canvi social.

Per tal d'arribar al disseny definitiu d'aquest material, ha estat necessari un treball previ al voltant de tres eixos:

1. Aprofundiment en el marc teòric necessari per entendre les manifestacions i repercussions del sexisme a l'àrea d'Educació Física, de cara a poder realitzar i ampliar el meu procés de reflexió.
2. Concreció de les situacions específiques del sexisme a l'àrea d'Educació Física, investigant i reflexionant entorn les manifestacions i repercussions en l'alumnat, i aportant pautes per a un bon desenvolupament de la nostra tasca educativa.
3. Revisió de documentació i recerca sobre metodologies participatives i vivencials, que parteixin de la experiència personal i facilitin l'expressió, la presa de consciència, la reflexió, la resignificació i el canvi d'actituds personals necessari per a la construcció de noves concepcions educatives.

El **resultat obtingut** ha estat l'elaboració una programació d'activitats presentada en format de fitxes de treball que inclou sis blocs de treball:

- **Bloc 1:** Activitats per treballar el coneixement, la cohesió i els acords grupals per tal de facilitar un bon ambient de treball a l'inici i durant el transcurs de la formació.
- **Bloc 2:** Activitats per a l'avaluació reflexiva i continuada durant tot el procés formatiu.
- **Bloc 3:** Activitats per avaluar els coneixements previs del grup i incorporar les seves expectatives formatives als objectius i continguts del curs.
- **Bloc 4:** Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació.
- **Bloc 5:** Activitats per treballar la detecció dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents.
- **Bloc 6:** Activitats per treballar la reflexió i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física.

Tot i que aquesta proposta d'activitats té una part específica centrada en l'àrea d'Educació Física, és aplicable en el seu conjunt, amb petites modificacions, a la resta d'àrees i nivells educatius, per la qual cosa penso que és un material que permet una àmplia utilització dins de la comunitat educativa, donat que facilita l'expressió, la presa de consciència, la reflexió, la resignificació i el canvi cap a la construcció de noves concepcions educatives que contribueixin a millorar la nostra tasca docent i a col·laborar en la construcció d'una escola més justa i igualitària.

A més, la presentació de les activitats en forma de fitxes de treball dividides en apartats permet utilitzar-les de manera combinada en diferents estructures formatives: tallers, cursos, xerrades, jornades puntuals de formació,...

1.2. Mapa global d'objectius, continguts i activitats.

BLOCS DE TREBALL		ACTIVITATS		PAG	OBJECTIUS	CONTINGUTS
BLOC I	Activitats per treballar el coneixement, la cohesió i els acords grupals per tal de facilitar un bon ambient de treball a l'inici i durant el transcurs del procés formatiu.	A1	EL GOMET DE LA DIFERÈNCIA	14	Treballar vivencialment els conceptes de prejudici, estereotip i respecte per la diversitat.	Prevenió de conflictes Respecte per la diversitat
		A2	LA TERANYINA	16	Vivenciar un joc cooperatiu per a posteriorment reflexionar sobre la importància d'educar en processos democràtics de presa de decisions grupals.	Cohesió grupal Presa de decisions grupals.
		A3	ORDRE EN EL BANC	18	Vivenciar un joc cooperatiu per a posteriorment analitzar la importància de treballar jocs i activitats cooperatives amb el nostre alumnat.	Presa de decisions grupals. Regulació de conflictes
		A4	CREUAR EL RIU	20	Desenvolupar la cooperació estimulants la imaginació i la recerca col·lectiva de solucions.	Cooperació i cohesió grupal Acords previs de grup
BLOC II	Activitats per avaluar els coneixements previs del grup i incorporar les seves expectatives formatives als objectius i continguts del curs.	A1	EL TRESOR HUMÀ	23	Conèixer les idees prèvies i les experiències del grup en l'àmbit de la Coeducació i les expectatives grupals respecte a la formació.	Avaluació inicial dels coneixements del grup i de les seves expectatives de formació.
		A2	QUÈ ENTENEM PER COEDUCACIÓ?	26	Conèixer les idees prèvies del grup respecte al tema de la Coeducació.	Avaluació inicial dels coneixements grupals
		A3	BARÒMETRE DE VALORS	31	Afavorir el procés de reconeixement de les idees i actituds personals al voltant del tema de la Coeducació.	Avaluació inicial dels coneixements grupals
BLOC III	Activitats per a l'avaluació reflexiva i continuada durant tot el procés formatiu.	A1	M'HA AGRADAT / NO M'HA AGRADAT	38	Avaluar individualment la sessió amb l'objectiu d'introduir les propostes generades pel grup en sessions posteriors.	Avaluació formativa.
		A2	LA PATATA CALENTA	40	Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu amb l'objectiu d'introduir les propostes generades pel grup en sessions posteriors.	Avaluació formativa
		A3	LES ESTÀTUES	42	Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu amb l'objectiu d'introduir les propostes generades pel grup en sessions posteriors.	Avaluació formativa.
		A4	EL SABOR DE LA SESSIÓ	44	Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu amb l'objectiu d'introduir les propostes generades pel grup en sessions posteriors.	Avaluació formativa
		A5	LA DIANA	46	Realitzar una avaluació final global i reflexiva.	Avaluació final
		A6	LA FIGURA HUMANA	48	Realitzar una avaluació global i reflexiva respecte als nous coneixements i eines pedagògiques adquirides, així com les emocions sentides durant el procés formatiu.	Avaluació final

BLOCS DE TREBALL		ACTIVITATS		PAG	OBJECTIUS	CONTINGUTS
BLOC IV	Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació	A1	LA MARINA I EN GUILLEM	52	Identificar el significat dels conceptes sexe i gènere des de l'experiència personal analitzant els models tradicionals de masculinitat i feminitat	Teoria sexe-gènere. Socialització i estereotips de gènere. Efecte Pigmalión i currículum ocult.
		A2	CRONOGRAMA ACCÉS DONES A L'EDUCACIÓ	70	Facilitar que les persones participants obtinguin i aportin informació sobre el procés històric que ha anat conformant el procés històric de l'accés de les dones a l'Educació.	Evolució històrica de l'accés de les dones a l'Educació
		A3	TREBALL AMB IMATGES	95	Aportar dades que ens permetin conèixer millor l'herència històrica de l'Educació Física de les dones.	Objectius de la Educació Física de les dones durant el període franquista
		A4	LA CONSTRUCCIÓ DEL GÈNERE EN EL JOC	104	Generar reflexió i debat al voltant del l'actual construcció del gènere dels infants en el joc i l'activitat física i la seva repercussió en l'àrea d'Educació Física	La construcció diferencial de gènere en el joc i l'activitat física i la seva repercussió a l'àrea d'Educació Física
		A5	EL BINGO DE LA COEDUCACIÓ	106	Reafirmar conceptes directament relacionats amb el tema de la coeducació i avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes	Terminologia relacionada amb la Coeducació
		A6	RELACIONEM TERMES I DEFINICIONS	114	Reafirmar conceptes directament relacionats amb el tema de la coeducació i avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes.	Reforç teòric de la terminologia relacionada amb la coeducació
		A7	PARAULES GENERADORES	122	Recuperar els coneixements i les experiències prèvies del grup sobre el tema de la Coeducació, començant a establir relacions entre conceptes.	Avaluació formativa sobre els coneixements adquirits pel grup
		A8	LA TERANYINA DE LA COEDUCACIÓ	127	Establir relacions entre conceptes reforçant el treball de l'activitat anterior.	Conceptualització teòrica
		A9	A LA RECERCA D'UNA DEFINICIÓ GRUPAL DE COEDUCACIÓ	129	Elaborar grupalment definicions del concepte de coeducació i comparar-les amb d'altres que proposi la persona dinamitzadora.	Definició de Coeducació

BLOCS DE TREBALL		ACTIVITATS		PAG	OBJECTIUS	CONTINGUTS
BLOC V	Activitats per treballar la detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'EF	A1	HA ESTAT SEXISTA EL MODEL D'EF QUE HE REBUT?	138	Analitzar i reflexionar sobre el sexisme i androcentrisme existent en el model d'EF rebuda com alumna/e.	Anàlisi del sexisme en el model d'Educació Física rebut com alumna/e
		A2	QUINS ASPECTES DE L'EF REBUDA VOLEM CONTINUAR TRANSMETENT?	143	Analitzar els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació rebuda i la seva reproducció en les nostres pràctiques docents.	La reproducció del sexisme en les nostres pràctiques docents.
		A3	ES L'HORA DE RECOLLIR	146	Donar eines per detectar i reflexionar sobre algunes actuacions diferenciades que fem sense adonar-nos durant la nostra pràctica docent.	Currículum ocult: actituds i expectatives diferenciades.
		A4	ACCIONS POSITIVES	148	Donar eines per detectar i reflexionar sobre la desigual selecció de continguts i a la desigual assignació de tasques que freqüentment es dona a la nostra àrea.	Accions positives a l'àrea d'Educació Física.
		A5	REVISIÓ DE LA SELECCIÓ DE CONTINGUTS ALS CICLE SUPERIOR	152	Reflexionar sobre els trets sexistes i androcèntrics en la nostra pràctica docent a l'hora de seleccionar els continguts i comprar material d'EF.	Detecció del sexisme en la selecció de continguts i en la compra de material en la nostra pràctica quotidiana.
		A6	ANÀLISI I REVISIÓ DE LA PRÀCTICA DOCENT A L'EF	154	Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica i de generació de propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física.	Revisió de la nostra pràctica docent. Temes: Continguts i avaluació, llenguatge, materials i espais
		A7	ALGUNES REFLEXIONS SOBRE L'ESPORT	164	Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica sobre el sexisme a l'esport i la seva repercussió a l'àrea d'Educació Física.	Sexisme en l'esport i l'EF: Context històric, estereotips i bones pràctiques de gènere, mitjans de comunicació i assetjament sexual
		A8	LECTURA D'EXPERIÈNCIES COEDUCATIVES	176	Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica i de generació de propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física.	Propostes coeducatives a l'EF.
		A9	ROLE PLAYING: JOC COOPERATIU	190	Treballar grupalment en la recerca de solucions col·lectives per a la regulació de conflictes amb els nostres grups-classe des de la perspectiva de gènere.	Elaboració grupal de propostes per a la regulació de conflictes a l'aula.
		A10	ROLE PLAYING: JOC COMPETITIU	195	Identificar diferents manifestacions de sexisme que es donen en l'entorn escolar (ocupació de l'espai, llenguatge, presa de decisions, regulació dels conflictes, actuació del professorat) Realitzar una comparativa entre les diferents actituds que fomenten el joc cooperatiu i el competitiu.	Manifestacions del sexisme a la classe d'EF.

BLOCS DE TREBALL		ACTIVITATS		PAG	OBJECTIUS	CONTINGUTS
BLOC V	Activitats per treballar la detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'EF	A11	ELABORACIÓ DE PROPOSTES COEDUCATIVES GRUPALS	201	Oferir eines per a la reflexió individual i generació de propostes coeducatives en els àmbits personal, professional i social.	Generació de propostes coeducatives en els àmbits personal, professional i social.
		A12	TREBALLEM AMB IMATGES	209	Donar eines per reflexionar i debatre sobre sexisme i coeducació a partir de l'anàlisi d'imatges.	Sexisme i coeducació.
		A13	RECUPEREM EL BARÒMETRE DE VALORS	228	Afavorir el procés de reconeixement de les idees i actituds sexistes presents en la nostra pràctica educativa.	Revisió de les idees preconcebudes i dels trets sexistes i androcèntrics presents en la nostra pràctica educativa
		A14	JO ABANS PENSAVA... ARA PENSO	230	Reflexionar sobre els diferents aspectes tractats durant el procés formatiu i les possibles modificacions en els pensaments i l'acció docent.	Reflexió sobre el procés formatiu i els canvis de concepcions.

1.3. Guia per a la utilització de les fitxes de treball.

Per tal de facilitar la comprensió i la consulta ràpida i entenedora de les activitats proposades, he pres l'opció de redactar-les en format de fitxes de treball seguint el mateix esquema per als cinc blocs de treball. Cadascuna de les fitxes proposades ocupa generalment dos fulls, i consta de quatre apartats principals amb els subapartats corresponents que us descriu a continuació. Al final de cada activitat, trobareu els recursos teòrics i materials annexes necessaris per a la seva realització.

APARTAT 1: Informacions pràctiques per a la realització de l'activitat.

- a) Títol de l'activitat.
- b) Tema o aspecte principal a treballar.
- c) Objectiu/s de l'activitat proposada.
- d) Materials necessaris per a la realització de l'activitat.
- e) Nombre de persones participants.
- f) Tipus d'agrupament/s necessari/s per realitzar l'activitat.
- g) Durada mínima de l'activitat

APARTAT 2: Desenvolupament de l'activitat.

- a) Consignes inicials a tenir en compte abans de començar l'activitat.
- b) Descripció de l'activitat, amb seqüència numerada dels passos a seguir.

APARTAT 3: Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat.

- a) Descripció dels passos a seguir per tal de centrar el debat i promoure la participació de tot el grup.
- b) Altres variants d'aquesta activitat, on es descriuen altres enfocaments possibles de la mateixa activitat.
- c) Suggeriments i/o comentaris, on trobareu pautes per relacionar activitats entre sí i altres consells pràctics per dur a terme l'activitat.

APARTAT 4: Recursos annexes a l'activitat.

Al final de cada fitxa de treball, trobareu els annexes teòrico-pràctics per al desenvolupament de cadascuna de les activitats proposades.

1.4. Alguns apunts i recomanacions sobre la metodologia a emprar.

“Un dels principals objectius de la Educació ha de ser ampliar les finestres a través de les quals veiem el món” **A. Glasgow**

Tot i que ja he parlat anteriorment de la importància de la tria de **metodologies actives, participatives i vivencials** en els processos d'ensenyament-aprenentatge, voldria incloure en aquest apartat, algunes reflexions i suggeriments a tenir en compte per a una òptima utilització dels materials que presento.

Es molt important, des de l'inici de l'activitat formativa crear un clima adient, on s'afavoreixi la participació i integració de totes les persones assistents. El joc i les dinàmiques de presentació, de coneixement, de confiança, de comunicació, de distensió, de cooperació, d'anàlisi de la realitat i d'avaluació són una excel·lent eina de treball afavoridora dels aprenentatges socials, les relacions grupals i l'assoliment de continguts.

Durant la primera sessió de treball, és important presentar l'estructura general de la formació, comentant els objectius i continguts que es presentaran al llarg de les sessions, contrastant-lo amb les expectatives que cada participant porta a la formació i, integrant les seves demandes adequant-les als objectius de la formació.

Seguidament, podem consensuar els acords de funcionament grupal relatius a les actituds de respecte i escolta cap als altres, la disposició per a la participació i per a la proposta d'alternatives a allò que no veiem clar, la puntualitat en començar i acabar les sessions de treball, etc. Si des d'un bon principi, consensem i fem explícits els acords, afavorirem un bon clima de participació i previndrem possibles situacions que entorpeixin el ritme de treball grupal.

És important presentar a l'inici de cada sessió de treball l'agenda de les activitats programades, comentant els continguts i els objectius que volem assolir. Tot i així, hem de ser flexibles i saber escoltar el ritme i el moment concret de cada grup, així com els diferents moments i ritmes de les persones que el componen.

A l'hora de presentar i dur a terme les activitats proposades és important seguir un ordre que ens ajudi a dinamitzar-les correctament:

1. Donar una explicació senzilla i entenedora de com s'ha de portar a terme l'activitat.
2. Donar autonomia, espai i temps suficient al grup per dur-la a terme, tenint en compte els lideratges i les persones més inhibides, vetllant i intervenint, si cal, per tal que hi participi tothom.
3. En acabar l'activitat, saber extreure-li el màxim suc, realitzant un bon anàlisi grupal i llençant preguntes que es corresponguin a tres moments consecutius:
 - a) Realitzar un primer anàlisi: Com ens hem sentit?
 - b) Realitzar un segon anàlisi: Quines relacions podem establir entre el que hem treballat i la nostra tasca educativa?
 - c) Realitzar un tercer anàlisi: quines conclusions o idees importants ens ha aportat? Que podem fer per intervenir pedagògicament en els aspectes tractats?

Les persones dinamitzadores hem de ser facilitadores dels aprenentatges i acompanyants i orientadores del procés. Hem de ser coherents entre el que diem i el que fem. Si parlem de la importància del diàleg, hem de saber escoltar al grup, o si parlem de la importància d'utilitzar un llenguatge no sexista, hem de predicar amb l'exemple. És a dir: **hem de fer coincidir el nostre currículum explícit amb el nostre currículum ocult**. D'altra manera, estarem donant mostres de falsedat en les nostres propostes i perdrem la credibilitat davant del grup, tant si aquest ens ho planteja obertament com si no ho fa.

També hem de ser flexibles en la nostra programació i parar atenció a les senyals que emet el grup, per alentir el ritme quan calgui i saber dinamitzar les discussions per tal que hi participi tothom. Hem de saber tancar els temes, realitzant petites síntesis de les intervencions grupals, retroalimentant, complementant, endreçant i donant sentit a les opinions i comentaris que es vagin donat durant el procés.

Finalment, no hem d'oblidar, la realització d'avaluacions col·lectives a cada sessió, creant l'espai per a què el grup pugui expressar sentiments, opinions i crítiques constructives respecte al procés formatiu i a les propostes presentades. Totes les opinions són importants per tal d'avaluar i millorar els processos d'ensenyament-aprenentatge i adequar-los a les necessitats grupals, buscant solucions creatives i propostes alternatives entre tothom.

1.5. Presentació dels blocs de treball

1.5.1. BLOC DE TREBALL 1:

Activitats per treballar el coneixement, la cohesió i els acords grupals per tal de facilitar un bon ambient de treball a l'inici i durant el transcurs del procés formatiu.

Activitat 1: EL GOMET DE LA DIFERÈNCIA.

Activitat 2: LA TERANYINA.

Activitat 3: ORDRE EN EL BANC.

Activitat 4: CREUAR EL RIU.

És ben sabut que cada persona i, per tant, cada grup humà té unes característiques, uns processos i uns ritmes particulars i únics. Cada cop que ens posem a treballar amb un nou grup, se'ns obre una porta a una nova i rica diversitat amb un potencial educatiu enorme. Si apostem per la riquesa que comporta la diversitat, no hem de perdre de vista que la diferència ens enriqueix, però que de vegades també ens portarà moments de desacord i de visions i posicionaments diferents respecte del temes tractats. Si hem treballat per tal d'afavorir un bon clima de treball en el que tothom sigui escoltat i totes les opinions recollides i respectades, aquests seran aquests els moments potencialment més educatius i sucosos.

Si volem que els nostres grups funcionin democràticament, hem de tenir eines per facilitar la comunicació grupal i fer tant de l'emissió com de la recepció dels missatges un procés actiu i enriquidor. Per tal d'edificar unes bones bases en la construcció de les dinàmiques grupals, podem treballar jocs i dinàmiques de presentació, de coneixement, de confiança, de comunicació, de distensió i de cooperació; no només a l'inici de la formació, sinó durant tot el període formatiu. No hem d'oblidar que les activitats formatives es donen en un context relacional entre el món professional i el món personal. El joc constitueix una gran eina de treball i és un excel·lent vehicle que afavoreix una bona cohesió grupal i que ens ajuda a integrar els afectes i les emocions com part important del procés formatiu.

Com podeu veure, en aquest bloc només he inclòs quatre activitats: *el gomet de la diferencia* (que treballa el respecte per la diversitat d'opinió i d'acció); i *la teranyina, ordre en el banc, i creuar el riu* (que treballen la cooperació i la presa de decisions grupals). En podeu trobar moltíssimes més en els llibres *La alternativa del juego I i II* editats per "Los libros de la Catarata" i elaborats pel Seminario de Educación para la Paz.

EL GOMET DE LA DIFERÈNCIA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Cohesió grupal, respectant la diversitat present en tot grup humà.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 12 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Treballar vivencialment els conceptes de prejudici, estereotip i respecte a la diversitat.**

Tipus d'agrupament:

Gran grup

Materials necessaris:

- **Gomets de set formes o colors diferents.**

Durada mínima de l'activitat:

15 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. **Les persones participants es col·loquen en cercle amb els ulls tancats.**
2. **La persona dinamitzadora va enganxant un gomet al front de cadascuna, tenint en compte que ha d'haver-hi set tipus de gomets diferents. Hi haurà dos tipus de gomets dels quals col·locarem només una unitat de cadascun, dos tipus de gomet dels quals col·locarem dues unitats de cadascun i tres tipus de gomets dels quals col·locarem bastants unitats de cada fins a completar el nombre de persones participants.**

Descripció de l'activitat:

Quan tothom té un gomet enganxat al front, se'ls hi dona la consigna de que obrin els ulls i SENSE PARLAR formin grups com vulguin.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop els grups estan clarament formats (normalment la gent s'agrupa pel color del gomet que la persona dinamitzadora li ha enganxat al front), passem a fer l'avaluació de l'activitat llençant les següents preguntes al grup:

- Quins han estat els criteris que s'han fet servir per formar els grups? Per què?
- Existien altres criteris possibles d'agrupament? (En grups de 3, en grups de diferents colors, amb les persones que teníem més a prop, en grups on hi haguessin tots els colors representats, en grups per sexes,...)
- Per què acostumem a agrupar-nos amb qui més se'ns assembla?
- Per què li acostumem a donar l'autoritat a la persona que està dinamitzant un grup?
- Perquè quan algú ens col·loca etiquetes tendim a actuar majoritàriament en funció d'aquestes i sense reflexionar?
- Com us heu sentit les persones que no heu format part de cap grup? I la resta? I les persones que s'han trobat dirigides per altres sense saber perquè?
- Té paral·lelismes amb la vida real? Com s'agrupa el nostre alumnat a l'hora del pati? I en les nostres sessions quan proposem agrupaments lliures? S'agrupen en funció del sexe? Com actuen els grups-classe amb les minories? Qui acostuma a quedar marginat o marginada?
- Quins objectius treballem amb aquesta activitat? És aplicable amb els nostres grups-classe? Quines actituds i valors treballem amb el nostre alumnat quan treballem aquests tipus d'activitats? Quins beneficis i avenços ens aporten de cara al treball coeducatiu i l'autoregulació democràtica dels grups?

Altres variants d'aquesta activitat:

Abans de començar l'activitat podem pactar amb una o dues persones del grup per tal que no es deixin agrupar pel criteri del color del gomet i que agrupin als altres en funció d'altres criteris que vulguin. En l'avaluació de l'activitat podem parlar de com s'han sentit i com ha actuat la resta del grup davant la seva proposta.

Suggeriments i/o comentaris:

És interessant realitzar aquesta activitat durant la primera sessió de treball amb els grups per acordar i pactar des del principi la importància i la necessitat de respectar la diversitat existent en tot grup humà i, per tant, en tots els grups-classe amb els que treballem diàriament.

Recursos annexes a aquesta activitat

Bibliografia per treballar més jocs i dinàmiques d'Educació per a la Pau:

- Seminario de Educación para la Paz. La alternativa del juego I i II. Juegos y dinámicas de educación para la paz. Los libros de la Catarata. Madrid 1994.
- Visquem la diversitat. Materiales para una acción educativa intercultural. Los libros de la catarata. Barcelona 1998.

LA TERANYINA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Cohesió grupal i presa de decisions.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Analitzar la necessitat de treballar activitats de coneixement, cooperació, confiança i cohesió grupal.**
- **Reflexionar sobre la importància d'educar en els processos democràtics de presa de decisions i regulació de conflictes amb el nostre alumnat.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Goma elàstica (20 metres)**
- **Espai que tingui dos postes, dos arbres,... entre els que es pugui construir la teranyina.**

Durada mínima de l'activitat:

- **30 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. **Es divideix l'espai de joc en dues meitats separades per una teranyina central. La teranyina la construïm creuant la goma elàstica de costat a costat varies vegades passant-la per darrera dels dos postes, arbres,... separats uns 5 metres entre ells. Convé fer-la deixant molts espais de diferents mides, els més grans per sobre d'un metre d'alçada, de manera que quan la tinguem acabada haurem construït tants forats com persones participen en l'activitat. (D'aquesta manera tindrem forats pels quals és molt fàcil passar i d'altres que necessiten de la col·laboració grupal per aconseguir-ho).**
2. **Tot el grup es situa a la banda dreta de la teranyina.**

Descripció de l'activitat:

1. **Donem només dues consignes:**
 - **Expliquem que l'objectiu del joc és que totes les persones passin a l'altra banda de la teranyina sense tocar la goma elàstica i sense repetir cap forat.**
 - **I que cada vegada que alguna persona del grup toca la goma elàstica, tot el grup ha de tornar a començar.**
2. **La persona dinamitzadora observa i anota com es prenen les decisions grupals per arribar a l'objectiu comú de passar a l'altra banda de la teranyina.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat llencem preguntes al grup per parlar de la nostra vivència de l'activitat i iniciar un debat sobre la importància de treballar jocs cooperatius amb el nostre alumnat que afavoreixin processos democràtics de presa de decisions i creïn la necessitat d'arribar a acords i normes clares i respectuoses per a tothom. Quan parlem de qui i com s'han pres les decisions i quines han estat les veus més escoltades, podem introduir la variable de gènere com a categoria d'anàlisi:

- 1. Com s'ha anat desenvolupant l'activitat? Quin tipus d'estratègia s'ha utilitzat? (La persona dinamitzadora pot anar explicant algunes de les situacions observades per facilitar la participació grupal)**
- 2. Com us heu sentit?**
- 3. Heu sentit que el grup escoltava la vostra opinió i respectava el vostre ritme?**
- 4. Us heu sentit obligades o obligats a fer quelcom que no veieu clar? Com heu reaccionat? Qui ha organitzat el grup? Quines veus han estat les més escoltades? Qui ha pres majoritàriament les decisions?**
- 5. Creieu que s'han produït situacions semblants a les que passen dins dels nostres grups- classe?**
- 6. Com podem actuar davant de grups poc cohesionats en els que es donen situacions discriminatòries?**

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem deixar a la teranyina més forats que no pas persones participants. Això fomenta una major presa de decisions i complica la dinàmica del joc.

Suggeriments i/o comentaris:

Cal dedicar un temps previ de 15 minuts per al muntatge de la teranyina.

Recursos annexes a aquesta activitat

Bibliografia per treballar més jocs i dinàmiques d'Educació per a la Pau:

- Seminario de Educación para la Paz. La alternativa del juego I i II. Juegos y dinámicas de Educación para la paz. Los libros de la Catarata. Madrid 1994**

ORDRE EN EL BANC

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Cooperació i cohesió grupal**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Afavorir la cohesió i cooperació grupal i analitzar la importància de treballar jocs cooperatius per aconseguir-ho.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Un o més bancs suficientment llargs per a que tot el grup càpiga dret a sobre. (En cas de que no disposem de bancs es poden marcar amb cinta aïllant o guix dues línies paral·leles al terra separades entre si 20 cm)**

Durada mínima de l'activitat:

- **10 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

La persona dinamitzadora convida a tot el grup a pujar dalt del banc.

Descripció de l'activitat:

1. **La persona dinamitzadora explica que l'objectiu de l'activitat és recol·locar-se dalt del banc i ordenar-se per data de naixement (de gener a desembre) SENSE BAIXAR DEL BANC. En cas que alguna persona baixi o posi un peu al terra, tot el grup ha de tornar a començar des de l'inici.**
2. **Quan hem aconseguit l'objectiu, tornem a recol·locar-nos ordenadament per alçades, edat,...**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat seiem en cercle i llencem preguntes al grup per iniciar un petit debat.

- 1. Quina estratègia hem fet servir per desplaçar-nos sense caure per damunt del banc?**
- 2. Com heu sentit el suport del grup? Ha anat variant des del començament de l'activitat?**
- 3. Quins objectius treballem amb aquesta activitat? És aplicable amb els nostres grups-classe? Quines actituds i valors treballem amb el nostre alumnat quan treballem unitats didàctiques de jocs cooperatius? Quins beneficis i avenços ens aporten de cara al treball coeducatiu i l'autoregulació democràtica dels grups?**

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem realitzar aquesta activitat afegint una altra consigna que la fa més complexa i enriquidora: recol·locar-se en el banc seguint els mateixos criteris però **SENSE PARLAR!**

Suggeriments i/o comentaris:

La persona dinamitzadora pot anar prenent notes durant el desenvolupament i l'avaluació de l'activitat.

Ens fixarem en el grau de participació de les persones que conformen el grup amb l'objectiu d'incentivar - des del principi i sense forçar- la participació de les persones més inhibides i reflexionar i neutralitzar les actituds individualistes que vagin apareixent.

Recursos annexes a aquesta activitat

Bibliografia per treballar més jocs i dinàmiques d'Educació per a la Pau:

- Seminario de Educación para la Paz. La alternativa del juego I i II. Juegos y dinámicas de educación para la paz. Los libros de la Catarata. Madrid 1994**

CREUAR EL RIU

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Cooperació i cohesió grupal.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Desenvolupar la cooperació estimulant la imaginació i la recerca col·lectiva de solucions.**

Tipus d'agrupament:

Petits grups

Materials necessaris:

- **Paper de diari.**
- **Guix o cinta aïllant.**

Durada mínima de l'activitat:

20 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- 1. Es divideix el gran grup en subgrups de 7 o 8 persones.**
- 2. Es dibuixen al terra dues línies paral·leles distanciades 8 metres entre sí (El riu).**
- 3. Es reparteixen a cada subgrup 5 fulls de diari.**

Descripció de l'activitat:

La persona dinamitzadora explica l'activitat i deixa un espai de cinc minuts abans de donar la sortida per elaborar les estratègies que cada grup farà servir. Durant aquest espai la persona dinamitzadora pren notes de quines veus són les més escoltades i com es prenen les decisions.

Les consignes són:

- 1. Cada subgrup haurà d'arribar d'una banda a l'altra del riu fent servir els fulls de diari per passar per sobre d'ells sense mullar-se els peus.**
- 2. Tothom ha de passar a l'altra banda sense deixar-se els papers de diari al riu.**
- 3. Si alguna persona del grup trepitja el riu, tot el grup ha de tornar a començar de nou.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat seiem en cercle i llencem preguntes al grup per iniciar un debat sobre la importància de treballar jocs cooperatius amb el nostre alumnat que afavoreixin processos democràtics de presa de decisions i creïn la necessitat d'arribar a acords i normes clares i respectuoses per a tothom. Quan parlem de qui i com s'han pres les decisions i quines han estat les veus més escoltades, podem introduir la variable de gènere com a categoria d'anàlisi:

4. Quina estratègia ha fet servir cada subgrup per arribar a l'altra banda?
5. Com ens hem posat d'acord? S'han escoltat totes les veus i totes les propostes? Quines persones han estat les que han pres la iniciativa i les decisions majoritàriament, els homes o les dones?
6. Quins objectius treballem amb aquesta activitat? És aplicable amb els nostres grups-classe? Quines actituds i valors treballem amb el nostre alumnat quan treballem unitats didàctiques de jocs cooperatius? Quins beneficis i avenços ens aporten de cara al treball coeducatiu i l'autoregulació democràtica dels grups?

Altres variants d'aquesta activitat:

1. Podem utilitzar cadires en comptes de fulls de diari.
2. Podem variar aquesta activitat plantejant que el riu té un fort corrent i la única manera de creuar-lo és si estem subjectes a un extrem. D'aquesta manera només podem fer servir els nostres cossos i objectes que duem a sobre (roba i objectes que tinguem a les butxaques). Anirem afegint cossos i objectes des d'una banda del riu fins arribar a l'altra i allà ho recollirem. L'amplada del riu ha de ser almenys el doble de l'alçada total de les persones participants.

Suggeriments i/o comentaris:

La persona dinamitzadora pot anar prenent notes durant el desenvolupament i l'avaluació de l'activitat. Ens fixarem en el grau de participació de les persones que conformen el grup amb l'objectiu d'incentivar - des del principi i sense forçar - la participació de les persones més inhibides i reflexionar i neutralitzar les actituds individualistes que vagin apareixent.

Recursos annexes a aquesta activitat

Bibliografia per treballar més jocs i dinàmiques d'Educació per a la Pau:

- Seminario de Educación para la Paz. La alternativa del juego I i II. Juegos y dinámicas de educación para la paz. Los libros de la Catarata. Madrid 1994.

1.5.2. BLOC DE TREBALL 2:

Activitats per avaluar els coneixements previs del grup i incorporar les seves expectatives formatives als objectius i continguts del curs.

Activitats proposades:

Activitat 1: EL TRESOR HUMÀ.

Activitat 2: QUÈ ENTENEM PER COEDUCACIÓ?

Activitat 3: BARÒMETRE DE VALORS.

Un aspecte fonamental en tot procés educatiu és prendre com a punt de partida el grup i les seves vivències per situar-lo al centre del procés formatiu amb l'orientació i l'acompanyament de la persona dinamitzadora. Per fer-ho, necessitem conèixer les idees i expectatives prèvies del grup per tal de realitzar una construcció conjunta de coneixements on tothom se senti partícip.

D'altra banda, hem de tenir en compte la consideració pedagògica de que els aprenentatges es produeixen quan hi ha una interacció significativa entre un seguit d'idees, concepcions i experiències preexistents que es puguin relacionar amb les noves experiències i sabers adquirits.

Per tant, resulta bàsic establir estratègies que ens permetin conèixer a cada moment, els models de referència, les idees prèvies i els estereotips i prejudicis sexistes que puguin anar apareixent, així com el context social en el que es mouen i les maneres d'entendre la Coeducació que posseeixen les diferents persones que integren el grup.

Un cop coneguts els objectius, les necessitats i les idees prèvies dels i les assistents, cal que la persona formadora presenti una proposta clara d'objectius, continguts i metodologia, a més d'una proposta de calendari flexible i on es puguin integrar les necessitats detectades. És molt important saber escoltar el ritme i el moment del grup i de les persones que l'integren. Hem de saber adaptar-nos al grup i tornar enrere quan sigui necessari, però també hem de saber avançar i tirar endavant per tal de no aturar-nos en divagacions paralitzadores del procés.

Les tres activitats proposades en aquest bloc de treball: **el tresor humà, què entenem per coeducació?** i **el baròmetre de valors**, responen a aquests objectius formatius, afavorint tant l'avaluació inicial com la recollida de dades sobre les expectatives formatives del grup, que serà diferent i única en cada procés formatiu que iniciem.

EL TRESOR HUMÀ

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació inicial del grup.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectius:

- **Conèixer les idees prèvies i les experiències del grup en l'àmbit de la Coeducació.**
- **Conèixer les expectatives del grup respecte al taller, jornada o curs de formació.**

Tipus d'agrupament:

Gran grup

Materials necessaris:

- **Fitxes de l'activitat (una per persona participant. Veure annex).**
- **Un bolígraf per persona participant.**
- **Paper d'embalar.**
- **Rotuladors gruixuts.**

Durada mínima de l'activitat:

20 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- **Cada participant té una còpia de la fitxa del joc i un bolígraf.**

Descripció de l'activitat:

- 1. Les persones participants passen per la sala intercanviant la informació que demana la fitxa que tenen a la mà amb la resta de persones del grup.**
- 2. Cada cop que trobin alguna persona del grup que reuneixi una característica de les proposades (que t'expliqui una experiència coeducativa que hagi portat a terme, que t'expliqui les expectatives del taller/jornada/curs, que tingui el mateix color d'ulls,...) anoten el seu nom i allò que els hi ha explicat.**
- 3. Quan tothom té la seva fitxa plena de noms i experiències d'altres persones del grup seiem en cercle.**
- 4. La persona dinamitzadora començarà a fer el buidat de l'enquesta preguntant: Qui ha trobat una persona que ... ha dut a terme una experiència coeducativa? Qui l'hagi trobat, respon presentant a la persona que ha trobat i la seva experiència concreta.**
- 5. Aleshores, la persona a la que acaben de presentar, presenta algú altre i la seva experiència i així successivament fins que tot el grup ha estat presentat.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

- Un cop hem escoltat la presentació de les experiències i vivències del grup, i s'hagi creat un clima distés, passarem a parlar de les expectatives del curs.
- En un paper d'embalar anirem anotant amb rotulador les expectatives del curs que vagin dient-nos les persones participants.
- Després de llegir-les atentament i comentar-les, la persona dinamitzadora presentarà en cartolines la justificació, els objectius i els continguts del curs que proposa i el guió de les sessions de treball.
- Comprovarem i comentarem si la nostra proposta del curs coincideix amb les expectatives del grup i, si s'escau, pensarem possibles modificacions que considerem oportunes i necessàries per a la resta de sessions, tenint en compte la importància de partir de la realitat i de les necessitats grupals quan estem iniciant processos educatius.

Altres variants d'aquesta activitat:

Depenent de si les persones del grup es coneixen o no, podem variar les propostes de la fitxa, introduint més o menys ítems que afavoreixin el coneixement i la cohesió grupal. Per exemple: busca algú que t'expliqui on li agradaria anar de vacances, busca algú que hagi nascut el mateix any/mes que tu,...

Suggeriments i/o comentaris:

Aquesta és una activitat que ens dona molta informació sobre el grup. La persona dinamitzadora pot recollir les fitxes amb les anotacions al final de l'activitat per posteriorment fer un bona detecció de les experiències prèvies i les expectatives grupals, i modificar, si s'escau, la proposta d'activitats per a la resta de sessions de treball.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Fitxa de joc del tresor humà.

EL TRESOR HUMÀ:

Busca i escriu el nom d'alguna persona del grup que no coneguis o que coneguis poc i...

- 1. T'expliqui on treballa i que és el que més li agrada de la seva feina.**
- 2. Tingui el mateix color d'ulls que tu.**
- 3. Tingui la mateixa mida de mà que tu.**
- 4. Tingui formació en Coeducació (tallers, jornades, cursos,...) i t'expliqui on i quan la va rebre.**
- 5. Cregui que és necessari fer un enfocament coeducatiu a l'àrea d'Educació Física i t'expliqui perquè.**
- 6. Porti a terme o conegui experiències coeducatives en l'àmbit de l'Educació Física i te les expliqui.**
- 7. T'expliqui quines aportacions pot fer-nos en aquest curs.**
- 8. T'expliqui què espera d'aquest curs de formació.**

QUÈ ENTENEM PER COEDUCACIÓ?

Tema o aspecte principal a treballar:

- Què entén el grup per Coeducació.

Nombre de persones participants:

Entre 8 i 25 persones

Objectiu:

- Avaluar les idees prèvies del grup respecte al tema de la Coeducació.

Tipus d'agrupament:

Gran grup

Materials necessaris:

- Paper d'embalar i rotuladors.
- Test inicial de terminologia associada al concepte de Coeducació (una còpia per persona participant. Veure annex).

Durada mínima de l'activitat:

40 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- El grup es col·loca al voltant del paper d'embalar.
- Al mig del paper escrivim en majúscules la paraula COEDUCACIÓ.
- Cada persona té un rotulador a la mà.

Descripció de l'activitat:

1. Totes les persones del grup aniran escrivint simultàniament al paper paraules i termes que li vinguin al cap i que pensi que estan associades a la paraula Coeducació.
2. Quan el grup deixi d'escrivre (5'-10'), deixarem uns minuts més perquè cada persona llegeixi els termes que tot el grup ha escrit.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat llencem preguntes al grup per iniciar un debat que permeti analitzar els dubtes i la reafirmació d'aquestes definicions grupals que hem elaborat:

- Heu tingut dificultats per escriure termes associats a la paraula Coeducació?
- Hi ha algun terme que no entengueu bé o que creieu que no va associat a la Coeducació?
- Creieu que ens hem deixat alguna paraula important relacionada amb la Coeducació?

Després de fer aclariments i debatre sobre els termes que el grup associa al concepte de coeducació, realitzarem un test d'avaluació inicial sobre terminologia relacionada amb la Coeducació que guardarem per tornar a passar al final de la formació i avaluar la progressió individual i grupal (veure recursos annexos).

Les respostes d'aquest test les guardarem per treballar amb elles al final de la formació.

Altres variants d'aquesta activitat:

En comptes de que cada persona escrigui els termes a la pissarra, pot ser la persona dinamitzadora la que els anoti mentre la gent del grup els va anomenant en veu alta.

Suggeriments i/o comentaris:

A més de treballar aquesta activitat immediatament després de la del "TRESOR HUMÀ", us suggereixo que treballeu a cada sessió jocs de presentació, de distensió, de confiança i de comunicació que afavoreixin la cohesió grupal i un bon clima de treball.

Podeu trobar molts jocs i recursos per treballar aquests aspectes als llibres: VVAA La alternativa del juego (I i II). Ed. Los libros de la Catarata

Recursos annexes a aquesta activitat

- Test inicial de terminologia.

TEST INICIAL DE TERMINOLOGIA RELACIONADA AMB LA COEDUCACIÓ.

Nom i Cognoms:

Què en saps sobre terminologia relacionada amb la Coeducació?

Valora de l'1 al 3 el teu coneixement sobre els següents termes, tenint en compte la següent escala:

1. No sé que vol dir.
2. Sé el que vol dir però em costaria explicar-ho.
3. Sí que sé el que vol dir i podria explicar-ho clarament posant exemples.

Socialització	1	2	3
Agents de socialització	1	2	3
Coeducació	1	2	3
Escola Mista	1	2	3
Escola Coeducativa	1	2	3
Curriculum explícit	1	2	3
Curriculum ocult	1	2	3
Sexisme	1	2	3
Llenguatge sexista	1	2	3
Sexe	1	2	3
Gènere	1	2	3
Perspectiva de Gènere	1	2	3
Esteriotip de Gènere	1	2	3
Creences	1	2	3

Prejudici	1	2	3
Discriminació	1	2	3
Efecte Pigmalión	1	2	3
Acció positiva	1	2	3
Diferència	1	2	3
Respectar les diferències	1	2	3
Feminisme	1	2	3
Maxisme	1	2	3
Androcentrisme	1	2	3
Masculinitat	1	2	3
Patriarcat	1	2	3
Treball invisible	1	2	3
Sastre de vidre	1	2	3
Cura dels altres	1	2	3
Educació per la pau	1	2	3
Violència	1	2	3
Violència de gènere	1	2	3
Asetjament sexual	1	2	3
Conflicte	1	2	3
Dominació	1	2	3

Submissió	1	2	3
Marginació	1	2	3
Agressivitat	1	2	3
Interculturalitat	1	2	3
Multiculturalitat	1	2	3
Etnocentrisme	1	2	3
Integració	1	2	3
Educació emocional	1	2	3
Autoestima	1	2	3
Assertivitat	1	2	3
Empatia	1	2	3

BARÒMETRE DE VALORS

Tema o aspecte principal a treballar:

- Coneixement de les idees preconcebudes de les persones del grup.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectius:

- Afavorir el procés de reconeixement de les idees i actituds personals al voltant del tema de la Coeducació.
- Donar eines al grup per exposar les seves idees, escoltant respectuosament les opinions de la resta i afavorint un bon clima de treball grupal.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup.

Materials necessaris:

- Cinta o pasta adhesiva.
- Targes amb afirmacions relacionades amb la Coeducació. (Veure annex).
- Cartells amb el grau d'acord (Veure annex)

Durada mínima de l'activitat:

- 45 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Deixem al damunt d'una taula les targetes amb les frases que farem servir per a la realització d'aquesta activitat. Cada frase estarà partida per la meitat de manera que per completar una frase necessitem dos targes. (Veure annex)

Descripció de l'activitat:

1. Cada persona agafarà una tarja i buscarà a la persona que tingui l'altra meitat de la frase.
2. Quan les parelles s'hagin trobat, penjaran la frase en un lloc ben visible i continuaran composant frases fins que s'acabin les targes.
3. Quan totes les frases estiguin construïdes, col·locarem un cartell a cada extrem de la sala: "estic d'acord", "no estic d'acord".
4. Tot el grup es situarà al centre de la sala, i cada parella llegirà la frase que ha trobat en veu alta.
5. En sentir la frase, cada persona participant s'aproparà al cartell que defineixi més la seva posició depenent de si està o no d'acord amb la frase plantejada.
6. Tres o quatre persones de cada grup podran expressar respectuosament les raons per les quals estan o no d'acord amb l'afirmació. (Podem donar l'oportunitat, un cop escoltades varies opinions, de canviar de posició explicant el motiu del canvi)
7. Aquest procés es repeteix amb cada frase.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat, la persona dinamitzadora llençarà algunes preguntes i farà un resum de les idees principals que hagin sortit del grup. És molt important fer un bon recull de les idees preconcebudes que tingui el grup, per a més endavant (en el moment de treballar la detecció dels trets sexistes i androcèntrics en la nostra pràctica docent) posar a sobre de la taula els mites i prejudicis sexistes que estiguin més arrelats per tal de desmuntar-los i treballar-los detingudament.

1. Com us heu sentit mentre fèieu l'activitat?
2. Hi ha alguna frase que us hagi cridat especialment l'atenció?
3. Heu trobat dificultats per posicionar-vos en algun cas?
4. Quines idees o opinions us han cridat més l'atenció?
5. Heu pogut escoltar bé les idees de la resta? Us heu sentit escoltades i escoltats?
6. Us ha fet vergonya expressar la vostra opinió? En algun cas us heu quedat sense fer-ho?
7. Penseu que a l'escola donem les mateixes oportunitats a tothom per expressar la seva opinió?

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem realitzar aquesta activitat saltant-nos els apartats 1 i 2.

En aquest cas, comencem l'activitat llegint les frases directament una per una.

Suggeriments i/o comentaris:

És important parlar prèviament amb el grup dient que tothom pot expressar la seva opinió des de la confiança i el respecte per la resta. També explicarem que, més endavant, tornarem a llegir aquestes afirmacions, per tal de treballar-les detingudament, extraient noves idees i desmuntant els prejudicis que se'n desprenguin.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Targes amb afirmacions relacionades amb la Coeducació.
- Cartells amb el grau d'acord o desacord.
- Graella per recollir els posicionaments del grup.

FRASES PER TREBALLAR L'ACTIVITAT DEL BARÒMETRE DE VALORS:

- **FRASE N° 1:** L'escola és una institució transmissora de valors democràtics i igualitaris. El problema són els valors que transmeten als infants altres àmbits i institucions: famílies, mitjans de comunicació, grup d'iguals, espais extraescolars, religió,...; i contra això, l'escola no pot lluitar.
- **FRASE N° 2:** És tasca de les famílies i no de l'escola vetllar i treballar per una educació no sexista ni discriminatòria.
- **FRASE N° 3:** La Coeducació és una filosofia educativa que està únicament a favor de les nenes.
- **FRASE N° 4:** Jo estic a favor de la Coeducació però em molesta que es barregi amb el feminisme.
- **FRASE N° 5:** En general, el professorat té una bona i suficient formació en Coeducació ja que és un tema prioritari dins dels plans de formació del professorat.
- **FRASE N° 6:** El llenguatge que fem servir la majoria del professorat actualment a les escoles no és sexista ni discriminatori.
- **FRASE N° 7:** Als centres escolars ja no es produeixen agressions sexuals cap a les nenes. Pot haver-hi algun cas aïllat, però succeeix amb molt poca freqüència.
- **FRASE N° 8:** Les accions positives plantejades per compensar la discriminació cap a les nenes poden convertir-se, de vegades, en mesures discriminatòries cap als nens.
- **FRASE N° 9:** El model d'EF que s'imparteix actualment a les escoles no és sexista: nenes i nens tenen les mateixes oportunitats educatives, se'ls tracta de manera igualitària i les expectatives són les mateixes cap a unes i cap als altres.

- **FRASE N° 10:** El professorat d'Educació Física no disposem de temps per dedicar-nos a treballar els eixos transversals: coeducació, educació per la pau, interculturalitat,... . Tots aquests temes són molts interessants i necessaris però han de ser tractats en hores de tutoria, assemblees de classe i setmanes culturals.
- **FRASE N° 11:** Les nenes tenen les mateixes potencialitats físiques i les mateixes possibilitats motrius que els nens.
- **FRASE N° 12:** Durant les classes d'Educació Física, la majoria dels nens són més agressius, competitius i tenen més iniciativa que les nenes.
- **FRASE N° 13:** Durant les classes d'Educació Física, la majoria de les nenes són més obedients i més cooperatives que els nens.
- **FRASE N° 14:** Les nenes s'impliquen menys que els nens en les propostes que fem a l'àrea d'Educació Física i, de vegades, elles soles s'automarginen.

	Nombre de persones que estan d'ACORD amb la frase.	Nombre de persones que estan en DESACORD amb la frase.	Nombre de persones que han variat el seu posicionament inicial	Prejudicis sexistes que apareixen en les intervencions del grup
FRASE Nº 1				
FRASE Nº 2				
FRASE Nº 3				
FRASE Nº 4				
FRASE Nº 5				
FRASE Nº 6				
FRASE Nº 7				

	Nombre de persones que estan d'ACORD amb la frase.	Nombre de persones que estan en DESACORD amb la frase.	Nombre de persones que han variat el seu posicionament inicial	Prejudicis sexistes que apareixen en les intervencions
FRASE Nº 8				
FRASE Nº 9				
FRASE Nº 10				
FRASE Nº 11				
FRASE Nº 12				
FRASE Nº 13				
FRASE Nº 14				

1.5.3. BLOC DE TREBALL 3:

Activitats per a l'avaluació reflexiva i continuada durant tot el procés formatiu

Activitats proposades:

Activitat 1: M'HA AGRADAT... / NO M'HA AGRADAT...

Activitat 2: LA PATATA CALENTA.

Activitat 3: LES ESTÀTUES.

Activitat 4: EL SABOR DE LA SESSIÓ.

Activitat 5: LA DIANA.

Activitat 6: LA FIGURA HUMANA.

Entenem per avaluació l'anàlisi del procés d'ensenyament-aprenentatge que permet verificar la seva coherència i el grau d'eficàcia amb que s'ha concretat cadascun dels passos. L'avaluació ens ha de servir per revisar i reflexionar sobre el procés d'aprenentatge per tal de detectar errades i fer una modificació reflexiva dels aspectes que calgui revisar.

En el bloc d'activitats anterior, he presentat algunes dinàmiques grupals que ens permeten realitzar una bona **avaluació inicial** i obtenir dades del punt de partida de les persones integrants del grup, així com de les seves expectatives formatives, de cara a fer els reajustaments necessaris del programa inicial de formació.

Però no hem d'oblidar que l'avaluació ha d'estar integrada en tot el procés formatiu. Així doncs, hem de preveure espais al final de cada sessió en els que realitzar avaluacions col·lectives on el grup pugui expressar sentiments, opinions i crítiques constructives de cara a obtenir la informació necessària per continuar-nos ajustant al grup i a les seves individualitats personals. La persona formadora ha de saber acceptar la crítica, per posteriorment fer una autorevisió i retornar les seves reflexions i/o modificacions al grup.

Les activitats proposades en aquest bloc, faciliten la realització de l'**avaluació formativa** (M'ha agradat... no m'ha agradat; La patata calenta; Les estàtues i El sabor de la sessió) i l'**avaluació final o sumativa** (La diana i La figura humana) de manera lúdica i eficaç, de cara a que el moment avaluatiu de cada sessió sigui un moment de reflexió agradable en el que el grup se senti escoltat i senti també que, durant tot el procés, es continuïn atenent les seves necessitats i expectatives de formació.

M'HA AGRADAT/ NO M'HA AGRADAT

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació formativa.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Avaluar individualment la sessió amb l'objectiu d'introduir les propostes generades pel grup en sessions posteriors.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Paper d'embalar**
- **Retoladors (un per cada persona participant)**

Durada mínima de l'activitat:

- **5-10 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Cada persona té un retolador. Ens situem en semicercle al voltant del paper d'embalar per tal d'explicar l'activitat.

Evolució de l'activitat:

Es demana a les persones participants que vagin anotant individualment en el paper d'embalar:

- 1. Els aspectes positius de la sessió de treball (el que m'ha agradat),**
- 2. Els aspectes negatius de la sessió de treball (el que no m'ha agradat)**
- 3. Les propostes per millorar allò que no ens ha agradat. (Cada aspecte negatiu ha d'anar sempre acompanyat d'una proposta de millora, de cara a generar una dinàmica grupal de crítica constructiva)**

EL QUE M'HA AGRADAT	EL QUE NO M'HA AGRADAT	PROPOSTES PER MILLORAR

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat seiem en cercle al voltant de la producció grupal, la observem durant un parell de minuts i demanem aclariments si hi ha alguna aportació que no entenem.

La persona dinamitzadora comenta tot allò que li sembli interessant i pren nota de les propostes grupals de cara a incloure les expectatives, les necessitats i les propostes grupals en sessions posteriors.

És probable que les expectatives de les persones participants siguin diferents. Podem completar aquesta informació amb el test d'avaluació inicial realitzat (veure activitat Què entenem per coeducació?) i comentar amb el grup que tothom hem de posar de la nostra part per tal d'aconseguir respectar la diversitat i els diferents ritmes i necessitats individuals.

Podem extrapolar-lo a les situacions que es donen a les nostres aules quan proposem activitats (impaciència, bloqueig, participació molt diferenciada,...). Es pot crear un interessant debat sobre quines estratègies pedagògiques fem servir per treballar la diversitat dels nostres grups.

Altres variants d'aquesta activitat:

Si valorem que algunes persones no estan suficientment desinhibides i/o confiades, podem repartir fulls individuals anònims amb les mateixes consignes i comentar-los grupalment a l'inici de la següent sessió de treball.

És molt important buscar estratègies per tal de poder escoltar la veu de tothom i que totes les persones participants se sentin escoltades.

Suggeriments i/o comentaris:

Aquesta activitat ens dona molta i valuosa informació sobre el grup. És important realitzar-la al finalitzar la primera sessió per tal d'adequar la formació a les expectatives i necessitats individuals i grupals.

És interessant deixar el paper d'embalar penjat durant totes les sessions formatives, per tal que les persones participants el vagin completant amb nous comentaris i anotacions.

Recursos annexes a aquesta activitat

LA PATATA CALENTA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació formativa**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Dues pilotes de diferent color.**
- **Reproductor de música i música animada.**

Durada mínima de l'activitat:

- **8 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Demanam a les persones participants que se situïn dempeus formant un cercle gran. Dues persones tenen una pilota a la mà.

Evolució de l'activitat:

1. **En el moment que comença la música el grup comença a ballar i a passar-se les pilotes en l'ordre que desitgin.**
2. **En el moment que para la música, es demana a la persona que té la pilota verda a la mà ("la patata calenta") que faci un comentari positiu sobre la sessió formativa (metodologia, continguts, materials, activitats,...).**
3. **De la mateixa manera, se li demana a la persona que té la pilota vermella a les mans que faci algun comentari de quelcom que no li hagi agradat o bé alguna cosa que modificaria.**
4. **A continuació, s'inicia de nou la música i es torna a repetir el procés fins que tothom ha participat.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat podem parlar de la importància de l'avaluació en els processos formatius i la necessitat de realitzar avaluacions sistemàtiques i dinàmiques avaluatives amb el nostre alumnat, en els que motivem i assegurem la participació de tothom.

Freqüentment, quan demanem opinions al gran grup (tant amb criatures com amb persones adultes) acostumen a sentir-se quasi sempre les mateixes veus. És tasca de la persona educadora prendre consciència d'aquestes desigualtats participatives i crear espais i dinàmiques de participació grupal, deixant temps i "empoderant" a les persones més inhibides per tal de que se sentin escoltades i agafin l'hàbit i la seguretat d'expressar les seves opinions.

Sovint, el sector menys participatiu i que respecta millor el torn de paraula és el sector femení. És una molt bona oportunitat educativa parlar i analitzar aquestes situacions grupalment, aprofundint en les causes socials que perpetuen aquest fet.

Altres variants d'aquesta activitat:

Es pot realitzar aquesta activitat amb només una pilota realitzant preguntes guia si constatem que el grup no s'anima a participar.

- **Digues alguna cosa nova que has après.**
- **Comenta alguna cosa sobre el grup.**
- ...

Suggeriments i/o comentaris:

A mesura que anem introduint dinàmiques d'avaluació participativa, constatarem els progressos grupals i el procés formatiu s'enriquirà notablement.

Recursos annexes a aquesta activitat

LES ESTÀTUES

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació formativa.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu**

Tipus d'agrupament:

Petit grup i gran grup

Materials necessaris:

- **Cap**

Durada mínima de l'activitat:

15 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Es demana a les persones participants que s'agrupin de 4 en 4.

Evolució de l'activitat:

1. **Cada grup escull una persona que serà la que realitzarà l'escultura.**
2. **Aquesta persona anirà modelant a la resta del seu grup com a estàtues que expressin amb mímica facial, postura corporal, situació en l'espai, relació entres estàtues,... l'avaluació que fa de la sessió (continguts, metodologia, activitats,...)**
3. **El públic tractarà d'endevinar el que vol dir la persona escultora.**
4. **Finalment, l'artista explicarà el que ha volgut dir amb l'expressió de les seves estàtues.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat podem parlar de la importància de l'avaluació en els processos formatius i la necessitat de realitzar avaluacions sistemàtiques i dinàmiques avaluatives amb el nostre alumnat, en els que motivem i assegurem la participació de tothom.

Freqüentment, quan demanem opinions al gran grup (tant amb criatures com amb persones adultes) acostumen a sentir-se quasi sempre les mateixes veus. És tasca de la persona educadora prendre consciència d'aquestes desigualtats participatives i crear espais i dinàmiques de participació grupal, deixant temps i "empoderant" a les persones més inhibides per tal de que se sentin escoltades i agafin l'hàbit i la seguretat d'expressar les seves opinions.

Sovint, el sector menys participatiu i que respecta millor el torn de paraula és el sector femení. És una molt bona oportunitat educativa parlar i analitzar aquestes situacions grupalment, aprofundint en les causes socials que perpetuen aquest fet.

Altres variants d'aquesta activitat:

Per tal que no s'allargui massa l'activitat, podem alternar-la en diferents sessions vetllant perquè les estàtues i les persones escultores vagin variant.

Suggeriments i/o comentaris:

A mesura que anem introduint dinàmiques d'avaluació participativa, constatarem els progressos grupals i el procés formatiu s'enriquirà notablement.

Recursos annexes a aquesta activitat

EL SABOR DE LA SESSIÓ

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació formativa**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Reflexionar sobre diferents aspectes del procés formatiu.**

Tipus d'agrupament:

Gran grup

Materials necessaris:

- **Cap**

Durada mínima de l'activitat:

10 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Demanam al grup que sigui en cercle i que pensi en un sabor que podria aplicar-li a la sessió de treball. Tant pot ser un gust (dolç, agredolç, àcid, salat,...) com un menjar (paella, gelat de xocolata, macedònia)

Evolució de l'activitat:

Les persones que formen el grup aniran intervenint lliurement explicant a què els ha sabut la sessió i perquè han escollit aquest sabor o aliment. La resta del grup podran fer preguntes a la persona que exposa la seva idea i podran anar afegint el seu plat al menú grupal.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat podem parlar de la importància de l'avaluació en els processos formatius i la necessitat de realitzar avaluacions sistemàtiques i dinàmiques avaluatives amb el nostre alumnat, en els que motivem i assegurem la participació de tothom.

Freqüentment, quan demanem opinions al gran grup (tant amb criatures com amb persones adultes) acostumen a sentir-se quasi sempre les mateixes veus. És tasca de la persona educadora prendre consciència d'aquestes desigualtats participatives i crear espais i dinàmiques de participació grupal, deixant temps i "empoderant" a les persones més inhibides per tal de que se sentin escoltades i agafin l'hàbit i la seguretat d'expressar les seves opinions.

Sovint, el sector menys participatiu i que respecta millor el torn de paraula és el sector femení. És una molt bona oportunitat educativa parlar i analitzar aquestes situacions grupalment, aprofundint en les causes socials que perpetuen aquest fet.

Altres variants d'aquesta activitat:

Si veiem que l'activitat es fa massa llarga o bé observem que al grup li costa participar, podem col·locar un pissarra amb apartats (entrants, primer plat, segon plat i postres) i que el grup la vagi omplint i comentant en les diferents sessions formatives.

Suggeriments i/o comentaris:

A mesura que anem introduint dinàmiques d'avaluació participativa, constatarem els progressos grupals i el procés formatiu s'enriquirà notablement.

Recursos annexes a aquesta activitat

LA DIANA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació final.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Realitzar una avaluació final global i reflexiva.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Paper d'embalar.**
- **Gomets**
- **Retoladors**

Durada mínima de l'activitat:

- **10 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Es demana a les persones participants que se situïn en cercle al voltant d'un paper d'embalar en el que hi haurà dibuixada una diana. La diana constarà de tres cercles concèntrics i estarà dividida en vuit "formatgets". Cadascun d'aquests espais representarà un aspecte a valorar: objectius, continguts, activitats, metodologia, recursos, avaluació continuada, ambient grupal, persona formadora.

Evolució de l'activitat:

1. Cada participant disposarà de gomets per enganxar dins de la diana segons la seva valoració personal dels diferents apartats proposats:
 - 1) Si considera que l'aspecte a avaluar ha estat portat a terme molt bé, col·locarà el gomet al centre de la diana en l'apartat corresponent.
 - 2) Si considera que l'aspecte a avaluar ha estat portat a terme Bé, col·locarà el gomet a mig camí entre el centre i l'exterior de la diana, en l'apartat corresponent.
 - 3) Si considera que l'apartat no ha estat ben portat a terme i que es podria millorar, col·locarà el gomet col·locat en la part més externa de la diana, en l'apartat corresponent.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat (avaluació quantitativa) , el grup observa la diana completada i després de deixar uns minuts per reflexionar comenta, en veu alta o per escrit individualment, els aspectes que consideri importants desenvolupar o aclarir (avaluació qualitativa).

La persona dinamitzadora pot llençar algunes preguntes guia que facilitin el debat i/o la redacció personal de les reflexions finals:

- Creus que els objectius del curs estaven ben plantejats?
- Els continguts del taller s'han ajustat a les teves expectatives? T'hagués agradat aprofundir en algun? Ha mancat algun?
- Creus que la metodologia ha estat adient per a la consecució dels objectius? Què milloraries de la metodologia utilitzada durant aquesta formació (dinàmiques, tècniques, espais de reflexió, paper de la persona dinamitzadora,...)?
- Consideres que les activitats i els recursos utilitzats i/o lliurats han estat els adients? Com es podrien millorar?
- Com valors la participació i l'ambient grupals?
- Com valors el procés avaluatiu dut a terme?
- Consideres que la persona dinamitzadora portava ben preparades les sessions? Comenta tot allò que pugui servir per revisar la tasca de la persona formadora.
- Altres: comenta tot allò que creguis convenient i no hagi quedat reflectit anteriorment.

Un cop més, podem parlar de la importància de l'avaluació en els processos formatius i la necessitat de realitzar avaluacions sistemàtiques amb el nostre alumnat, en els que assegurem la participació de tothom i on totes les veus siguin escoltades.

Altres variants d'aquesta activitat:

En comptes d'enganxar els gomets individualment, podem anar dient en veu alta el número (1, 2 ó 3) que volem col·locar en cada apartat mentre que la persona dinamitzadora va enganxant els gomets.

D'aquesta manera tothom escolta les valoracions de la resta.

També podem anar intercalant els comentaris al finalitzar la valoració de cadascun dels apartats.

Suggeriments i/o comentaris:

Les valoracions recollides ens seran molt útils de cara a revisar i millorar els futurs processos formatius.

Recursos annexes a aquesta activitat

LA FIGURA HUMANA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Avaluació final**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Realitzar una avaluació global i reflexiva respecte als nous coneixements i eines pedagògiques adquirides, així com les emocions sentides durant el procés formatiu.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Paper d'embalar amb una silueta humana dibuixada.**
- **Un retolador per cada persona participant.**

Durada mínima de l'activitat:

- **10 minuts.**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Demanem a les persones participants que se situïn al voltant del paper d'embalar per explicar la realització de l'activitat.

Evolució de l'activitat:

Individualment, cada persona anirà fent anotacions dins de la silueta de la figura humana dibuixada:

- **Dins i al voltant del cap s'escriuran els nous pensaments, reflexions i coneixements adquirits durant la formació.**
- **Dins dels braços i les cames s'anotaran les eines pedagògiques i els recursos didàctics i metodològics que ens emportem.**
- **Dins del tronc els sentiments i les emocions experimentades durant el procés formatiu.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat deixem uns minuts per a que tot el grup pugui llegir les anotacions de la resta i demanar aclariments respecte a anotacions i comentaris que no entengui.

Deixem un espai final perquè les persones participants aportin voluntàriament tot allò que vulguin explicar i creguin que no ha quedat recollit durant les avaluacions de les sessions formatives.

Altres variants d'aquesta activitat:

Com que el nostre objectiu és recollir les aportacions i opinions de tothom i potser hi ha persones dins del grup que s'inhibeixen davant el gran grup, podem proposar realitzar les aportacions finals individualment per escrit.

Suggeriments i/o comentaris:

Les valoracions recollides ens seran molt útils de cara a revisar i millorar els futurs processos formatius.

Recursos annexes a aquesta activitat

1.5.4. BLOC DE TREBALL 4:

Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació

Activitats proposades:

Activitat 1: LA MARINA I EN GUILLEM .

Activitat 2: CRONOGRAMA DE L'ACCÉS DE LES DONES A L'EDUCACIÓ.

Activitat 3: TREBALL AMB IMATGES I TEXTOS SOBRE L'EDUCACIÓ FÍSICA DURANT EL PERÍODE FRANQUISTA.

Activitat 4: LA CONSTRUCCIÓ DE GÈNERE EN EL JOC I L'ACTIVITAT FÍSICA.

Activitat 5: EL BINGO DE LA COEDUCACIÓ.

Activitat 6: RELACIONEM TERMES I DEFINICIONS.

Activitat 7: PARAULES GENERADORES.

Activitat 8: LA TERANYINA DE LA COEDUCACIÓ.

Activitat 9: A LA RECERCA D'UNA DEFINICIÓ GRUPAL DE COEDUCACIÓ.

Un cop coneguts els objectius, les necessitats i les idees prèvies del grup, el següent moment formatiu que proposa l'enfocament dialèctic de l'aprenentatge és el que anomenem procés de teorització.

El **procés de teorització** no es planteja com un salt a la teoria, basat en la simple transmissió de coneixements mitjançant llargues exposicions teòriques per part de la persona formadora, sinó com un camí sistemàtic, ordenat, progressiu i respectuós amb els diferents ritmes d'adquisició dels coneixements, que permeti anar descobrint i assimilant els nous elements teòrics (socials, històrics, estructurals,...).

Aquest procés es planteja des de la pràctica d'una educació de la pregunta que estimuli la curiositat indispensable per anar adquirint els nous coneixements proposats; és a dir, el qüestionament crític de normes o fets socials, amb la finalitat de propiciar una presa de consciència que generi una participació responsable i transformadora de les desigualtats i discriminacions.

En aquest sentit, caldrà que aportem al grup reflexions i marcs teòrics que siguin d'utilitat i que estimulin la curiositat indispensable per sentir la necessitat de saber-ne més, fomentant la lectura i la indagació personal que complementi aquesta nova inquietud. En paraules de Freire, aquesta inquietud és “el dubte rebel que ens permet avançar en l'adquisició de coneixements, ja que les estratègies basades únicament en la transmissió del coneixement són estratègies que no permeten establir un lligam entre el coneixement declaratiu i la pròpia pràctica”.

Les activitats proposades en aquest quart bloc tindran com a objectiu general, facilitar instruments que permetin desmuntar els estereotips, les creences i els mites sexistes presents en l'àmbit personal, social i educatiu i que són perpetuadors de les desigualtats i, més concretament:

- Identificar el significat dels conceptes sexe i gènere des de l'experiència personal analitzant els models tradicionals de masculinitat i feminitat. **(Activitat 1: la Marina i en Guillem)**
- Facilitar que les persones participants obtinguin i aportin informació sobre el procés històric que ha anat conformant l'accés de les dones a l'Educació, per tal de tenir una visió més àmplia que ens doni elements per entendre el moment actual. **(Activitat 2: Cronograma de l'accés de les dones a l'Educació)**
- Aportar dades que ens permetin conèixer millor l'herència històrica de l'Educació Física de les dones. **(Activitat 3: Treball amb imatges sobre L'E.F durant el període franquista)**
- Generar reflexió i debat al voltant del l'actual construcció del gènere dels infants en el joc i l'activitat física i la seva repercussió en l'àrea d'Educació Física. **(Activitat 4: la construcció del gènere en el joc i l'activitat física)**
- Ampliar i/o complementar afirmar el marc conceptual i la terminologia relacionada amb la Coeducació i avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes. **(Activitat 5: El bingo de la coeducació)**
- Reafirmar conceptes directament relacionats amb el tema de la coeducació i avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes. **(Activitat 6: Relacionem termes i definicions)**
- Recuperar els coneixements i les experiències prèvies del grup sobre el tema de la Coeducació, començant a establir relacions entre conceptes. **(Activitat 7 i 8: Paraules generadores i La teranyina de la Coeducació)**
- Elaborar grupalment definicions del concepte de coeducació, comparant-les amb d'altres elaborades per persones i/o grups que han aprofundit i treballat àmpliament en el tema. **(Activitat 9: A la recerca d'una definició grupal de Coeducació)**

Al final de cadascuna de les fitxes de les activitats hi trobareu els annexos necessaris per a la seva realització.

LA MARINA I EN GUILLEM

Tema o aspecte principal a treballar:

- Teoria sexe-gènere.
- Socialització i estereotips de gènere.
- Efecte Pigmalíó i currículum ocult.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

▪ Objectiu:

- Identificar el significat dels conceptes sexe i gènere des de l'experiència personal analitzant els models tradicionals de masculinitat i feminitat.
- Reflexionar sobre l'educació diferencial i discriminatòria que encara reben les nenes i els nens durant el seu procés de socialització i com afecta això a la nostra tasca educativa diària.
- Donar eines per entendre i reflexionar sobre els estereotips de gènere, les creences, i els trets sexistes i androcèntrics que operen en cadascun i cadascuna de nosaltres i que transmetem inconscientment a través del nostre currículum ocult.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup

Materials necessaris:

- Fotos de la Marina i en Guillem.
- Targes amb els agents de socialització.
- Targes amb diferents característiques personals (imatge i vestimenta, caràcter, motricitat, joguines associades, activitats extraescolars, orientació professional). (Veure annex).
- Cinta o pasta adhesiva.

Durada mínima de l'activitat:

50 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. Presentem les fotos de la Marina (nena de 7 anys) i en Guillem (nen de 5 anys) enganxant cadascuna d'elles a un extrem d'una pissarra o un paper d'embalar gran de manera que hi hagi un espai gran al costat de la una, un altre espai gran al costat de l'altre i un espai gran comú al mig dels dos (podem delimitar aquests espais fent cercles amb guix o retoladors) .
2. Deixem al damunt d'una taula els grups de targes amb les diferents característiques (imatge i vestimenta, motricitat, joguines associades, activitats extraescolars, orientació professional) associades, motricitat, caràcter, activitats extraescolars i orientació professional).
3. Ens agrupem per parelles al voltant de les targes per escoltar les consignes de realització de l'activitat.

Descripció de l'activitat:

1. Totes les parelles simultàniament aniran agafant les targes d'una en una, col·locant-les al costat de la Marina, al costat del Guillem o bé a l'espai comú (fins que s'esgotin les targes), tenint en compte les següents consignes:
 - **Imatge i vestimenta:** A qui li correspon socialment portar... cabell llarg, arracades, faldilla, mitges, roba esportiva,... des de la perspectiva del que creiem que està acceptat majoritàriament per la nostra societat?.
 - **Joguines:** A qui se li compra i/o se l'estimula a jugar majoritàriament amb aquesta joguina?
 - **Motricitat:** A qui se li assigna majoritàriament l'èxit en aquesta habilitat, activitat o característica motriu?
 - **Activitats extraescolars:** A qui se li estimula majoritàriament a practicar aquesta activitat extraescolar?
 - **Professions:** qui exerceix majoritàriament aquesta professió en l'actualitat?
 - **Característiques i actituds.** A qui se li assigna socialment aquesta característica o actitud?

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

1. Un cop acabada aquesta part de l'activitat, ens situem en cercle al voltant del lloc on hem elaborat l'activitat, deixant uns minuts per tal que cada persona pugui llegir les paraules i les associacions fetes per la resta de les parelles.
2. Comencem la reflexió i l'anàlisi de l'activitat preguntant al grup si pensen que hem fet un mapa bastant ajustat a la realitat o si pel contrari hi ha alguna persona que creu que s'ha de canviar de lloc alguna tarja per tal que el mapa sigui més real i representatiu del moment actual.
3. Deixem un espai per a què el grup comentï què en pensa del "mapa del moment actual" que hem elaborat i si seria igual si l'haguéssim fet 30 anys enrere.
4. Ens fixem en l'assignació d'imatge i vestimenta. Seria igual si aquesta activitat l'haguéssim fet 30 anys enrere? Què ha passat en aquest període de temps? Quins són les avantatges i els inconvenients per a la Marina i per al Guillem d'aquesta assignació diferencial?
5. En fixem ara en l'assignació de joguines. La persona dinamitzadora anirà llegint unes targes amb diferents qualitats personals i en gran grup les anirem col·locant en el nostre mapa responent a la pregunta: a què i a qui conviden/inciten les joguines assignades a la Marina? I les assignades al Guillem? (agressivitat, tenir iniciativa, habilitat manipulativa, tranquil·litat, tenir cura dels altres, cooperar, acció motriu, ...) L'assignació diferencial de joguines té a veure amb l'assignació d'activitats extraescolars i professionals? Quina influència directa té tot això a la nostra àrea?
6. Analitzem com han quedat repartides les característiques i actituds. Quina influència directa en la nostra tasca educadora i en la nostra àrea d'Educació Física té aquesta assignació social i diferencial? Ens influeixen aquests estereotips a l'hora de realitzar la nostra tasca docent? De quina manera? Com actuem a l'escola davant dels nens i les nenes que no s'adeqüen als estereotips de gènere

hegemònics? Com actuen la resta de companyes i companyes?

- 7. Introduïm el concepte gènere associant-lo al vestit social que li hem posat a la Marina i al Guillem, i que portem cadascuna i cadascun de nosaltres com a persones i com a mestres. A partir d'aquí podem introduir, debatre i exemplificar tots els conceptes que ens interressi treballar: socialització i estereotips de gènere, sexisme, escola mixta, escola coeducadora, eixos transversals, currículum ocult, efecte Pigmalí, androcentrisme, feminisme, masclisme, masculinitat, patriarcat, sostre de vidre, violència de gènere, educació per la Pau, igualtat, diferència,...**

Altres variants d'aquesta activitat:

Una altra manera de realitzar aquesta activitat pot ser que la persona dinamitzadora llegeixi en veu alta cada tarja i el grup sencer decideixi on col·locar-la fins que s'hagin esgotat les targes. D'aquesta manera s'obté una idea general més clara de la opinió grupal, en detriment del treball en petit grup que també pot interessar-nos més si estem davant d'un grup poc participatiu.

Suggeriments i/o comentaris:

Suggerixo realitzar aquesta activitat després de fer les de: "Què entenem per Coeducació" i/o "A la recerca d'una definició grupal de Coeducació". D'aquesta manera, comencem a treballar el marc teòric partint de la realitat grupal, després d'haver fet activitats en les que hem fet aflorar les idees i coneixements previs del grup.

Recursos annexes a aquesta activitat

- 1. Fotos de la Marina i en Guillem.**
- 2. Targes amb agents de socialització i característiques (imatge i vestimenta, caràcter, motricitat, joguines associades, activitats extraescolars, orientació professional).**
- 3. Resum d'algunes de les idees principals que podem introduir amb aquesta activitat.**

FOTO DE LA MARINA:

FOTO D'EN GUILLEM:

CARTELLS ASSOCIATS A LA IMATGE I VESTIMENTA:

CABELL CURT

CABELL LLARG

**CUES, TRENES,...
(Pentinats)**

**DIADEMES PEL
CABELL**

**CLIPS PEL
CABELL**

PANTALONS

FALDILLES

VESTITS

MITGES

**ROBA I SABATES
AMB DIBUIXOS
FLORALS**

XANDALL
(Roba esportiva)

ANORAK

COLLARETS

ARRACADES

CALCES

CALÇOTETS

ROBA DE COLOR
ROSA

ROBA DE COLOR
BLAU

MAQUILLATGE

COLÒNIA

ROBA I SABATES
CÒMODES
(que permeten tot tipus de
moviment i postures)

ROBA I SABATES
MÉS INCÒMODES
(que no permeten tot tipus
de moviments i postures)

CARTELLS DE JOGUINES:

**PILOTA I EQUIP
DE FUTBOL**

BICICLETA

MONOPATÍ

PATINS

**CORDA PER
SALTAR**

HULA-HOOP

**VEHICLES
TELEDIRIGITS**

**PÀRKINGS,
COTXES, MOTOS**

**COTXETS PER
PASSEJAR NINES**

**CAIXES D'EINES
(Fusteria, taller)**

**NINOTS BÈL·LICS
I SUPERHEROIS**

**NINES QUE S'HAN
DE CUIDAR**

**JOGUINES
BÈL·LIQUES
(Pistoles, ...)**

**SUPERMERCATS,
CUINES, PLANXES,
ESCOMBRES,...**

**NINES TIPUS
BARBIE**

VIDEOJOCS

**JOCS DE
MANUALITATS**

**JOCS CIENTÍFICS
(Microscopis,
minerals,...)**

**CAMIONS,
GRUES,
EXCAVADORES,...**

CASA DE NINES

**MAQUILLATGE,
JOCS PER FER
COLLARETS,...**

**DISFRESSES DE
PRINCESA,
FADA,...**

**DISFRESSES DE
SUPERHEROIS**

**JOCS PER FER
CONSTRUCCIONS**

CARTELLS D'ACTIVITATS EXTRAESCOLARS:

FUTBOL

BASQUET

HANDBOL

VOLEI

ATLETISME

HOQUEI

BALLET

AERÒBIC

DANSA-JAZZ

HIP-HOP

PATINATGE

GIMNÀSTICA

ARTS MARCIALS

NATACIÓ

IOGA

**EXPRESSIÓ
CORPORAL**

INFORMÀTICA

IDIOMES

MANUALITATS

TEATRE

CARTELLS DE CARACTERÍSTIQUES I ACTITUDS
ESTEREOTIPEDES ASSOCIADES A NENES I NENS:

FLEXIBILITAT

FORÇA

VELOCITAT

RESISTÈNCIA

EXPRESSIVITAT
CORPORAL

MANCA
D'EXPRESSIVITAT
CORPORAL

PERCEPCIÓ
ESPACIAL

RITME

INICIATIVA I
COMPETÈNCIA
MOTRIU

INSEGURETAT
MOTRIU

PRECAUCIÓ

TEMERITAT

PASSIVITAT

ACTIVITAT

COOPERACIÓ

COMPETICIÓ

COQUETERIA

DESPREOCUPACIÓ
PER L'ASPECTE
FÍSIC

IMPULSIVITAT

REFLEXIÓ

LIDERATGE

QUEDAR-SE EN
UN SEGON PLA

INSEGURETAT

SEGURETAT

REBEL·LIA

SUBMISSIÓ

EXPRESSIÓ DE
LES EMOCIONS

CONTROL DE LES
EMOCIONS

INDIVIDUALISME

COL·LABORACIÓ

TENDRESA

AGRESSIVITAT

INDEPENDÈNCIA
AFECTIVA

DEPENDÈNCIA
AFECTIVA

INDIVIDUALISME

COL·LABORACIÓ

DESPREOCUPACIÓ

RESPONSABILITAT

DIÀLEG

CURA DELS
ALTRES

MADURESA

SENSIBILITAT

VIOLÈNCIA

ASSERTIVITAT

**CARTELLS D'ASSIGNACIÓ DIFERENCIAL DE
PROFESSIONS:**

PERRUQUERIA

NETEJA

JARDINERIA

CONSTRUCCIÓ

**COS DE POLICIA,
BOMBERS,
EXÈRCIT.**

TRANSPORTISTA

**ENGINYERIA,
ARQUITECTURA,
INFORMÀTICA**

MEDECINA

INFERMERIA

**ESPORTISTA
D'ELIT**

**MATEMÀTIQUES,
FÍSICA**

**PILOTAR AVIONS,
VAIXELLS,TRENS,**

PERIODISME

MAGISTERI

POLÍTICA

**PRESIDÈNCIA
DEL GOVERN**

PSICOLOGIA

PUERICULTURA

GERIATRIA

**ORGANITZACIÓ
DE LA LLAR
(Treball invisible)**

**NETEJA DE LA
LLAR
(Treball invisible)**

**TENIR CURA DE
FILLES I FILLS
(Treball invisible)**

**CUIDAR A LA
GENT GRAN
(Treball invisible)**

RESUM D'ALGUNES DE LES IDEES PRINCIPALS QUE PODEM INTRODUIR AMB AQUESTA ACTIVITAT:

Anàlisi d'alguns prejudicis i actituds sexistes de nenes i nens.

La socialització de gènere comença a la primera edat a través dels models familiars i de les expectatives diferencials dipositades en les nenes (afectivitat, sensibilitat, tendresa, passivitat, pulcritud,...) i els nens (competitivitat, agressivitat, força,...). La diversitat de mitjans utilitzats en aquesta "formació" van des de:

- La **vestimenta** associada als nens (roba àmplia i còmoda que no passa res si s'embruta,...) i a les nenes (roba àmplia i còmoda, i també vestits que no s'han d'embrutar, que no són molt còmodes,...).
- La **forma de parlar i comportar-se** associada a nenes i nens: això no és cosa de nenes, els nens no ploreu,...
- **Jocs i joguines** diferenciades i associades a uns i a les altres que reforcen els estereotips:
 - Nenes: cuinetes, nines, saltar a comba, jugar a les gomes, neteja,...
 - Nens: cotxes, motos, personatges de naus espacials, ninots que protagonitzen aventures, equipaments esportius,...
- **Ocupació de l'espai**. Les joguines de les nenes les fan estar més estàtiques, les fan utilitzar més la coordinació fina i l'habilitat manipulativa, ocupant un espai més petit que els nens. Les joguines dels nens els conviden a desenvolupar jocs que els inciten a moure's en espais amplis emprant molt més la força i el contacte físic.
- **Mitjans de comunicació**. També els mitjans de comunicació (TV, publicacions infantils, videojocs, publicitat, llibres,...) reproduïxen fortament aquesta assignació de rols. Els protagonistes dels contes, còmics, programes infantils, spots publicitaris són masculins si representen personatges actius, valents, intrèpids, aventurers, agressius,... i són femenins si representen personatges sensibles, febles, que fan les tasques domèstiques, que tenen una gran i imprescindible bellesa.

Tot això influirà de forma molt directa en l'àrea d'Educació Física, doncs els coneixements previs de les nenes i dels nens quan arriben a l'escola referents a les possibilitats i la capacitat de moviment del propi cos i l'autonomia i la seguretat en si mateixes/os, **ESTARAN MOLT MÉS DESENVOLUPATS EN ELS NENS QUE EN LES NENES !!!**.

CRONOGRAMA DE L'ACCÉS DE LES DONES A L'EDUCACIÓ

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Evolució històrica de l'accés de les dones a l'Educació**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Facilitar que les persones participants obtinguin i aportin informació sobre el procés històric que ha anat conformant el procés històric de l'accés de les dones a l'Educació.**
- **Situar-nos en el moment actual des d'una perspectiva històrica.**

Tipus d'agrupament:

- **Petit grup**
- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Cronograma**
- **Targes del cronograma**
- **Targes en blanc**
- **Paper d'embalar**
- **Cinta adhesiva**
- **Rotuladors**

Durada mínima de l'activitat:

25 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Dibuixarem en un paper d'embalar una línia horitzontal que representarà el període històric que volem treballar i el col·locarem a la paret, enganxant al damunt algunes targetes amb dates i d'altres amb esdeveniments històrics. Després proposarem un joc per formar grups de 4 persones.

Descripció de l'activitat:

1. **A cada grup se li donen 3 o 4 targetes en les que trobaran una data o bé un fet històric i se'ls explica que cadascuna té una contrapart en el cronograma.**
2. **Els grups han de repassar el cronograma, trobar les contraparts i enganxar la seva tarja a dalt o a baix de la parella que correspongui.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Ens situem en gran grup i repassem el cronograma completat. La persona dinamitzadora de l'activitat va llençant preguntes al grup per iniciar un debat que permeti analitzar els dubtes i la comprensió de l'evolució històrica de l'accés de les dones a l'Educació.

- Heu tingut dificultats per col·locar les vostres targetes? Per què?
- Esteu d'acord amb totes les targetes, tal i com estan col·locades o penseu que hi ha alguna errada?
- Hi ha algun aspecte concret que us cridi l'atenció? Per què?
- Teníeu informació sobre aquest tema? Què en penseu?
- Ens ajuda a entendre el moment actual, tenir aquesta perspectiva històrica de l'evolució de l'accés de les dones a l'Educació? Perquè?
- Podríeu afegir dades sobre algun moment educatiu dins d'aquest període històric? (Es tenen targetes en blanc preparades per a que s'annotin les dades aportades per les persones participants i s'enganxin al paper d'embalar).

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem decidir posar més o menys targetes enganxades al cronograma a l'inici de l'activitat tenint en compte que quantes més en posem , més facilitarem la tasca grupal.

Suggeriments i/o comentaris:

Se li pot demanar a les persones del grup que aportin a la posterior sessió més informació sobre aquest tema per completar el cronograma, documentant-se amb bibliografia o preguntant pel procés educatiu de persones grans que coneguin.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Cronograma de l'accés de les dones a l'Educació.
- Lectures recomanades:
 - Salas, Begoña. Orientaciones para la elaboración del Proyecto Coeducativo de Centro. Maite Canal Editora. Bilbao 1994.
 - Subirats Martori, Marina. Conquistar la igualdad: la coeducación hoy. Revista Iberoamericana de Educación. Nº 6. Género y educación. Septiembre-Diciembre 1994. <http://www.rieoei.org/oeivirt/rie06a02.htm>

TARGES DEL CRONOGRAMA DE L'ACCÉS DE LES DONES A L'EDUCACIÓ.

Al llarg de la Història s'han anat creant diferents models educatius que s'han anat adaptant al desenvolupament evolutiu de la Humanitat.

La definició, revisió i reformulació d'aquests models educatius ha estat realitzada sempre des d'una perspectiva sexista i androcèntrica.

Els diferents models educatius han col·laborat a l'adaptació dels homes i les dones als estereotips de gènere, perpetuant sistemàticament la supremacia dels homes vers les dones, negant a aquestes, durant molt de temps el Dret a l'Educació.

Aquesta negació d'un dret fonamental, s'ha anat justificant al llarg de la història, a través de diferents elements mitològics, ideològics, econòmics, polítics, científics,... . Des de la Ciència i la Filosofia s'ha legitimat aquesta discriminació, basant-se en arguments tals com la imperfecció humana i la inferioritat intel·lectual de les dones.

Al mateix temps que anava evolucionant la societat, algunes dones van anar reclamant els seus drets i començaren a lluitar des de fa uns segles pel Dret de les Dones a l'Educació.

A Espanya, augmenta la necessitat d'escolaritzar a les nenes, especialment les de classe baixa, que han de tenir alguns coneixements per poder treballar.

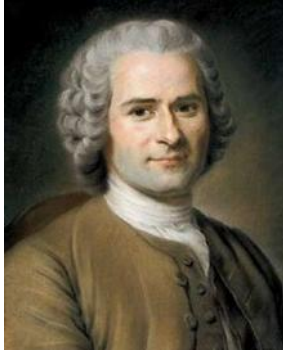

Bàsicament, la seva formació s'articula al voltant de resar, aprendre a cosir i realitzar les tasques domèstiques.

A Europa, comencen a edificar-se les bases de l'actual sistema educatiu.

- Segons les idees educatives vigents llavors, homes i dones van ser creats per Déu per realitzar destins socials diferents i, per tant, la seva educació havia de ser diferenciada.
- Encara que s'anava imposant la idea de que tothom havia de rebre educació escolar, es mantenia la polèmica sobre la conveniència de que les nenes també se'n beneficiessin.
- S'argumenta que les nenes ni han d'estudiar ni necessiten una cultura profunda perquè això pot allunyar-les de la seva funció principal com a esposes i mares.
- Únicament les nenes de classe alta rebien nocions de música, dibuix o altres matèries destinades a que poguessin intervenir en una conversa, però en cap cas fora de l'àmbit domèstic.

JJ Rousseau,
pare de la pedagogia
moderna, escriu l'Emilio.

Rousseau planteja uns principis totalment diferenciats per a l'educació dels nens i de les nenes.

Mentre que per a l'Emilio el procés educatiu es basa en el respecte a la seva personalitat i la seva experiència, l'educació de Sofia ha d'anar encaminada a fer d'ella un subjecte dependent i dèbil perquè el destí de la dona és servir a l'home i, per tant, una educació semblant a la de l'Emilio que la convertís en un ser autònom la perjudicaria per a la resta de la seva vida.

Creació de les
"Escuelas de barrio
para niñas". Real
cédula de Carlos III

En aquestes escoles
s'aprenia un ofici (teixits,
filats,...) i amb la venda
de les labors realitzades
es pagaven les despeses
de l'escola. Aprendre a
llegir i a escriure era
optatiu.

A Espanya, s'avançarà molt lentament en la escolarització de les nenes, en la formació de les mestres i en el dret de les dones a realitzar estudis superiors.

- El model legitimat i predominant continua essent la separació escolar.
- La base escolar de les nenes es l'oració i la costura.
- La existència per raons econòmiques de nombroses escoles rurals unitàries de nens i nenes, que transgredeixen el model, es contemplada en la Ley de Instrucción Pública de 1857, que explicita clarament la obligatorietat de mantenir separades a nenes i nens.

A Espanya, es determina l'ordenament legal per a que les nenes també aprenguin a llegir, escriure i comptar; activitats que des de temps enrere eren obligatòries en les escoles per a nens.

- Els ajuntaments eren els que havien d'assumir el sou del professorat.
- La precarietat econòmica dels municipis feia impossible, en molts casos, l'existència de dues escoles i, amb freqüència, nens i nenes anaven a la mateixa escola, tot i que rebien una atenció i uns ensenyaments ben diferents.

Espanya.

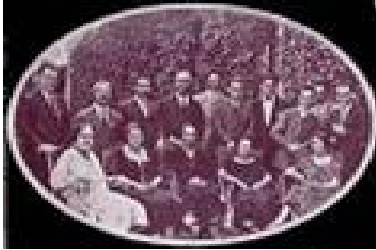
Claudio Moyano y Samaniego, impulsa la llei reguladora de l'ensenyament coneguda com Ley Moyano.

- La Llei Moyano serà el fonament de l'ordenament legislatiu del sistema educatiu espanyol durant més de 100 anys, doncs va perviure (amb modificacions) fins la Ley General de Educación de 1970.
- Aquesta llei organitzava els tres nivells d'ensenyament: Primari, Mitjà i Superior. Amb aquesta llei es generalitzava l'ensenyament per a nenes i nens des dels 6 als 9 anys, diferenciant quina instrucció devia rebre cada grup.
- El model educatiu masculí tenia com a objectiu preparar personal i professionalment als nens per a l'accés al treball remunerat.
- El model educatiu femení es basava en el desenvolupament de les capacitats que es consideraven derivades del fet de ser dona: ésser bones esposes i mares. Els valors que potenciava aquest model educatiu eren els de "ser per als altres": humilitat, complaença, temor, pietat, gràcia, submissió, modèstia, tendresa, virtuosisme, abnegació,...

Comencen a plantejar-se algunes propostes de defenses decididament la necessitat de que les dones rebin una educació més sòlida i equivalent a la que reben els nens.

- Als Estats Units i a alguns països del nord d'Europa vinculats al protestantisme (Noruega, Suècia, Finlàndia,...) la pràctica de l'escola mixta s'implanta ja al segle XIX.
- A la majoria de països vinculats al catolicisme (Espanya, Itàlia, Portugal, Bèlgica,...) l'escola mixta despertava una encesa oposició (encara a principis del segle XX), constituint una pràctica molt minoritària que obeïa o bé a una manca de recursos, o bé a experiències pedagògiques avantguardistes objecte de fortes polèmiques.

Un grup de
catedràtics i
catedràtiques van
crear la
Institución Libre
de Enseñanza.

- Aquestes persones van ser separades de la Universitat Central de Madrid per defensar la Llibertat de Càtedra i negar-se a ajustar els seus ensenyaments a qualsevol dogma oficial en matèria religiosa, política o moral.
- Els principis pedagògics de la ILE defensen la Coeducació (entesa com la convivència de nens i nenes a les aules) i la vinculen als postulats de l'escola renovada.

Emilia Pardo Bazán denuncia durant el Congrés Pedagògic de 1892 la desigualtat educativa entre homes i dones.

- Proposa, com a Consellera de Instrucció Pública, l'educació mixta a tots els nivells educatius amb objecte de superar la divisió de funcions assignades a l'home i a la dona.
- Aquesta proposta, que defensava el dret de les dones a l'Educació en tant que essers humans i no mediatitzada per aquest "destí natural" com a esposes i mares, no va ser aprovada en les conclusions finals del Congrés Pedagògic.

L'Escola Moderna
de Ferrer i Guàrdia
estén la seva
influència sobre 34
centres escolars.

- Partint de anteriors experiències de escoles racionalistes i laiques, l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia practica la coeducació (entesa com la convivència natural dels sexes en la família i en la societat).
- Les idees pedagògiques de la Escola Nova impulsen a Catalunya la realització d'un seguit d'experiències coeducatives d'iniciativa privada.
- Aquestes experiències, juntament amb les de la Institución Libre de Enseñanza, seran l'antecedent immediat de l'organització del sistema escolar durant la Segona República i el govern autònom de la Generalitat de Catalunya, estructurats tots dos amb el model d'escola mixta.

Reial Decret del 26 d'octubre que amplia l'obligatorietat de l'Ensenyament fins al 12 anys i instaura per a l'Ensenyament Primari Públic l'ESCOLA MIXTA, recollida amb el terme de Coeducació.

- Malgrat aquest Decret, només els sectors més progressistes (Institución Libre de Enseñanza, Escoles Anarquistes, Escoles Montessori) van incorporar nenes i nens conjuntament a les aules.
- L'escola mixta va significar la integració física de les nenes i els nens en els mateixos centres educatius però sense analitzar la discriminació històrica que s'havia produït fins aleshores.
- Es va generalitzar el model educatiu masculí per a nenes i nens, basat en la conceptualització de l'home com a representant dels éssers humans, amb absència absoluta de les aportacions de les dones al desenvolupament evolutiu de la humanitat. Les nenes, però, havien de cursar més assignatures que els nens per desenvolupar el seu "model femení".
- Des de 1909 i fins la època franquista, s'anaren alternant les escoles segregades i les escoles mixtes en funció de la successió en el poder de períodes conservadors i lliberals.

Espanya: Segona República.

1931: Es conquereix el Dret al vot de les dones, defensat brillantment per Clara Campoamor al Parlament.

- Clara Campoamor va ser una de les primeres diputades de la Segona República, defensora de la igualtat de Drets de les dones. Va ser una de les impulsores de l'aprovació del vot femení, així com de la primera llei del divorci.
- La conquesta del dret al vot de les dones va propiciar un gran avenç pels drets de les dones en general que va revertir directament en l'Educació.
- Durant el període de la Segona República (1931-1939), tot i que la Coeducació va ser admesa i considerada necessària, només una minoria de centres van arribar a ser mixtes. De tota manera, el curt període d'implantació d'escola mixta pública, va ser molt beneficiós per a les nenes i joves perquè augmentaren notablement les seves taxes d'escolarització i pogueren ampliar el seu àmbit d'actuació.

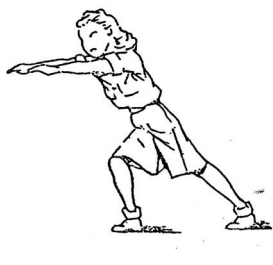
Acaba la Guerra Civil
espanyola (1936-1939)
amb el triomf del
franquisme,
implantant-se una
dictadura que va durar
36 anys (1939-1975).

El triomf del franquisme va suposar per les dones un dur sotmetiment. Se'ls van anul·lar els drets conquerits i se les va excloure dels espais públics, limitant-les a l'espai privat. Al quedar les dones reduïdes a l'àmbit domèstic, se'ls va negar la possibilitat d'augmentar el seu nivell cultural i la seva mobilitat social; dret que havien conquerit en el primer terç del segle.

En l'àmbit educatiu:

- Queda tancada, per un llarg període, l'opció d'escola mixta.
- L'Església, des dels postulats més retrògrads, torna a assumir la iniciativa en el camp de l'Educació.
- La llei va establir que la formació de les nenes la fessin únicament dones.
- La Sección Femenina de la Falange difon un model pedagògic dirigit a inculcar que la finalitat de la educació de les dones es circumscriu als límits de la seva funció de mare i responsable de la llar.

En definitiva, es produeix un gran retrocés, tornant als postulats i principis formulats al segle XVIII sobre l'educació de les nenes.

Publicació de la
Cartilla escolar.
Manual de
Educación Física
para 1945.

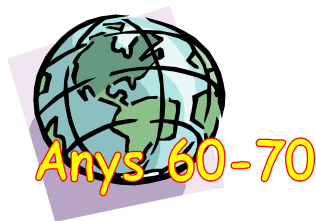
L'Educació Física de les dones durant el franquisme:

- Anava orientada a millorar la seva funció maternal.
- Va tenir molta més cura dels aspectes artístics i expressius que dels instrumentals. D'aquí ve el desenvolupament de les gimnàstiques rítmiques i la dansa en contraposició a les dificultats per incorporar-se al moviment esportiu modern.
- Estava condicionada per normes de la moral sexual tradicional perfectament diferenciada per sexes.
- Obeïa a factors estètics lligats a l'estereotip femení dominant, que no deixava a la dona la pràctica d'exercicis violents que arrisquessin la seva aparença delicada i fràgil.
- L'accés de la dona al alguns esports moderns va estar frenat per la por a la "virilització".

Estats Units i França:
Des de la sociologia de
l'Educació sorgeixen les
noves teories
pedagògiques.

La sociologia de l'Educació analitza fins a quin punt el sistema educatiu és un espai creador d'igualtat d'oportunitats, o bé és un espai carent de neutralitat i creador i legitimador d'identitats socials jerarquitzades.

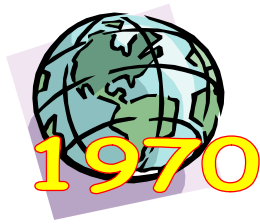
Anglaterra i Estats Units.

S'inicien en algunes universitats els Estudis de Gènere, que introdueixen una distinció fonamental per poder analitzar per separat els comportaments socials i els condicionants naturals: la distinció teòrica entre sexe i gènere.

Els antecedents d'aquests estudis són molt més antics:

- 1935. L'antropòloga Margaret Mead publica el llibre *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*, iniciant la revolucionària idea de que els conceptes sobre el gènere són culturals i no biològics.
- En 1949 Simone de Beauvoir afirma que "Una no neix dona, sinó que es fa". Les seves reflexions obriren un nou camp d'indagació intel·lectual sobre la interpretació de la igualtat i la diferència dels sexes que avui és tema de seminaris acadèmics i debats socials en tot el món.
- Aquestes investigacions donen peu a interrogar-se sobre el que succeeix amb l'escolarització femenina: Per entendre com viuen les nenes l'Educació i perquè realitzen determinades eleccions en els estudis ja no és possible referir-se a la seva naturalesa diferent i la seva menor capacitat intel·lectual sinó que cal buscar causes de caràcter social.

Fruit de de les transformacions socials i econòmiques del país, s'aprova la Ley General de Educación, que modifica en profunditat la legislació educativa franquista .

- La LGE generalitza l'escolarització obligatòria fins als 14 anys i anul·la la prohibició de l'escola mixta.
- El currículum - sexista i androcèntric- és igual per a nens i per a nenes, però tema de la Coeducació no apareix en els debats pedagògics. En cas de que es constati la desigualtat sexual, s'atribueix a diferències naturals, individuals o psicològiques.
- La discriminació per raó de sexe en l'estructura educativa tendeix a disminuir. L'escolarització de les dones augmenta progressivament i al llarg dels anys 70 i 80 es produeix una ràpida incorporació de les dones a les universitats.

Estats Units, França, Itàlia, Espanya,...

French i French (84), Garreta i Carreaga (87), Subirats i Brullet (88)

Comencen a realitzar-se anàlisis sobre diversos aspectes de la realitat escolar (característiques curriculars, llibres de text, llenguatge, currículum ocult, variables contextuais,...) i la seva forma d'incidència en la socialització escolar de nenes i nens.

- Mica en mica es va dibuixant el mapa de la discriminació sexista exercida pel sistema educatiu i de manera inconscient pel propi professorat.
- El desenvolupament d'aquestes investigacions va anar acompanyat de la voluntat de canvi moltes persones docents.
- El terme Coeducació no pot designar simplement un tipus d'Educació en el que les nenes hagin estat incloses en el model masculí tal i com es va proposar inicialment.
- La Coeducació en el moment actual planteja la desaparició progressiva dels mecanismes discriminatoris, no només en la estructura formal de l'escola sinó també en la ideologia i pràctica educatives. No es tracta de que les nenes facin el mateix que els nens, es tracta de que l'escola tingui en compte l'existència dels dos gèneres, els valori per igual i els transmeti a tota la població escolar amb independència del seu sexe.

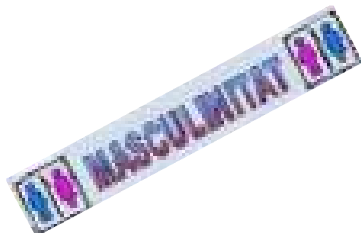
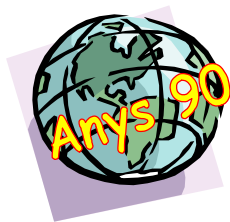
S'aprova la LOGSE (Ley de Ordenación General del Sistema Educativo) i comença el procés de la Reforma Educativa.

Era un bon moment per aprofitar totes les investigacions i experiències en el camp de la Coeducació i incorporar-les als nous plans d'estudi.

El formalisme que acompanyava la reforma educativa va fer passar el que era urgent per davant del que era important. La proposta de tractar transversalment un aspecte tan essencial com és la Coeducació va fer que quedés diluida.

Paral·lelament, a Dinamarca, Itàlia, Espanya,... sorgeixen múltiples experiències que tracten de: crear materials en que les dones siguin visibles, canviar les formes pedagògiques, propiciar noves formes de relació a les aules,... .

Aquestes experiències són pioneres i, en aquests sentit, presenten grans dificultats a l'haver d'enfrontar-se: als estereotips sexistes vigents en la societat, a la divisió sexual tradicional present a la majoria de famílies, al conservadorisme dels mitjans de comunicació,... .

Apareix un nou objecte d'anàlisi:

La masculinitat i la seva forma de construcció i manifestació en el sistema educatiu.

Els estudis sobre masculinitat posen en relleu que la violència ocupa un elevat valor simbòlic en l'adquisició de la identitat masculina. És part de la seva socialització de gènere.

El repte de futur és fer intervencions coeducatives conscients i planificades que vagin més enllà d'accions particulars i puntuals.

Catalunya. Curs 2005-2006

El Departament d'Educació inclou el Programa de Coeducació dins del Programes d'Innovació Educativa de la Generalitat. Aquest programa té com objectiu promoure una educació que potencii la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de sexe, així com integrar de forma explícita i amb continguts d'aprenentatge la perspectiva de gènere mitjançant la posada en marxa de plans estratègics coeducatius als centres que ho demanin.

Tot i així, hi ha encara moltes mancances a nivell d'actuacions de les administracions educatives en el camp de la Coeducació: formació del professorat, dotació de materials didàctics polivalents a les escoles, formació per a les famílies, incorporació i modificació dels programes d'estudi,...

TREBALL AMB IMATGES I TEXTOS SOBRE L'E.F. DURANT EL PERÍODE FRANQUISTA

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Comparativa dels objectius de l'Educació Física a Espanya al llarg del segle XX, incidint en el coneixement dels objectius de l'Educació Física durant el període de govern franquista (1936-1975).**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Aportar dades que ens permetin conèixer millor l'herència històrica de l'Educació Física de les dones.**
- **Analitzar i debatre la influència d'aquest període històric en el moment actual.**

Tipus d'agrupament:

- **Petit grup i gran grup.**

Materials necessaris:

- **Articles, fotos i activitats d'Educació Física d'aquest període històric.**

Durada mínima de l'activitat:

30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- **Es divideix el gran grup en petits grups de 3 o 4 persones.**
- **Repartim a cada grup un article, una foto o una proposta d'activitat d'Educació Física d'aquest període històric.**

Descripció de l'activitat:

1. **Durant dos minuts mirem i llegim individualment el cartell, foto o activitat que se'ns ha assignat al nostre grup.**
2. **Després, responem grupalment les següents preguntes, per posteriorment presentar el nostre cartell als altres grups, aportant les nostres reflexions al respecte:**
 - **Què hem sentit en veure i llegir el text?**
 - **Quins penseu que eren els objectius de l'Educació Física assignada a les nenes durant aquesta època històrica?**
 - **Creieu que l'Educació Física assignada als nens durant aquest període perseguia els mateixos objectius?**
 - **Teníeu dades i coneixements al respecte? Penseu que és important tenir-los?****De quina manera creieu que afecta a l'Educació Física actual aquesta herència històrica?**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat, cada grup presentarà el seu cartell i les seves reflexions a la resta del grup.

Deixarem els cartells exposats a l'aula i completarem les reflexions grupals respecte als objectius de l'Educació Física durant el segle XX, posant èmfasi en l'època de govern franquista i les repercussions d'aquest recent període històric en l'Educació Física actual.

Si hem realitzat prèviament l'activitat del cronograma de l'Educació, podem exposar-lo de nou per ajudar-nos reforçar algunes de les idees principals.

Altres variants d'aquesta activitat:

Es poden exposar els cartells a les parets de la sala i deixar un temps perquè tothom els observi. Cada persona pot escollir un i treballar individualment amb el guió de les preguntes durant uns minuts per posar-ho en comú posteriorment amb el gran grup.

Suggeriments i/o comentaris:

Aquesta activitat pot complementar l'activitat del cronograma de l'Educació, aportant més dades concretes sobre l'Educació Física d'aquest recent període històric.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Imatges i textos referents a l'Educació Física de les dones durant el segle XX.**
- **Lectures recomanades:**
 - **MANRIQUE ARRIBAS, J.C. La Educación Física femenina y el ideal de mujer en la etapa franquista.** Revista internacional de medicina y ciencias de la actividad física y el deporte- número 10. Junio 2003.
<http://cdeporte.rediris.es/revista/revista10/portada10.html>
 - **SALAS; Begoña. Orientaciones para la elaboración del Proyecto Coeducativo de Centro.** Ed. Maite Canal. Bilbao 1994. (Capítol 2: Modelos Educativos y currículum escolar. Anàlisis y evolución histórica)
 - **ASINS, Consuelo; GARCÍA, Milagros. La coeducació en l'educació física. Col·lecció Quaderns per a la coeducació de l'ICE de l'UAB.** Barcelona 1995. (Capítol 2: L'educació física de les dones, una història diferent)

IMATGES I TEXTOS REFERENTS A L'EDUCACIÓ FÍSICA DE LES DONES DURANT EL SEGLE XX:

"He aquí la esclava del Señor" Luis Otero

**Educa a tu hija para
que sea mujer de su casa y no la
deformes moralmente con el deporte.**

(Jaime Armengol, presbítero,
El libro de los padres, 1948.)

(Bazar, revista de la Sección Femenina, octubre de 1950.)

(Teresa, de la S. E., febrero de 1957)

No hay que tomar el deporte como pretexto para llevar trajes de deporte escandalosos. Podemos lucir nuestra habilidad deportiva, pero no que estas habilidades sirvan para que hagamos exhibiciones indecentes. Tampoco tenemos que tomar el deporte como pretexto para independizarnos de la familia, ni para ninguna libertad, contraria a las buenas costumbres.

(Sección Femenina. Economía doméstica, para Bachillerato, Comercio y Magisterio, 1962)

De la cartilla escolar. Manual de Educación Física de 1945, extraemos algunos ejemplos de juegos infantiles, que consideramos ilustrativos.

Ejemplo nº 1º: Con la arena del jardín, del paseo o de la playa pueden jugar los niños muchos ratos, con moldes o con sus mismas manos. Las niñas irán fabricando pasteles, montoncitos de arena, sobre los que ellas irán colocando flores o hierbas. Los chicos en contraste, harán excavaciones que ellos imaginan que son trincheras, túneles, montañas, etc.

Ejemplo nº 2º: Casa de muñecas, la instructora organizará una casa de muñecas. Dentro de ella cada niña tendrá su misión, tomando todas parte activa en el arreglo de la casa. Si una va al mercado con su bolsita, la otra, mientras, saca cera; otras, barren y hacen que tienden la ropa. Hay que procurar que las niñas en sus juegos diarios, vayan tomando afición a la que en un día será su tarea diaria.

De la cartilla escolar. Manual de Educación Física de 1945, extraemos algunos ejemplos de juegos infantiles, que consideramos ilustrativos.

Ejemplo nº 3 : La margarita en día de limpieza. Como en vosotras todo es bonito, la habitación que se os destinó también será bonita, ¿no?; pero tiene algunas cosas que no nos gustan, y como hoy es sábado y es día de limpieza, os comprometeréis para ayudarme, ¿verdad?. Así que manos a la obra.

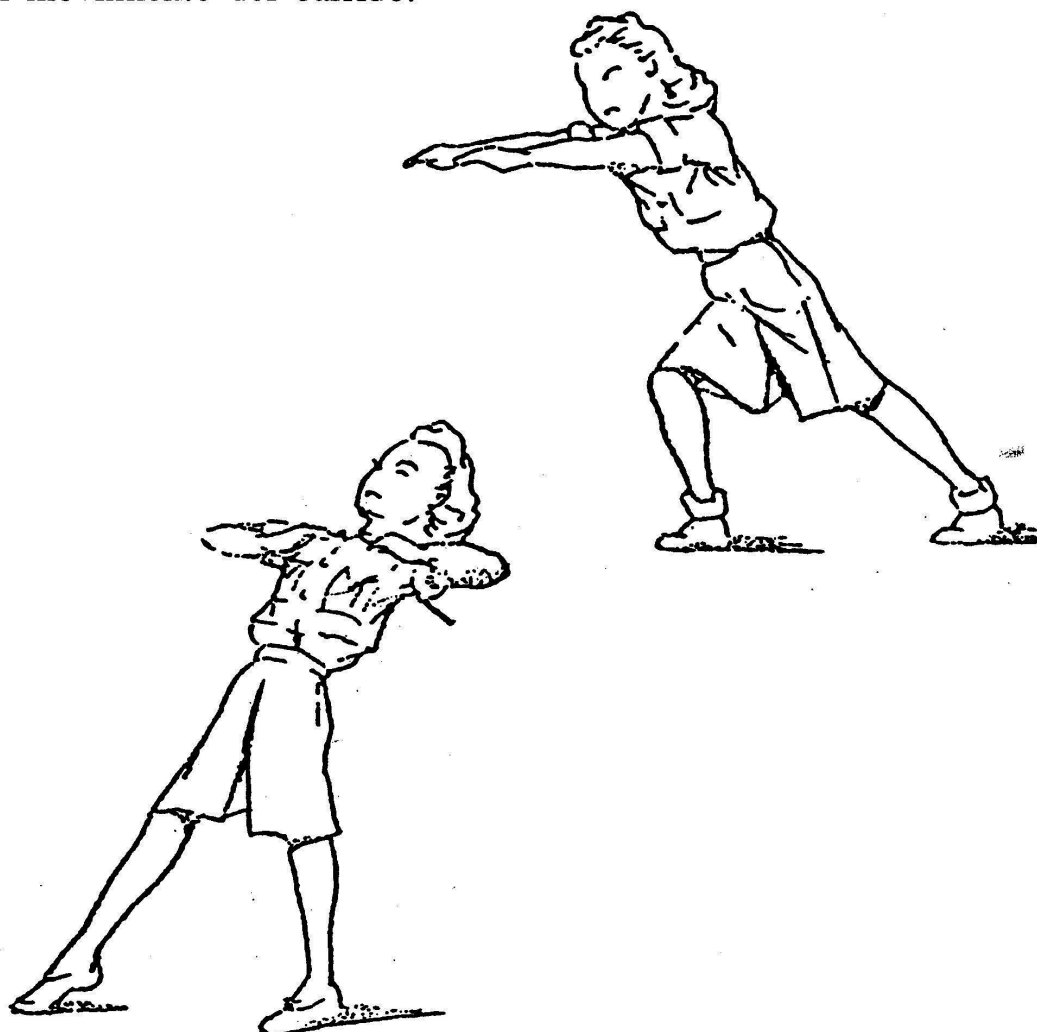

25

De la cartilla escolar. Manual de Educación Física de 1945, extraemos algunos ejemplos de juegos infantiles, que consideramos ilustrativos.

Ejemplo nº 5: Ejercicios de imitación profesional para niñas de diez a catorce años.

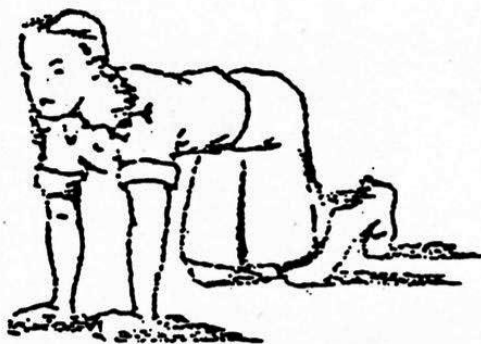
Barrer sacando brillo. Pisar con pierna derecha al frente, ligera extensión del tronco hacia atrás con los brazos flexionados hacia atrás, a la altura de las clavículas. De esta posición, fondo sobre la pierna adelantada con extensión de brazos al frente, tronco sigue la dirección de la pierna de atrás. Imitar con la máxima perfección el movimiento del barrido.

De la cartilla escolar. Manual de Educación Física de 1945, extraemos algunos ejemplos de juegos infantiles, que consideramos ilustrativos.

Ejemplo nº 4: Ejercicios de imitación profesional para niñas de siete a diez años.

Fregar suelos. De rodillas, rodillas separadas, pies unidos. Flexión del tronco adelante sin sentarse sobre los talones. De esta posición, movimiento lateral de abanico que imite lo más perfectamente posible el movimiento corriente del fregado de los suelos.

FOTOS

GIMNASIA CASERA

Una mujer que tenga que atender a las faenas domésticas con toda regularidad, tiene ocasión de hacer tanta gimnasia como no lo hará nunca, verdaderamente, si trabajase fuera de su casa. Solamente la limpieza y abrillantado de los pavimentos constituye un ejemplo efficacísimo, y si se piensa en los movimientos que son necesarios para quitar el polvo de los sitios altos, limpiar los cristales, sacudir los trajes, se darán cuenta que se realizan tantos movimientos de cultura física que, aun cuando no tienen como finalidad la estética del cuerpo, son igualmente eficacísimos precisamente para este fin.

(Teresa, revista de la Sección Femenina, marzo de 1951. Reportaje sin firma)

LA CONSTRUCCIÓ DEL GÈNERE EN EL JOC I L'ACTIVITAT FÍSICA.

Tema o aspecte principal a treballar:

- La construcció diferencial de gènere en el joc i l'activitat física i la seva repercussió directa a l'àrea d'Educació Física.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Generar reflexió i debat al voltant del l'actual construcció del gènere dels infants en el joc i l'activitat física i la seva repercussió en l'àrea d'Educació Física.

Tipus d'agrupament:

- Petit grup

Materials necessaris:

- Diaris esportius i revistes especialitzades en activitat física.
- Catàlegs de joguines.
- Tisores, cola i cartolines.

Durada mínima de l'activitat:

40 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- Es divideix el gran grup en petits grups de 3 o 4 persones (A cada grup li facilitarem diferents catàlegs de joguines, premsa esportiva, tisores, cola i una cartolina).

Descripció de l'activitat:

1. Cada grup anirà mirant i revisant els catàlegs i la premsa esportiva facilitada i realitzarà una composició (collage) enganxant imatges, frases, titulars, paraules, dibuixos... que li cridin particularment l'atenció i que responguin a les següents consignes:
 - Com representen la publicitat i els mitjans de comunicació als homes i a les dones en relació amb l'activitat física?
 - Quins tipus de joguines i activitats s'associen a unes i altres? Quin tipus de joguina s'assigna a unes i altres? Què et suggereixen les imatges? I els colors?
 - Quines associacions estereotipades predominen?
 - Quin tipus d'activitats físiques i esports ocupen més pàgines? Són representatives del global d'activitats físiques i esports existents?
 - Quin model de masculinitat i feminitat fomenten? Quins tipus de llenguatge es fa servir? Quins valors estan transmetent?

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

1. Un cop acabada aquesta part de l'activitat, ens situem en cercle i cada grup presenta a la resta el seu collage, explicant la seva composició i de quina manera respon a les consignes demanades.
2. La persona dinamitzadora pot aprofitar aquest espai per analitzar, resumir, retornar opinions i generar preguntes al grup, aprofundint en algunes idees importants que s'hagin generat en els grups respecte a la gran influència dels mitjans de comunicació i de la publicitat en la construcció del gènere.
3. Podem continuar el debat responent a les següents preguntes:
 - Com ens afecten aquests models de masculinitat i feminitat com a professorat d'Educació Física en la nostra tasca educativa diària? Què podem fer per contrarestar aquesta influència?
 - Tenen a veure aquests models hegemònics amb la desigual distribució dels espais a l'hora del pati en els nostres centres escolars? Què podem fer al respecte?

Altres variants d'aquesta activitat:

Explicar al grup (en alguna sessió prèvia) que farem aquesta activitat per tal que vagin recopilant notícies, titulars, imatges, ... de tal manera que el dia que realitzem l'activitat ja hi haurà un treball previ de selecció i reflexió i podrem aprofundir millor en l'activitat.

Suggeriments i/o comentaris:

Es pot demanar prèviament al grup que porti catàlegs de joguines, diaris esportius, llibres de text d'EF, revistes especialitzades en activitat física,

La persona dinamitzadora pot aportar altres materials on les associacions no siguin tan estereotipades per poder fer una comparació.

Recursos annexes a aquesta activitat

Algunes adreces de premsa esportiva digital:

- <http://www.elmundodeportivo.es/>
- <http://www.superdeporte.es/>
- <http://www.sport.es/>
- <http://www.marca.es/>
- <http://www.as.com/>
- <http://deportes.guiasamarillas.es/index.php>

EL BINGO DE LA COEDUCACIÓ

Tema o aspecte principal a treballar:

Marc teòric de la Coeducació.

Nombre de persones participants:

Entre 8 i 25 persones.

Objectiu/s:

- **Reafirmar conceptes directament relacionats amb el tema de la coeducació.**
- **Avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes.**

Tipus d'agrupament:

Grups de 3 o 4 persones.

Materials necessaris:

- **Cartrons de loteria: (Làmines dividides en sis parts on escriurem paraules relacionades amb el tema. Cada làmina tindrà una combinació diferent de paraules). (Veure annex).**
- **Targetes amb les definicions dels termes escollits. (Veure annex de l'activitat "Relacionem termes i definicions").**
- **Fitxes de parxís.**

Durada mínima de l'activitat:

30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Es divideix el gran grup en subgrups de 3 o 4 persones. Cada grup tindrà un cartró de loteria i 6 fitxes de parxís.

Descripció de l'activitat:

- 1. La persona dinamitzadora anirà llegint una a una i amb claredat les targetes amb les definicions de conceptes i les anirà col·locant en un lloc visible.**
- 2. Cada grup haurà de decidir si aquest conceptes estan en el seu cartró de loteria. En cas afirmatiu hauran de col·locar una fitxa damunt del terme que hagin trobat.**
- 3. En el moment en que algun grup tingui els 6 termes del seu cartró tapats amb una fitxa de parxís cantarà BINGO! en veu alta, s'aturarà el joc i es revisarà en gran grup si les respostes han estat correctes. En cas de que no ho siguin, continuarà el joc fins que un altre grup canti bingo.**
- 4. Es fa una breu discussió que permeti aclarir dubtes i reafirmar conceptes.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat llencem preguntes al grup per iniciar un debat que permeti analitzar els dubtes i la reafirmació d'aquests conceptes. En cas de que ens hagin quedat alguns conceptes per llegir, la persona dinamitzadora els introduirà també abans de començar el debat:

- Heu tingut dificultats per entendre les definicions dels conceptes?
- Quin conceptes eren han estat més fàcils d'identificar i quins més complexes?
- Heu confós alguns conceptes? Quins?

Altres variants d'aquesta activitat:

Es pot introduir la variant de cantar **LÍNIA!** en el moment en que un grup tingui tres fitxes alineades horitzontalment, per després continuar el joc fins que algun altre grup tingui bingo.

Recomanacions i comentaris:

Es pot fer servir aquesta activitat quan ja s'ha iniciat l'estudi del tema, per posar èmfasi en elements i conceptes que no han quedat prou clars o necessiten un aprofundiment.

Recursos annexes a aquesta activitat

1. Cartrons de loteria.
2. Les targetes amb els termes i les definicions de la loteria formen part de les que farem servir també per a l'activitat "Relacionem termes i definicions". Trobareu les targetes que serveixen per treballar les dues activitats a l'annex de l'activitat "Relacionem termes i definicions".

COEDUCACIÓ	SOCIALITZACIÓ	CURRÍCULUM EXPLÍCIT
SEXE	MASCLISME	EFFECTE PIGMAILIÓ
FEMINISME	"LO PERSONAL ES POLÍTIC"	ESTEREOTIPS DE GÈNERE

CURRÍCULUM OCULT	COEDUCACIÓ	AGENTS DE SOCIALITZACIÓ
GÈNERE	DISCRIMINACIÓ	HEMBRISME
POST-COEDUCACIÓ	EDUCACIÓ INTERCULTURAL	EDUCACIÓ PER LA PAU

ESCOLA MIXTA	SEXISME	COEDUCACIÓ
ACCIÓ POSITIVA	ESTEREOTIPS DE GÈNERE	EFFECTE PIGMALIÓ
CURRÍCULUM OCULT	JOCS COOPERATIUS	CONFLICTE

ESCOLA COEDUCATIVA	LLENGUATGE SEXISTA	ESTEREOTIPS DE GÈNERE
COEDUCACIÓ	ACCIÓ POSITIVA	VIOLÈNCIA DE GÈNERE
MASCULINITAT	EFFECTE PIGMALIÓ	AUTOESTIMA

IDENTITAT DE GÈNERE	ANDROCENTRIS ME	EDUCACIÓ PER LA PAU
DIFERÈNCIA	COEDUCACIÓ	ESCOLA MIXTA
VIOLÈNCIA DE GÈNERE	EMPATIA	CURRÍCULUM OCULT

FEMINISME	MASCULINITAT	PATRIARCAT
POST-COEDUCACIÓ	TREBALL INVISIBLE	COEDUCACIÓ
ASSERTIVITAT	CULTURA FEMENINA I CULTURA MASCULINA	DIFERÈNCIA

RELACIONEM TERMES I DEFINICIIONS

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Reforç teòric de la terminologia relacionada amb la coeducació.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Reafirmar conceptes relacionats amb la Coeducació.**
- **Avaluar la comprensió grupal d'aquests conceptes.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup.**

Materials necessaris:

- **Targetes amb els termes i les seves definicions. (Veure annex)**
- **Cinta adhesiva.**

Durada mínima de l'activitat:

25 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- **Col·loquem (cap per avall i a sobre d'una taula) les targetes amb els noms dels conceptes i també les targetes amb les definicions de manera que no es vegi la part escrita.**

Descripció de l'activitat:

1. **Totes les persones participants agafen simultàniament una tarja i la llegeixen atentament.**
2. **Cada persona interacciona amb la resta del grup intentant trobar la persona que té la definició del seu concepte o bé el terme associat a la seva definició.**
3. **Quan trobem la nostra parella enganxem amb cinta adhesiva i en un lloc comú les targetes associades.**
4. **Tornem a la taula a buscar més targetes fins que estiguin totes relacionades i ja no en quedi cap.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

8. Un cop acabada aquesta part de l'activitat, ens situem en cercle al voltant del lloc on estan penjats els termes i les definicions, deixant dos minuts per tal que cada persona pugui llegir les associacions fetes pel grup.
9. Convidem a cada parella a llegir en veu alta les associacions de termes que li ha tocat fer.
10. La resta del grup comenta si creu que les associacions són correctes i la persona dinamitzadora facilita aquesta tasca matisant els conceptes amb els que el grup trobi més dificultats, llençant preguntes al grup per iniciar un debat que permeti analitzar els dubtes i la reafirmació d'aquests conceptes.

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem plantejar aquesta mateixa activitat en petits grups de 3 ó 4 persones per després comparar amb la resta de grups si les associacions que hem fet són les mateixes. Si en cada grup sorgeixen diferents mapes de conceptes, podem iniciar, a partir d'aquest punt, el debat que permeti analitzar els dubtes i la reafirmació de conceptes.

Suggeriments i/o comentaris:

Aquesta activitat va associada a l'activitat "El bingo de la Coeducació". Depenent de l'assimilació de conceptes per part del grup, podem realitzar les dues activitats successivament o bé deixar aquesta com a activitat d'avaluació, realitzant-la al final de la formació.

També podem decidir el nombre de termes a treballar en funció del grup i de la durada de la formació, o bé treballar uns quants termes a cada sessió.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Targetes amb els conceptes i les definicions associades.

DEFINICIONS DE LA TERMINOLOGIA RELACIONADA AMB LA COEDUCACIÓ

(Annex per treballar les activitats: El bingo de la Coeducació i Relacionem termes i definicions)

SOCIALITZACIÓ.

És el procés, mitjançant el qual els individus pertanyents a una societat o cultura aprenen i interioritzen un repertori de normes, valors i formes de percebre la realitat.

(Font: Wikipedia, la enciclopedia libre. <http://es.wikipedia.org>)

AGENTS DE SOCIALITZACIÓ

Són les institucions, grups, associacions i organitzacions que directa o indirectament contribueixen al procés de la socialització.

La socialització transcorre ens molts ambients i en interacció amb moltes persones. Els agents socialitzadors més anomenats per la Sociologia són la família, l'escola, el grup d'iguals i els mitjans de comunicació; i cada agent socialitza a l'infant en les seves pròpies pautes i valors.

(Font: Wikipedia, la enciclopedia libre. http://es.wikipedia.org/wiki/Agente_social)

COEDUCACIÓ.

"La Coeducació és un procés intencionat d'intervenció educativa a través del qual es potencia el desenvolupament de nenes i nens partint de la realitat de la diferència sexual i que està enfocada cap a un desenvolupament personal i una construcció social comuna i no enfrontada.

Suposa la coexistència d'actituds i valors tradicionalment considerats com masculins i femenins de manera que puguin ser acceptats i assumits per persones de qualsevol sexe.

Va encaminada al desenvolupament complet de la personalitat sense les barreres de gènere, corregint el sexisme cultural e ideològic i la desigualtat social de la dona.

Ha d'impliar a tota la comunitat escolar: Famílies, professorat, nenes, nens i personal no docent.

Creiem que això ens portarà a la construcció d'una societat millor, en la que els individus puguin expressar-se sense tant constrenyiment i puguin transitar per tots els camps i activitats humanes, afavorint que l'experiència de dones i homes pugui servir a ambdós sexes per desenvolupar-se amb major riquesa i establir una fructífera col·laboració, eliminant les formes de relació violentes i opressives."

(Font: Feminario de Alicante: Elementos para una educación no sexista. Guía didáctica de la Coeducación. Valencia, 1987)

ESCOLA MIXTA.

El terme escola mixta expressa l'agrupació de nenes i nens en un mateix espai físic, sense que això suposi la revisió i la correcció del model d'ensenyament sexista que s'impartia en l'anterior escola segregada.

(Font: Urruzola, Mª José. Introducción a la filosofía coeducadora. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

ESCOLA COEDUCATIVA.

L'escola coeducativa es planteja des de la presència real de les dones, no tan sols en les aules, sinó en tot allò que fa referència a l'organització i gestió del sistema educatiu i dels centres escolars, com la relació i interacció entre l'alumnat i el professorat, els currículums, el llenguatge, les unitats d'aprenentatge, els materials, els llibres,

(Font: Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC.
<http://www.sindicat.net/dona/ini.htm>)

CURRÍCULUM EXPLÍCIT.

Conjunt d'objectius, continguts, metodologia i criteris d'avaluació que han de regular la pràctica educativa en una determinada etapa i àrea del sistema educatiu. Des d'una perspectiva coeducativa es considera que en el currículum han d'estar presents objectius, continguts i orientacions metodològiques que incorporin els sabers i les expectatives de les dones evitant el risc de l'androcentrisme en les pràctiques educatives.

(Font: Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC.
<http://www.sindicat.net/dona/ini.htm>)

CURRÍCULUM OCULT.

Conjunt de normes i valors inconscients de conducta apreses a la primera infància i perpetuades després a l'escola a través dels continguts i sobretot a través dels comportaments, les actituds, el llenguatge no verbal i les expectatives diferents del professorat envers les alumnes i els alumnes. Les persones educadores no són conscients dels seus efectes ni l'alumnat percep la seva transmissió però continuen reproduint rols sexistes.

(Font: Urruzola, Mª José. Introducción a la filosofía coeducadora. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

SEXISME.

Actitud o comportament de menyspreu i opressió d'un sexe respecte a l'altre.

(Font: Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC.
<http://www.sindicat.net/dona/ini.htm>)

LLENGUATGE SEXISTA.

Llenguatge discriminatori que mostra els valors de la societat patriarcal i estructura una percepció sexista de la realitat.

(Font: Urruzola, Mª José. Introducción a la filosofía coeducadora. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

SEXE

Característica dels éssers humans per la qual poden ser mascles o femelles.

(Font: Diccionari de Maria Moliner).

GÈNERE.

Construcció social, cultural, psicològica i lingüística dels models masculí i femení, així com la jerarquia que marca aquesta forma de relació. Es manifesta en un conjunt de conductes apreses, de distribució de rols i funcions i en les relacions de subordinació i poder entre ambdues. S'aprenen en el procés de socialització de les diferents cultures al llarg de la història, varien d'una cultura a una altra, i, per tant, són susceptibles de canvi.

(Font: Murguialday, C., Vázquez, N. y el grupo de Género de la Coordinadora de ONGD de la Comunidad Autónoma Vasca)

Gerda Lerner el defineix com una disfressa, una màscara, una camisa de força dins la qual dones i homes ballen la seva desigual dansa.

ANÀLISI DE GÈNERE

L'anàlisi de gènere significa una aproximació a la realitat fixant-nos en còm el fer de ser dones o homes, té com a conseqüència l'assignació de una identitat de gènere (masculina o femenina), que condiciona les dimensions de la vida de les persones: la seva forma de ser i sentir, els seus drets i limitacions, la seva autonomia, la seva capacitat per prendre decisions sobre la seva pròpia vida, la seva llibertat, la seva posició social,...

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

IDENTITAT DE GÈNERE

Es la consciència interna que cada persona té de qui és. Inclou les creences que s'aprenen del que és ser dona i ser home, els valors atribuïts a cada gènere i la valoració que cada persona fa del seu propi gènere, així como el seu disgust o conformitat amb ell.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

ESTEREOTIP.

Els tòpics i estereotips sorgeixen quan una part de la realitat es pren com el tot, generalitzant al conjunt d'una població concreta trets (habitualment negatius) específics atribuïts a individus o subgrups. Aquests tòpics i estereotips es van consolidant i confirmant a partir de les principals instàncies emissores de missatges socials. Els estereotips, a força de repetir-se, s'imprimeixen a si mateixos tal força que arriben a considerar-se veritat, s'apliquen d'una manera irreflexiva i generalitzada, i són reproduïts indefinidament. Els estereotips es tradueixen en actituds, sentiments i accions d'una gran majoria de persones pertanyents a una mateixa cultura.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

ESTEREOTIPS DE GÈNERE

Són aquelles idees, prejudicis, creences i opinions preconcebudes que conformen el model femení i masculí, imposades pel medi social i la cultura patriarcal, i que s'apliquen de forma general a totes les dones i els homes en funció del seu sexe biològic. Exemples: Els homes són valents, forts, independents, rudes, i les dones són sensibles, porugues, dependents, tendres,...

Podem definir-los com els trets, imatges mentals i creences que atribueixen característiques a dones i homes com grups sexual i genèricament diferents.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

PREJUDICIS SEXISTES.

Són judicis de valor i formes de pensar que anem adquirint i formulant a partir d'un acceptació explícita o implícita de la jerarquitització del col·lectiu dels homes sobre el de les dones. Són judicis previs al coneixement i anàlisi de l'estructura social sexista.

Es una idea preconcebuda que es construeix quan s'ha arribat a acceptar el predomini de la cultura masculina, com si fos un fet natural i no com un poder adquirit a través dels segles.

(Font: Urruzola, Mª José. *Introducción a la filosofía coeducadora*. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

EFFECTE PIGMALIÓ

Es el procés mitjançant el qual les creences i expectatives d'una persona o un d'un grup de persones respecte a algú afecten la seva conducta fins a tal punt que es provoca en el grup la confirmació d'aquestes expectatives.

(Font: Wikipedia, la enciclopedia libre. <http://es.wikipedia.org>)

ACCIÓ POSITIVA

Conjunt de mesures orientades a corregir una situació de desigualtat sociocultural i a compensar aquest fet discriminatori.

(Font: Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC. <http://www.sindicat.net/dona/ini.htm>)

DIFERÈNCIA

Conjunt de característiques que fan que cada persona sigui única i irrepetible en relació amb les altres.

FEMINISME

Corrent de pensament que vindica la igualtat entre homes i dones. El feminisme constata la desigualtat per raó de sexe i comporta a reclamar i defensar la igualtat de drets i oportunitats entre les persones. La reivindicació de drets per a les dones parteix d'una forma de mirar el món diferent a l'androcentrisme imperant i comporta una manera diferent de mirar i entendre el món, el poder i les relacions.

(Font: Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC. <http://www.sindicat.net/dona/ini.htm>)

El feminisme és una filosofia transformadora, un corrent de pensament, un moviment social que defèn la igualtat d'oportunitats entre dones i homes. Qüestiona l'ordre econòmic, polític i social generador de desigualtats i persegueix un model de societat més just.

(Font: Antolín Villota, Luisa. *La mitad invisible*. Ed. ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

El feminisme no és una filosofia sexista, no està en contra de cap sexe. Es una filosofia propositiva, transformadora de les relacions de gènere. Es una filosofia a favor de la integritat de totes les persones – dones i homes i de la seva llibertat. Es radical i no conformista, ja que es proposa transformar la societat en el seu conjunt per satisfer les necessitats individuals i col·lectives de totes les persones.

(Font: Marcela Lagarde, 1997).

MASCLISME

Conjunt de lleis, normes, actituds i trets socioculturals de l'home que tenen la finalitat implícita o explícita de produir, mantenir i perpetuar l'opressió i la submissió de la dona a tots els nivells: sexual, procreador, laboral i afectiu.

(Font: Sau, Victòria: *Diccionario ideológico feminista*. Ed. Icaria. Barcelona 1989).

HEMBRISME

Seria l'exercici del poder per part de les dones, a nivell econòmic, social i polític, excloent del món públic als homes i carregant-los amb tota la responsabilitat del treball de la reproducció. Seria també l'actitud de les dones que proclamessin la seva superioritat respecte a l'home i en funció d'ella, reclamessin privilegis i intentessin dominar als homes, normalitzant les agressions cap a ells.

El pensament feminista, no accepta l'hembrisme, perquè seria continuar la mateixa lògica del masclisme i no aportaria cap solució.

(Font: Urruzola, Mª José. *Introducción a la filosofía coeducadora*. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

ANDROCENTRISME.

Visió del món que deforma la interpretació de la realitat, prenent el model masculí com paràmetre d'anàlisi de la realitat vàlida.

Reforça la invisibilitat de les dones i oculta la seva aportació en els diferents àmbits de la ciència, de les arts, història, medicina, psicologia, filosofia, literatura, activitat física,..., subestimant la seva contribució al desenvolupament de la societat.

(Font: Antolín Villota, Luisa. *La mitad invisible*. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

MASCULINITAT

És l'aprenentatge social i cultural del ser masculí.

L'aprenentatge social i cultural de la masculinitat hegemònica té com a punt important tenir sota control les emocions i sentiments cap a si mateix i cap els altres. La masculinitat, com a estereotip, va lligada a determinades qualitats sobretot associades amb la força, la violència, l'agressivitat i la idea de que es necessari estar provant i provant-se contínuament que s'és home.

(Font: <http://www.enkidumagazine.com/>)

PATRIARCAT

Es un model d'organització social basat en el poder i en la supremacia dels homes sobre les dones. Ha existit amb algunes variants (períodes matrilineals,...) al llarg del que coneixem com a Història de la Humanitat.

Es la manifestació i institucionalització del domini masculí sobre dones i criatures en el si de la família, i l'extensió d'aquest domini sobre les dones a la societat en general.

Per a Gerda Lerner el patriarcat és una presa de poder històrica per part dels homes sobre les dones iniciat per un agent ocasional d'ordre biològic i elevat a la categoria política i econòmica. Aquesta presa del poder passa necessàriament pel sotmetiment de les dones a la maternitat, la repressió de la sexualitat femenina i l'apropiació de la força de treball total del grup dominat, del qual el seu primer però no únic producte són els fills.

(Font: Urruzola, Mª José. *Introducción a la filosofía coeducadora*. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

TREBALL INVISIBLE.

Espai femení construït al llarg de processos centenaris en l'àmbit domèstic. Es invisibilitza si es fa dins la pròpia llar i és remunerat si es realitza fora d'ella.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

CULTURA FEMENINA I CULTURA MASCULINA.

Es el resultat de la diferent forma de socialització i experiència històrica viscuda pel col·lectiu de les dones i dels homes i que ha fet que se'n constitueixin dues: la masculina i la femenina.

La diferència biològica dels dos col·lectius humans ha estat l'inici d'un llarg camí en el que cadascun dels grups ha seguit vies diferents en les seves formes concretes d'existir. El fet de que aquesta diferència s'hagi convertit al llarg dels segles en una jerarquitzaació d'un col·lectiu sobre l'altre, ha marcat també aquestes maneres d'estar en el món. Aquestes diferents formes d'existir s'han anat concretant en les diferents maneres de relacionar-se homes i dones amb els bens econòmics, la natura, les criatures, la diferent valoració i productivitat del treball realitzat, la diferent aportació a l'evolució de la humanitat, els diferents valors desenvolupats, les diferents formes de viure i pensar l'amor, la guerra, la política i les diferents formes de fer, dir, vestir, divertir-se,...

(Font: Urruzola, Mª José. Introducción a la filosofía coeducadora. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

"LO PERSONAL ES POLÍTICO"

Consigna del moviment feminista que fa una crítica a la idea de la política com quelcom extern a les persones i que no té connexió amb les nostres accions quotidianes.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

VIOLÈNCIA DE GÈNERE.

Es tot aquell acte d'abús o coerció dirigit a dominar, sotmetre, controlar o agredir física, verbal, emocional o sexualment a les dones. Aquesta violència que es dona en els diferents àmbits de la societat- la violència domèstica, la psicològica, la violència en les conflictes armats, la institucional, a les aules... – és un fenomen global que té arrels estructurals i s'ha de resoldre transformant el sistema cultural.

(Font: Antolín Villota, Luisa. La mitad invisible. Ed.ACSUR-Las Segovias. Madrid 2001)

POST-COEDUCACIÓ.

Concepció d'algunes persones que consideren que la discriminació del col·lectiu de les nenes i les dones es un fet que correspon al passat i que avui ja no existeix, excepte en el tercer món.

Pensen que no és necessari parlar d'escola sexista, no coneixen els principis educatius de la filosofia coeducadora ni volen reconèixer la situació real de discriminació que existeix cap a les dones.

(Extret del llibre: Urruzola, Mª José. Introducción a la filosofía coeducadora. Ed. Maite Canal. Bilbao 1995).

PARAULES GENERADORES

Tema o aspecte principal a treballar:

- Reflexió sobre els coneixements que el grup té sobre Coeducació.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones

Objectius:

- Recuperar els coneixements i les experiències del grup sobre el tema de la Coeducació.
- Començar a establir relacions entre els conceptes relacionats amb la Coeducació.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup i petit grup.

Materials necessaris:

- Cartells amb les paraules generadores (veure annex).
- Imperdibles o cinta adhesiva.
- Paper d'embalar i rotuladors gruixuts.

Durada mínima de l'activitat:

30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- Es col·loquen al terra les cartolines amb les paraules generadores desendregades i el grup es situa en cercle al voltant.

Descripció de l'activitat:

1. Cada participant escull una paraula i se l'enganxa al jersei amb cinta adhesiva o imperdibles.
2. Les persones participants caminen per la sala i quan trobin algú que tingui una paraula que pensin que es relaciona amb la seva s'ajunten per parelles.
3. Un cop s'hagin format totes les parelles se'ls hi diu que tenen cinc minuts per parlar de dues qüestions:
 - Què té a veure cada paraula amb la Coeducació?
 - Com es relacionen els dos termes entre si?
4. Després, cada parella busca una altra parella i s'intercanvien els mateixos temes relacionant les quatre paraules (10').

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Ens situem de nou en gran grup i escoltem les idees, relacions de termes i reflexions que han sorgit en cada grup. La persona dinamitzadora va recollint i escrivint en paper d'embalar els grups de paraules, les relacions que s'han establert entre elles i les idees principals de cada grup.

Un cop ens hem endinsat en el tema i s'ha creat un bon clima de treball, la persona dinamitzadora pot aprofitar aquest espai per analitzar, resumir, retornar opinions i generar preguntes al grup, aprofundint en algunes idees importants que s'hagin generat en els grups.

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem aprofitar aquesta dinàmica per presentar i realitzar a continuació l'activitat de "La teranyina de la Coeducació".

Suggeriments i/o comentaris:

Si els hi costa explicar les relacions entre conceptes i les reflexions fetes en petit grup, la persona dinamitzadora pot llençar preguntes per facilitar l'exposició dels conceptes tractats als grups.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Targes amb les paraules generadores.**

COEDUCACIÓ

**AGENTS DE
SOCIALITZACIÓ**

**CURRÍCULUM
OCULT**

**CURRÍCULUM
EXPLÍCIT**

SEXISME

**LLENGUATGE
SEXISTA**

**IDENTITAT DE
GÈNERE**

**ESTEREOTIPS DE
GÈNERE**

SEXE

GÈNERE

DIFERÈNCIA

DISCRIMINACIÓ

ACCIÓ POSITIVA

ESCOLA MIXTA

**EFFECTE
PIGMAIÓ**

**VIOLÈNCIA DE
GÈNERE**

ANDROCENTRISME

MASCULINITAT

**EDUCACIÓ PER
LA PAU**

AUTOESTIMA

CONFLICTE

**EDUCACIÓ
INTERCULTURAL**

EMPATIA

ASSERTIVITAT

LA TERANYINA DE LA COEDUCACIÓ

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Conceptualització teòrica.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones**

Objectiu:

- **Continuar establint relacions entre els conceptes treballats a l'activitat anterior (paraules generadores).**
- **Aprofundir i avançar en el marc teòric coeducatiu.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup.**

Materials necessaris:

- **Cabdell de llana.**
- **Targes amb les paraules generadores.**
- **Imperdibles o cinta adhesiva.**
- **Paper d'embalar i rotuladors.**

Durada mínima de l'activitat:

30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Es col·loquen al terra les cartolines amb les "paraules generadores" desendregades i el grup se situa en cercle al seu voltant (veure recursos annexos a l'activitat).

Descripció de l'activitat:

- 1. Cada participant escull una paraula i se l'enganxa al jersei amb cinta adhesiva o imperdibles. (Si fem aquesta activitat immediatament després de l'activitat "paraules generadores", el que faran les persones participants es intercanviar-se les targes que portaven enganxades a la roba).**
- 2. Ens situem en cercle. La persona dinamitzadora té el cabdell de llana a la mà i retenint la punta amb una mà, llença el cabdell a una altra persona explicant ràpidament perquè estableix una relació entre el concepte que té enganxat al jersei i el que concepte que té la persona a la que li ha llençat.**
- 3. La persona que ara té el cabdell continua la dinàmica llençant el cabdell a una nova persona del grup i sempre retenint un punt de la llana, de manera que es vagi formant una teranyina que torna a establir una nova relació entre conceptes.**
- 4. Aquesta part de l'activitat finalitza quan tot el grup està enxarxat en la teranyina, mantenint un punt de la llana a les seves mans.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

La persona dinamitzadora, completa amb les noves relacions de conceptes les notes que havia pres en l'activitat de les "paraules generadores", fent preguntes per continuar facilitant la reflexió al voltant del significat i la vinculació entre els diferents conceptes tractats.

Es pot aprofitar aquest nou espai per analitzar, resumir, retornar opinions i generar preguntes al grup, aprofundint en algunes idees importants que s'hagin generat en el grup i d'altres que la persona dinamitzadora consideri importants i que no hagin sorgit encara.

Altres variants d'aquesta activitat:

Quan el cabdell de llana ja ha completat la teranyina, es pot continuar la construcció d'aquesta fent una segona ronda de llançaments i, per tant, de relació entre conceptes.

Suggeriments i/o comentaris:

Si al grup li costa explicar les relacions entre conceptes, la persona dinamitzadora pot llençar preguntes per facilitar l'explicació.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Targes amb les paraules generadores (Són les mateixes que fem servir per l'activitat anterior: Paraules generadores)

A LA RECERCA D'UNA DEFINICIÓ GRUPAL DE COEDUCACIÓ.

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Definició de Coeducació**

Nombre de persones participants:

Entre 8 i 25 persones

Objectiu:

- **Elaborar grupalment definicions del concepte de coeducació i comparar-les amb d'altres que proposi la persona dinamitzadora.**

Tipus d'agrupament:

Petit grup (3 o 4 persones)

Materials necessaris:

- **Una cartolina per grup**
- **Rotuladors gruixuts**
- **Diferents definicions de coeducació**

Durada mínima de l'activitat:

30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

- **Es divideix el gran grup en petits grups de 3 o 4 persones (Cada grup tindrà una cartolina i un rotulador).**
- **Pengem a la paret el paper d'embalar ple conceptes relacionats amb la coeducació que el grup va elaborar durant l'activitat prèvia: " Què entenem per coeducació?"**
- **Facilem a cada grup una còpia del *test inicial de terminologia associada al concepte de Coeducació* realitzat durant l'activitat prèvia: "Què entenem per Coeducació?"**

Descripció de l'activitat:

- 3. Cada grup elaborarà una definició del concepte de coeducació utilitzant com a suport els termes grupals escrits en el paper d'embalar i en el test elaborat per la persona dinamitzadora.**
- 4. Cada grup escriurà la seva definició en una cartolina, la llegirà a la resta del grup i la col·locarà al costat de la pissarra a la vista de tothom. La resta dels grups podran demanar aclariments i matisos a cada definició.**
- 5. La persona dinamitzadora col·locarà i llegirà altres definicions de Coeducació (veure recursos annexos a l'activitat).**
- 6. Escollirem en gran grup la que considerem més clara i completa, donant la possibilitat de modificar la que més ens agradi per elaborar la "nostra definició" grupal.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Per tal de dinamitzar aquesta activitat llencem preguntes al grup per iniciar un debat que permeti analitzar els dubtes i la comprensió d'aquestes definicions grupals que hem elaborat:

- **Heu tingut dificultats per elaborar les definicions grupals? Per què?**
- **Si ens haguéssim de quedar amb una sola definició, quina triaríeu? Per què?**
- **Quines són les idees principals que penseu que ha de contenir una definició de Coeducació?**

Altres variants d'aquesta activitat:

Prèviament a la realització de l'activitat, es pot demanar a les persones del grup que portin definicions de Coeducació per fer una comparativa entre les que portin elles i les que porti la persona dinamitzadora.

Suggeriments i/o comentaris:

No cal donar massa temps per a la redacció de la definició (10'). On podem estendre'ns més és en l'apartat d'escollir la definició grupal, insistint en els aspectes que han de ser presents quan parlem de Coeducació.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Algunes definicions de Coeducació.**

ALGUNES DEFINICIONS DE COEDUCACIÓ:

"La Coeducación es una filosofía educativa que supone y exige una intervención explícita e intencionada que ha de partir de las pautas sexistas de la sociedad y de las instituciones en las que se desarrolla la vida de los individuos, ya que desde ellos se construyen y transmiten los estereotipos de lo masculino y lo femenino.

La propuesta coeducativa propicia la comunicación entre las personas de ambos sexos, basándose en el respeto mutuo, en el conocimiento acertado, en la aceptación vivencial y en el diálogo creativo; y en la superación de sesgos sexistas de lo masculino y lo femenino como categorías hegemónicas y excluyentes."

Juana Luisa Sánchez Sánchez y Rosario Rizos Martín

"La Coeducació és un mètode educatiu que parteix del principi de la igualtat entre els sexes i de la no discriminació per raó de sexe.

Coeducar significa educar conjuntament a nens i nenes en la idea de que hi ha diferents mirades i visions del món, diferents experiències i aportacions fetes per dones i homes que conformen la realitat col·lectiva i sense les que no es pot interpretar ni conèixer el món.

Coeducar significa no establir relacions de poder que supeditin un sexe a l'altre, sinó que incorpori en igualtat de condicions les realitats i la història de les dones i dels homes per educar en la igualtat des de la diferència.

La diferència entre coeducació i escola mixta és força clara. L'escola mixta és limita a "agrupar " en les aules a nens i nenes, deixant fora del món acadèmic tot allò que té a veure amb el món i el saber de les dones.

L'escola coeducativa es planteja des de la presència real de les dones , no tan sols en les aules, sinó en tot allò que fa referència a l'organització i gestió del sistema educatiu i dels centres escolars, com la relació i interacció entre l'alumnat i el professorat, els currículums, el llenguatge, les unitats d'aprenentatge, els materials, els llibres, ..."

Secretaria de la Dona del sindicat d'Ensenyament USTEC-STES

"La Coeducación es un proceso intencionado de intervención a través del cual se potencia el desarrollo de niñas y niños partiendo de la realidad de los sexos diferentes hacia un desarrollo personal y una construcción social comunes y no enfrentados.

Supone la coexistencia de actitudes y valores tradicionalmente considerados como de hombres y mujeres de tal forma que puedan ser aceptados y asumidos por personas de cualquier sexo.

Va encaminada al desarrollo completo de la personalidad sin las barreras del género, corrigiendo el sexismo cultural e ideológico y la desigualdad social de la mujer. Debe implicar a toda la comunidad escolar: madres, padres, profesorado, niñas, niños y personal no docente.

Creemos que esto nos llevará a la construcción de una sociedad mejor, en la que los individuos puedan expresarse sin tanto constreñimiento, puedan transitar por todos los campos y actividades humanas, favoreciendo que la experiencia de hombres y mujeres pueda servir a ambos sexos para desarrollarse con mayor riqueza y establecer una fructífera colaboración, eliminando las formas de relación violentas y opresivas."

Feminario de Alicante: Elementos para una educación no sexista

"La Coeducación consiste en educar a las chicas y a los chicos, al margen del género masculino y femenino. Es decir, educarles partiendo del hecho de su diferencia de sexo,

potenciando el desarrollo de su individualidad, pero sin tener en cuenta los roles que se les exige cumplir des de una sociedad sexista, por ser de uno u otro sexo.

A lo largo de la Historia, las mujeres y los hombres han desarrollado culturas diferentes, con aportaciones diferentes al desarrollo humano.

Entendemos por **Escuela Coeducadora** aquella cuyo diseño educativo facilite que las alumnas descubran lo positivo de las formas de vivir, de los comportamientos y de los valores que históricamente han desarrollado las mujeres (que son comunes en la cultura femenina y que son diferentes de los masculinos), para que sean conocidos y valorados, primero por ellas mismas y después por los chicos, y propuestos como pautas de comportamiento ético, tanto para las mujeres como para los hombres. De la misma manera, la Escuela Coeducadora ha de colaborar para que los chicos descubran lo positivo del comportamiento de la cultura masculina para que siendo reconocido por ellos y ellas, se convierta también, en pauta de conducta ética, tanto para hombres como para mujeres."

Mª José Urruzola

"La Coeducación es una mirada escolar que ayuda a replantear la eliminación de las jerarquías culturales entre lo masculino y lo femenino y propone establecer intersecciones entre las clasificaciones sociales de lo masculino y lo femenino. (...)

Por tanto, la Coeducación pone de manifiesto contradicciones, intersecciones y desmitificaciones.

Hemos de conseguir hacer visibles tanto los rasgos masculinos como lo femeninos en todos y cada uno de los espacios, tiempos y relaciones escolares. Los chicos y las chicas han de poder conocerse y relacionarse de forma que puedan definir aquello que desean, les agrada o desagrada, lo que consideran importante o irrelevante del otro sexo sin tener que apoyarse en los estereotipos de género que limitan sus expectativas, sus acciones y sus visiones del mundo."

Amparo Tomé

"La Coeducación es la intervención educativa por la que se pretende que niñas y niños desarrollen su personalidad en igualdad de oportunidades, eliminando los estereotipos y sesgos sexistas.

No debe confundirse con escuela mixta, que consiste solamente en reunir a niños y niñas en las aulas y centros pero sin poner en práctica ningún tipo de medidas que eviten la discriminación. Por tanto, el hecho de educar conjuntamente y el hecho de impartir currículos iguales cuando se están propiciando valores tradicionalmente masculinos, no supone Coeducación."

Carmen García Colmenero

"Es preciso revalorizar la filosofía pedagógica de la coeducación que fomente actitudes, valores y capacidades contribuyendo a un autentico desarrollo integral de la persona, sea niña o niño, en un proceso de cambio en le que se vaya desdibujando la rigidez de patrones de comportamiento que limitan las posibilidades del desarrollo humano. Igualmente, se hace necesaria la sensibilización de toda la comunidad educativa y de la sociedad en general hacia este proyecto común."

Educación en la Igualdad y para la igualdad. Gobierno de Navarra.

1.5.5. BLOC DE TREBALL 5:

Activitats per treballar la detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física.

Activitats proposades:

Activitat 1: HA ESTAT SEXISTA EL MODEL D'EDUCACIÓ FÍSICA QUE HE REBUT?

Activitat 2: QUINS ASPECTES DE L'EDUCACIÓ FÍSICA REBUDA VOLEM CONTINUAR TRANSMETENT?

Activitat 3: ÉS L'HORA DE RECOLLIR!.

Activitat 4: ACCIONS POSITIVES.

Activitat 5: REVISIÓ DE LA SELECCIÓ DE CONTINGUTS I DE LA COMPRA DE MATERIALS AL CICLE SUPERIOR DE PRIMÀRIA.

Activitat 6: ANÀLISI I REVISIÓ D'ALGUNS ASPECTES DE LA PRÀCTICA DOCENT A L'ÀREA D'EDUCACIÓ FÍSICA.

Activitat 7: ALGUNES REFLEXIONS SOBRE L'ESPORT.

Activitat 8: LECTURA D'EXPERIÈNCIES COEDUCATIVES A L'ÀREA D'EDUCACIÓ FÍSICA.

Activitat 9: ROLE PLAYING (JOC COOPERATIU).

Activitat 10: ROLE PLAYING (JOC COMPETITIU).

Activitat 11: ELABORACIÓ DE PROPOSTES COEDUCATIVES GRUPALS.

Activitat 12: TREBALLEM AMB IMATGES.

Activitat 13: RECUPEREM EL BARÒMETRE DE VALORS.

Activitat 14: JO ABANS PENSAVA... ARA PENSO.

Tal i com assenyala l' *Informe final del Estudio para conocer la situación actual de la Educación para la Igualdad en España*, publicat per l'*Instituto de la Mujer* al juny del 2004, "de cara a treballar processos de reflexió crítica amb el professorat, és fonamental treballar amb elles i ells els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació rebuda pels docents i que es tradueix en un clar arrelament dels valors androcèntrics. El treball de detecció i de reflexió sobre aquests valors sexistes té una importància fonamental i evident ja que suposen la condició primera per iniciar un procés de canvi personal i professional."

Serà durant el desenvolupament de les activitats d'aquest bloc número cinc (**Detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i la generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física**), quan el procés de teorització realitzat durant el desenvolupament de les activitats del bloc 4 (Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació), ens ha de permetre **retornar a la pràctica educativa** per tal d'analitzar-la, entendre-la, millorar-la, dotant-nos de noves eines i instruments per resoldre-la. Els marcs teòrics treballats prèviament han d'esdevenir una guia per a la pràctica docent transformadora, generadora de noves propostes i mirades educatives.

El que es pretén durant el desenvolupament de les activitats proposades en aquest bloc és facilitar l'anàlisi, la reflexió i el qüestionament d'aquests valors sexistes, partint de situacions educatives quotidianes que han experimentat com a alumnes durant els seus anys d'escolaritat (primària, secundària i universitària), i partint també de situacions reals de la seva pràctica quotidiana com a docents, que ens oferiran innumerables oportunitats per al plantejament de preguntes que ens ajudin a fer visibles els trets sexistes i androcèntrics que romanen invisibles en l'inconscient personal i col·lectiu.

El treball de generació de noves propostes coeducatives anirà estretament lligat a aquesta reflexió crítica sobre la nostra pràctica docent. És per això, que les activitats plantejades en aquest bloc de treball poden ser seleccionades i combinades seguint diferents criteris en funció de les característiques i necessitats del grup, sense perdre mai de vista l'establiment de relacions significatives i constants amb el treball formatiu previ realitzat en els blocs anteriors.

Donat que durant aquest bloc d'activitats treballarem la detecció dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents, podem trobar-nos amb diferents actituds per part del professorat durant aquest període d'autorevisió i reflexió. Si apostem per la riquesa que comporta la diversitat, no hem de perdre de vista que la diferència ens enriquirà, però que de vegades també ens portarà moments de desacord i de visions i posicionaments diferents respecte del temes tractats. Si hem treballat des de l'inici

per tal d'afavorir un bon clima de treball en el que tothom sigui escoltat i totes les opinions recollides i respectades, aquests seran els moments potencialment més educatius i sucosos.

Ens pot resultar útil per a la realització d'aquest treball, conèixer algunes de les reaccions i actituds del professorat entrevistat en l' *Informe final del Estudio para conocer la situación actual de la Educación para la Igualdad en España*:

- **Negació de la realitat**, per una sensació d'excessiva culpabilitat, no volent acceptar que els comportaments sexistes es donin en les seves pròpies aules o centres. Durant els debats poden arribar a admetre que aquesta realitat es dona, però mai en la seva presència. Els docents solen adduir entre els seus arguments una gran part de culpabilitat de les dones davant aquesta situació.
- **Identificació negativa entre coeducació i feminisme**, quasi sempre com a pas posterior a la reacció anterior i acceptant teòricament la necessitat d'alguna acció, encara que mai "fora de la norma".
- **Esgotament**, per la forta pressió que la societat fa recaure sobre l'escola davant els ràpids i constants i canvis socials, que fa que el professorat se senti pressionat per anar incorporant permanentment respostes educatives davant els nous reptes, trobant-se, molts cops, amb moltes responsabilitats i poques eines i facilitats per tirar-los endavant.
- **Actitud immobilista**: Moltes i molts docents consideren necessari un canvi però no confien en l'efectivitat del seu esforç en aquest tema, donat que traslladen a altres agents socialitzadors (famílies, mitjans de comunicació, publicitat, etc) una major efectivitat educativa que a l'escola. Això respondria a la tan repetida pregunta de: " Per què he d'esforçar-me en fer alguna cosa respecte a aquest tema si després no ha de servir per a res?"
- **Actitud d'ambivalència**, en la mesura que el professorat conviu simultàniament amb unes expectatives de millora i unes altres de frustració per no conèixer metodologies d'intervenció adients.

Davant l'exposició d'aquests i altres arguments, serà fonamental el rol de la persona formadora en quant a la construcció conjunta amb el grup d'allò que és necessari treballar, partint de les experiències i els sabers del grup, escoltant i utilitzant un llenguatge que hagi nascut d'un consens, repensant i donant el temps necessari perquè les idees vagin madurant. És molt important també, ser flexibles en la nostra programació i parar atenció a les senyals que emet el grup, per alentir el ritme quan calgui i saber dinamitzar els debats per tal que hi participi tothom. Hem de saber tancar els temes, realitzant petites

síntesis de les intervencions grupals, retroalimentant, complementant, endreçant i donant sentit a les opinions i comentaris que es vagin donat durant el procés.

Les activitats proposades en aquest cinquè i darrer bloc tindran com a objectiu general, **facilitar la detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics presents en les nostres pràctiques docents, de cara a la posterior generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física i, més concretament:**

- Analitzar i reflexionar sobre el sexisme i androcentrisme existent en el model d'Educació Física rebuda com alumna/e. **(Activitat 1: Ha estat sexista el model d'Educació Física que he rebut?)**
- Analitzar els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació rebuda i la seva reproducció en les nostres pràctiques docents. **(Activitat 2: Quins aspectes de l'EF rebuda volem continuar transmetent?)**
- Detectar i reflexionar sobre les actuacions diferenciades que fem inconscientment durant la realització de les nostres pràctiques docents. Currículum ocult. **(Activitat 3: És l'hora de recollir)**
- Donar eines per detectar i reflexionar sobre la desigual selecció de continguts i a la desigual assignació de tasques que freqüentment es dona a la nostra àrea. **(Activitat 4: Accions positives)**
- Reflexionar sobre els trets sexistes i androcèntrics en la nostra pràctica docent a l'hora de seleccionar els continguts i de comprar els materials d'EF. **(Activitat 5: Revisió de la selecció de continguts i de la compra de materials al cicle superior de Primària)**
- Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica i de generació de propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física. **(Activitat 6: Anàlisi i revisió d'alguns aspectes de les pràctiques docents a l'àrea d'EF)**
- Analitzar i reflexionar al voltant del sexisme i l'androcentrisme a l'esport i les seves repercussions a l'àrea d'Educació Física. **(Activitat 7: Algunes reflexions sobre l'esport)**
- Oferir eines de reflexió i propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física. **(Activitat 8: Lectura d'experiències coeducatives a l'àrea d'EF)**
- Treballar grupalment en la recerca de solucions col·lectives per a la regulació de conflictes amb els nostres grups-classe des de la perspectiva de gènere. **(Activitat 9: Role playing: joc cooperatiu)**
- Identificar diferents manifestacions de sexisme que es donen en les nostres classes i realitzar una comparativa entre les diferents actituds que fomenten el joc cooperatiu i el competitiu. **(Activitat 10: Role playing: joc competitiu)**
- Oferir eines per a la reflexió individual i generació de propostes coeducatives en els àmbits personal, educatiu i social. **(Activitat 11: Elaboració de propostes coeducatives grupals)**

- Donar eines per reflexionar i debatre sobre sexisme i coeducació a partir de l'anàlisi d'imatges. **(Activitat 12: Treballem amb imatges)**
- Afavorir el procés de reconeixement dels estereotips i actituds sexistes presents en la nostra pràctica educativa. **(Activitat 13: Recuperem el baròmetre de valors)**
- Reflexionar sobre els diferents aspectes tractats durant el procés formatiu i les possibles modificacions en els pensaments i l'acció docent. **(Activitat 14: Jo abans pensava... ara penso)**

Al final de cadascuna de les fitxes de les activitats hi trobareu els annexos necessaris per a la seva realització.

HA ESTAT SEXISTA EL MODEL D'EDUCACIÓ FÍSICA QUE JO HE REBUT ?

Tema o aspecte principal a treballar:

- Anàlisi del sexisme en el model d'Educació Física rebut com alumna/e

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Analitzar i reflexionar sobre el sexisme i androcentrisme existent en el model d'EF rebuda com alumna/e.

Tipus d'agrupament:

- Individual i gran grup

Materials necessaris:

- Paper d'embalar
- Retoladors
- Pautes d'anàlisi del sexisme a l'EF (una per persona participant)

Durada mínima de l'activitat:

60 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials

Es reparteixen els fulls amb les pautes d'anàlisi i es demana al grup que dediquin uns minuts a recordar individualment alguns moments de l'EF rebuda com alumnes durant l'ensenyament primari, secundari i universitari.

Descripció de l'activitat:

1. Individualment, cada persona va omplint la seva graella d'anàlisi de l'EF rebuda. És important deixar temps suficient per tal que la reflexió posterior sigui el més enriquidora possible.
2. Un cop han acabat d'omplir-la, es reparteixen fulls en blanc en els que cada participant escriurà una frase o reflexió curta de cadascun dels aspectes memorats: objectius, continguts, avaluació, materials, utilització dels espais, llenguatge, metodologies, relació professorat-alumnat i regulació de conflictes.
3. Un cop ho tinguin fet, ho situaran en un lloc ben visible per apartats, de manera que a cada apartat tinguem les reflexions i observacions de totes les persones participants. En l'apartat corresponent als jocs, dividirem l'espai en dos: aportacions i reflexions de les noies i aportacions i reflexions dels nois.
4. A continuació deixarem uns minuts per tal que tothom pugui llegir les anotacions del grup a cadascun dels apartats.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop que tothom hagi pogut llegir els comentaris del grup, s'iniciarà un torn de paraules en el que demanar aclariments i ampliacions sobre les reflexions fetes.

En aquesta posta en comú és molt important la tasca de la persona dinamitzadora, parant atenció a les senyals que emet el grup, i sabent dinamitzar el debat per tal que hi participi tothom.

Serà fonamental treballar amb elles i amb ells els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació rebuda pels docents i que es tradueixen en un clar arrelament de valors sexistes i androcèntrics.

Aquest treball ens permetrà retornar a la pràctica educativa per tal d'analitzar-la, entendre-la, millorar-la, dotant-nos de noves eines i instruments per resoldre-la.

És convenient tenir sempre visible l'exposició d'aquest treball en les sessions posteriors per anar fent referència quan ho trobem oportú.

Altres variants d'aquesta activitat:

Si volem escurçar el temps d'aquesta activitat, es poden fer grups que treballin només un dels aspectes a observar. Posteriorment, cada petit grup posarà en comú amb la resta del gran grup l'aspecte treballat. Pot resultar interessant treballar aquesta activitat en grups separats per sexes.

Suggeriments i/o comentaris:

Hem de saber tancar els temes, realitzant petites síntesis de les intervencions grupals, retroalimentant, complementant, endreçant i donant sentit a les opinions i comentaris que es vagin donat durant el procés, treballant la desculpabilització i alhora la responsabilitat que com a docents tenim en la perpetuació d'aquests elements sexistes.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Pautes d'anàlisi del sexisme a l'EF rebuda com a alumnes durant la nostra escolarització a l'ensenyament primari i secundari.**

GRAELLES D'ANÀLISI DEL SEXISME A L'EF REBUDA COM A ALUMNES DURANT LA NOSTRA ESCOLARITZACIÓ A L'ENSENYAMENT PRIMARI, SECUNDARI I UNIVERSITARI.

RESPECTE ALS OBJECTIUS:

Quins objectius es plantejava l'Educació Física que has rebut?

- Millora de les habilitats motrius
- Treball dels aspectes comunicatius i expressius corporals.
- Treball del coneixement corporal i les preferències i potencialitats individuals.
- Respecte per la diversitat dels diferents nivells d'execució motriu existents en el grup-classe
- Educació en valors (respecte, cooperació, solidaritat,...)
- Lligam amb els eixos transversals (coeducació, educació per la pau, educació per a la salut, educació per al consum, respecte pel medi ambient, educació intercultural,...)

RESPECTE ALS CONTINGUTS:

Quins continguts has treballat majoritàriament a l'Educació Física que has rebut?

- Iniciació esportiva
- Jocs competitius
- Activitats d'expressió.
- Dansa
- Altres

Els continguts treballats estaven associats majoritàriament al món de l'activitat física femenina o masculina? Quina importància se li donava a les activitats físiques associades socialment al món femení?

RESPECTE A L'AVALUACIÓ:

- Qui treia millor notes d'Educació Física a la teva classe, les nenes o els nens?
- S'avaluaven els continguts rítmics i expressius i feien mitjana amb la resta de proves avaluatives?
- Les proves d'avaluació de les habilitats motrius i de les capacitats condicionals es feien amb tests estandaritzats, curses contínues,... o també amb altre tipus de proves (dances de difícil coordinació, sessions d'aeròbic d'intensitat mitjana-alta,...)?

RESPECTE ALS MATERIALS:

- S'utilitzaven per igual els materials associats al món de l'activitat física femenina (cordes, gomes, cercols, música,...) i els associats al món masculí (pilotes,...)?
- S'utilitzaven materials que contenien una càrrega cultural menor (patins, malabars,...) ?

RESPECTE A LA UTILITZACIÓ DELS ESPAIS:

- A quins jocs jugaves a l'hora del pati?
- Podies jugar on i com volies?
- A la teva escola, les nenes i els nens tenien les mateixes oportunitats per ocupar els espais centrals i les pistes esportives?

RESPECTE AL LLENGUATGE QUE S'UTILITZAVA:

- S'utilitzava el masculí genèric durant les classes d'EF? I en la redacció de rètols, avisos a les famílies, ...?
- Amb quin tipus de frase es censurava la conducta de nens i nenes quan les costava implicar-se o no volien participar?
- Quins malnoms s'utilitzaven més sovint per als nens? I per a les nenes?
- Utilitzava llenguatge bèl·lic en la realització dels jocs: matxaca'l, fot-li fort, mata-la, adversari,...?
- Quins apel·latius feia servir amb els nens que tenien comportaments socialment estereotipats com a femenins? I amb les nenes que tenien comportaments socialment estereotipats com a masculins? I els companys i les companyes de classe, quins adjectius feien servir per adreçar-se a ells i a elles?

RESPECTE A LES METODOLOGIES:

Quines plantejaments metodològics ha tingut l'Educació Física que has rebut?

- Plantejament lúdic mitjançant jocs i activitats jugades?
- Comandament directe
- Descobriment guiat
- Resolució de problemes motors
- Lliure experimentació
- Assignació de tasques
- Accions positives davant els diferents nivells d'habilitats existents (modificació de normes dels jocs, utilització de materials alternatius, respecte per la diversitat,...)

- En les activitats estereotipadament relacionades amb el món de l'activitat física femenina o masculina, el professorat tenia en compte els diferents nivells d'habilitat i utilitzava metodologies compensatòries d'aquestes diferències? Feia reflexions respecte a la injusta assignació social d'activitats físiques masculines i femenines i les seves conseqüències en els diferents nivell d'habilitat?

RESPECTE A LA RELACIÓ PROFESSORAT-ALUMNAT:

- Quin tracte dispensava el professorat envers l'alumnat que presentava dificultats per a la realització de les activitats físiques que proposava? Era diferent del tracte amb l'alumnat motriument excel·lent?
- El professorat tenia expectatives motrius més elevades cap als nens o cap a les nenes? A qui acostumava a demanar la realització de demostracions de les activitats, a les nenes, als nens o indistintament?
- A qui es responsabilitzava amb més freqüència de les tasques organitzatives (àrbitre, capità/na,...), de força (moure porteries, portar material pesat,...), de cooperació i serveis (endreçar el material, acompanyar a alguna persona lesionada,...); a les nenes, als nens o indistintament?
- Potenciava la participació igualitària en les activitats lúdiques i esportives?
- Animava a tothom a la participació en les activitats extraescolars tenint en compte les seves preferències i capacitats individuals?

RESPECTE A LA REGULACIÓ DE CONFLICTES A CLASSE:

- Qui recordes que es portava millor a les classes d'Educació Física, les nenes, els nens o indistintament?
- Qui agredia amb més freqüència, les nenes, els nens o indistintament?
- Com reaccionava el professorat davant les agressions cap a les nenes (insults, amenaces, aixecar faldilles, estirar cabells, entrar a les dutxes,...) o cap als nens que no es corresponien amb el model masculí hegemònic?
- Creus que el professorat s'implicava suficientment i que la seva actuació era justa en la mediació d'aquest tipus de conflictes?
- Creus que hi havia permissivitat diferenciada (per exemple: l'exercici de la violència era més permès i més acceptat com a "natural" en els nens, i de les nenes, en canvi, s'esperava una conducta més submissa i complaent)?
- Es facilitava l'espai i el temps suficient per a escoltar a les parts implicades en els conflictes, reflexionar, i trobar solucions creatives, lliures de violència i plaents per a totes dues parts?

QUINS ASPECTES DE L'EF REBUDA VOLEM CONTINUAR TRANSMETENT?

Tema o aspecte principal a treballar:

- La reproducció del sexisme en les nostres pràctiques docents.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Analitzar els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació rebuda i la seva reproducció en les nostres pràctiques docents.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup

Materials necessaris:

- Qüestionaris.
- Paper d'embalar.

Durada mínima de l'activitat:

- 30 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Repartim un qüestionari a cada persona i demanem que el llegeixin detingudament (Veure annex)

Descripció de l'activitat:

1. Individualment, cada persona va omplint el seu qüestionari.
2. Es reparteixen fulls en els que cada persona escriurà una frase o reflexió curta sobre cada pregunta per intercanviar idees en el plenari amb la resta del grup.
3. Un cop fet, aniran situant les reflexions per apartats en un lloc visible.
4. A continuació deixarem uns minuts per tal que tothom pugui llegir les anotacions del grup a cadascun dels apartats.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop que tothom hagi pogut llegir els comentaris del grup, s'iniciarà un torn de paraules en el que demanar aclariments i ampliacions sobre les reflexions fetes.

En aquesta posta en comú és molt important la tasca de la persona dinamitzadora, parant atenció a les senyals que emet el grup, i sabent dinamitzar el debat per tal que hi participi tothom.

El treball de reflexió crítica amb el professorat sobre aquests valors sexistes té una importància fonamental i evident ja que suposen la condició primera per iniciar un procés de canvi personal i professional.

Serà durant el desenvolupament de les activitats d'aquest bloc número cinc (Detecció reflexiva dels trets sexistes i androcèntrics en les nostres pràctiques docents i generació de propostes coeducatives a l'àrea d'Educació Física), quan el procés de teorització realitzat durant el desenvolupament de les activitats del bloc 4 (Activitats per treballar de manera vivencial i participativa el marc teòric de la Coeducació), ens ha de permetre retornar a la pràctica educativa per tal d'analitzar-la, entendre-la, millorar-la, dotant-nos de noves eines i instruments per resoldre-la. Els marcs teòrics treballats prèviament han d'esdevenir una guia per a la pràctica docent transformadora, generadora de noves propostes i mirades educatives.

Altres variants d'aquesta activitat:

Si volem escurçar el temps de realització d'aquesta activitat, es poden fer grups que treballin només un dels aspectes del qüestionari. Posteriorment, cada petit grup posarà en comú amb la resta del gran grup l'aspecte treballat. Pot resultar interessant treballar aquesta activitat en grups separats per sexes.

Suggeriments i/o comentaris:

Hem d'evitar judicis culpabilitzadors que aturin els processos formatius no ens permetin avançar en la consecució dels nostres objectius.

Pot resultar molt útil durant la realització individual del qüestionari, tenir davant les pautes d'anàlisi del sexisme a l'EF que hem fet servir en l'activitat prèvia "Ha estat sexista el model d'EF que jo he rebut?"

Recursos annexes a aquesta activitat

- Qüestionari: Què vull i què no vull continuar transmetent del model d'EF rebut com a alumne/a?

QÜESTIONARI :

Què vull i què no vull continuar transmetent del model d'EF rebut com a alumne/a?

- 1. Ha estat diferent el model de formació rebuda a la universitat per titular-te com a mestra/e especialista en EF del model d l'EF que havies rebut com alumna/e? Quins són els punts en comú? Quines són les diferències?**

- 2. Des de la perspectiva actual, anomena algunes situacions discriminatòries per raó de sexe que s'hagin donat durant la pràctica de la teva EF com alumna/e. Creus que aquestes situacions es donen en l'escola actual?**

- 3. En quina mesura creus que reproduïxes el currículum ocult i explícit de l'EF que has rebut com alumna/e?**

- 4. Quins aspectes rescataries de l'EF rebuda? Quins aspectes vols continuar transmetent i quins no?**

- 5. Segons el teu punt de vista, el pla d'estudis universitari que et va titular com a mestra/e especialista en EF, va contemplar suficientment la formació en Coeducació?**

ÉS L'HORA DE RECOLLIR!

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Curriculum ocult: actituds i expectatives diferenciades.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Donar eines per detectar i reflexionar sobre algunes actuacions diferenciades que fem sense adonar-nos durant la nostra pràctica docent.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup i petit grup**

Materials necessaris:

- **Col·laboració prèvia de la meitat del grup sense que l'altra meitat se n'assabenti.**

Durada mínima de l'activitat:

- **Gran grup**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

En acabar la primera sessió de treball o en el descans entremig de la sessió, demanarem en veu alta col·laboració per recollir la classe al grup de persones que hagin nascut entre l'1 de gener i el 30 de juny. La resta poden marxar a casa o a "l'esbarjo".

Descripció de l'activitat:

- 1. Expliquem al grup "gener-juny" que hauran de col·laborar amb la persona formadora, jugant un rol sense que l'altre grup "juliol-desembre" se n'assabenti.**
- 2. Aquesta col·laboració consistirà en que, cada dia, en finalitzar la classe o en els descans, demanarem ajuda per recollir l'aula al mateix grup de persones (les nascudes entre l'1 de gener i el 30 de juny).**
- 3. Aquest grup ha de jugar el rol de ser obedient i amable durant dues sessions. El tercer dia que demani col·laboració al mateix grup, una persona d'aquest grup exposarà tímidament la queixa de que sempre són les mateixes persones les que recullen. La persona formadora respondrà amablement dient que si ha de marxar que ho faci i preguntarà a la resta del grup si els importa fer-ho de nou. El grup dirà que els agrada molt ajudar i es quedarà recollint.**
- 4. El dia que alguna persona del grup "juliol-desembre" faci alguna intervenció plantejant aquesta situació injusta, passarem a avaluar l'activitat, després de l'esbarjo o durant la següent sessió.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Per iniciar un debat grupal al voltant del tema de l'assignació inconscient i diferenciada de tasques a nenes i a nens per part del professorat (Currículum ocult), iniciarem un torn obert de paraules llençant les següents preguntes guia:

- **Grup gener-juny:** Com us heu sentit durant les estones en les que heu recollit l'aula repetidament davant la petició explícita de la persona formadora i l'altre grup (juliol-desembre) no us ha defensat?
- **Grup juliol-desembre:** Us havíeu adonat del fet? Heu reclamat un tracte més just per a tothom?
- Creieu que podríem extrapolar aquesta situació a situacions semblants que es donen en els centres escolars?
- Us havíeu parat mai a pensar a qui assignem majoritàriament les tasques de recollir, endreçar, tenir cura dels altres i ajudar al professorat? Per què creieu que succeeix així? Qui acostuma a realitzar millor aquest tipus de tasques?
- Per què creieu que el col·lectiu femení normalment accepta de bon grat aquest tipus de tasques i no es queixa encara que se li prenguin minuts d'esbarjo o de descans?
- Quines altres actuacions diferenciades per part del professorat i/o per part de l'alumnat es donen en els centres escolars?
- Quines actuacions coeducatives podríem fer com a docents per evitar aquestes i d'altres assignacions diferenciades i inconscients de tasques?

Altres variants d'aquesta activitat:

Es pot fer la mateixa activitat demanant ajut sempre al mateix grup per realitzar tasques que requereixin l'ús de la força (moure taules i mobiliari de classe), o ajut tecnològic (muntar el canó de projecció, dubtes informàtics, dubtes respecte a l'equip de so).

Suggeriments i/o comentaris:

Si durant les 3 primeres sessions el grup juliol-desembre no parla d'aquesta situació injusta i desigual, la persona formadora en farà esment per tal de realitzar la reflexió grupal i l'extrapolació a l'àmbit escolar.

Recursos annexes a aquesta activitat

ACCIONS POSITIVES.

Tema o aspecte principal a treballar:

- Accions positives a l'àrea d'Educació Física.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Donar eines per detectar i reflexionar sobre la desigual selecció de continguts i a la desigual assignació de tasques que freqüentment es dona a la nostra àrea.
- Reflexionar i generar grupalment mesures d'acció positiva -per a nenes i per a nens- en relació amb activitats físiques associades al món femení i al món masculí.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup i petit grup

Materials necessaris:

- Col·laboració prèvia de la meitat del grup sense que l'altra meitat se n'assabenti.

Durada mínima de l'activitat:

- 25 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

En acabar la primera sessió de treball o en el descans entremig de la sessió, demanarem en veu alta col·laboració per recollir la classe al grup de persones que hagin nascut entre l'1 de gener i el 30 de juny. La resta poden marxar a casa o a "l'esbarjo".

Descripció de l'activitat:

1. Expliquem al grup "gener-juny" que hauran de col·laborar amb la persona formadora, jugant un rol sense que l'altre grup ("juliol-desembre") se n'assabenti.
2. La persona formadora explicarà i practicarà - en el descans o al final de la sessió - amb el grup "gener-juny" una dansa o un joc rítmic complicat fins que estigui ben après.
3. El dia que plantegem fer aquesta activitat al gran grup com una activitat de distensió, el grup "gener-juny" s'agruparà junt i executarà la dansa o el joc rítmic perfectament sense fer cas ni ajudar al grup " juliol-desembre" al que li costarà bastant realitzar l'activitat.
4. Dues persones del grup "gener-juny" qüestionaran la poca habilitat i coordinació de l'altre grup per realitzar l'activitat.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat llencem reflexions al grup per tal de generar propostes equilibradores de la desigual selecció de continguts que freqüentment es dona a la nostra àrea i elaborar mesures d'acció positiva -per a nenes i per a nens- en relació amb activitats físiques associades al món femení i al món masculí.

- Se sap que nenes i nens passen més temps practicant les etiquetes que socialment s'atribueixen al seu sexe, i per tant acaben realitzant-les millor.
- Si als nens se'ls incita a xutar una pilota des de que comencen a caminar i a les nenes no se les motiva en absolut a realitzar aquest tipus d'exercici, no és estrany que als sis anys els nens mostrin un major domini i agilitat amb una pilota als peus. No hi ha res innat en aquesta conducta, només és el resultat d'un aprenentatge diferencial. Per això també els nens solen mostrar-se molt descoordinats amb una corda per saltar a les mans.
- A l'escola mixta, el model masculí és l'hegemònic en l'educació corporal. Per això, les continguts més valorats i per tant, seleccionats i avaluats són els que es corresponen amb aquest model (força, agressivitat, competitivitat,...) molt presents en l'esport de competició. Altres continguts amb un càrrega cultural femenina (dansa, expressió corporal;...) són poc treballats, poc considerats i poc o gens avaluats.
- Si les nostres eleccions en la selecció de continguts pertanyen majoritàriament al món masculí, pensem com se sentirien els nois si la situació fos a la inversa. El fet que la majoria de nenes no protestin o no es queixin obertament no és cap raó per mantenir com a millor i més vàlid només el model masculí, perquè això és mantenir una situació injusta i discriminatòria.
- És fonamental modificar la valoració sexista del material que limita les possibilitats d'aprenentatges i experiències motrius.
- Els materials alternatius i poc coneguts contenen inicialment una carrega cultural menor i permeten tant a les noies com als nois iniciar l'aprenentatge des d'uns experiència i un nivell d'habilitats similar.

Altres variants d'aquesta activitat:

Un cop acabat el debat, podem tornar a realitzar el joc demanant al grup que generi i posi en pràctica mesures d'acció positiva per compensar les diferències en el nivell d'execució motriu d'aquesta activitat.

Suggeriments i/o comentaris:

Si demanem al professorat que porti a terme aquesta activitat a l'escola, ens adonarem que el nostre alumnat és capaç d'entendre les desigualtats molt millor si les vivència amb un exemple pràctic com aquest.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Proposta d'algunes possibles actuacions del professorat.

ALGUNES POSSIBLES ACTUACIONS DEL PROFESSORAT:

- Fer observació i recollida de dades per analitzar les pròpies actituds i les actituds de l'alumnat.
- Analitzar i contrarestar els prejudicis i estereotips de gènere.
- Analitzar les dinàmiques dels grups-classe per incidir quan es detectin actituds o comportaments sexistes.
- No establir comparacions entre el nostre alumnat. L'avaluació s'ha de realitzar sobre la tasca individual i els avenços respecte a si mateix.
- Avaluació de les nostres unitats de programació i la selecció de continguts. Han d'assegurar la oferta d'un model coeducatiu al nostre alumnat.
- Proposar diferents activitats i tasques pel desenvolupament del objectius i que aquests responguin a interessos diferents.
- L'avaluació no s'ha de fer proposant el mateix punt d'arribada per a tothom (conductes terminals esperades). Cal tenir en compte el punt de partida de cada alumna/e, els aprenentatges previs, el nivell de motivació.
- La motivació no depèn de l'activitat en sí, sinó del compromís motor que cada alumna/e estableix en aquella activitat (grau d'identificació amb la tasca, grau de dificultat en la execució segons les aptituds individuals)
- Donar opcions obertes i modificar i adaptar les tasques en funció de les aptituds individuals.
- Integrar noies i nois en totes les activitats tant si s'atribueixen a un sexe com a l'altre (futbol, lluita, expressió corporal, dansa,...)
- Analitzar mitjançant qüestionaris, observació, assemblees, ... el tipus d'activitats que prefereixen els noies i els nois i comprovar que estan compensades en la nostra proposta de programació.
- Variar les condicions i normes que es donen en les tasques més estereotipades (pe. Si fem la unitat didàctica de futbol canviar les normes. Una única porteria central on marca tothom, pilotes toves)
- Presentar les activitats físiques com una opció saludable, de temps d'oci, d'expressió i comunicació sense plantejar-les des del rendiment i la eficàcia en les habilitats específiques.

Respecte a les activitats extraescolars:

- Han de ser sistemàtiques i han d'estar coordinades amb les equips pedagògics.
- Els grups han de ser sempre oberts i no discriminatoris.
- Han d'existir el mateix nombre d'activitats femenines que masculines
- S'ha de fer campanya per a la participació de les noies. Elles han de tenir el mateix temps lliure que ells.

- Ampliar la oferta d'activitats no competitives: jocs motors a les primeres etapes, dansa-jazz, hip-hop, ball, bàdminton, tècniques de circ, derivar cap a natació, cicloturisme, muntanyisme, escalada,...

Realització d'autoavaluacions sistemàtiques del professorat:

- Estic assolint el objectius plantejats?
- El nivell de participació de les alumnes augmenta?
- Quines Unitats de Programació resulten més eficaces?
- Quin tipus de tasques afavoreixen la no discriminació?
- El sistema d'organització de la classe té en compte la prevenció de conductes d'automarginació de les noies per falta de seguretat, de suport,...?
- Quin tipus de materials resulten més útils?

Ens serà útil la utilització de gravacions que recullin:

- El llenguatge utilitzat cap a noies i cap a nois
- El tipus i nombre de reforços que adreces a unes i altres
- Les frases estereotipades sobre la conducta d'unies i altres
- La transmissió d'expectatives a unes i altres

REVISIÓ DE LA SELECCIÓ DE CONTINGUTS I COMPRA DE MATERIALS AL CICLE SUPERIOR DE PRIMÀRIA.

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Detecció del sexisme en la selecció de continguts i en la compra de material en la nostra pràctica quotidiana.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Reflexionar sobre els trets sexistes i androcèntrics en la nostra pràctica docent a l'hora de seleccionar els continguts i comprar material d'EF.**

Tipus d'agrupament:

- **Petit grup i gran grup.**

Materials necessaris:

- **Catàlegs de material d'Educació Física.**
- **Cartolines grans i retoladors gruixuts.**

Durada mínima de l'activitat:

- **30 minuts.**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Dividim el gran grup en subgrups de 2 o 3 persones.

Descripció de l'activitat:

La persona dinamitzadora explica el següent supòsit pràctic:

“ Hem arribat com a especialistes d'Educació Física a una escola de nova creació. Avui tenim reunió de departament per tal de decidir i donar-li coherència i continuïtat entre cicles a la programació d'Educació Física de l'escola durant aquest curs escolar.

Començarem per fer una pluja d'idees sobre les unitats didàctiques que treballarem durant aquest curs al cicle Superior de Primària i realitzarem també la comanda del material que farem servir per portar a terme aquestes unitats. El pressupost amb el que comptem per a aquest curs és de 500 €.”

Després de l'explicació del supòsit, deixem 15 minuts per treballar sobre això. En una cartolina escriurem les unitats didàctiques que hem decidit treballar a 5è i 6è de primària i en una altra el llistat de material proposat.

A mesura que els grups vagin acabant, es van penjant seves propostes en un lloc de l'aula visible per a tothom.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat deixem uns minuts per a que tothom pugui revisar els treballs fets pels altres grups i anem llençant preguntes al gran grup per revisar i analitzar els trets sexistes i androcèntrics en les propostes realitzades:

- **Hi ha unitats didàctiques "tipus" que es repeteixen en tots els grups?**
- **Quines son les activitats que apareixen més freqüentment: jocs preesportius, jocs i activitats d'expressió i comunicació, activitats de ball i dansa, esports,...?**
- **Hi ha un equilibri pel que fa al temps dedicat a les activitats associades al món femení i al masculí?**
- **Heu reflexionat sobre la connotació de gènere que tenen les activitats que proposeu?**
- **Els llistats de materials s'assemblen? Quins materials són els que majoritàriament hem decidit comprar?**
- **Quins criteris heu utilitzat per elaborar el llistat de la compra de material? Us heu decidit majoritàriament pel material més convencionalment esportiu?**
- **Us heu fixat si acostumeu a utilitzar sempre el mateix tipus de material? Per què creieu que succeeix això? Penseu que hi ha una càrrega de gènere en la selecció de materials? A qui afavoreix la vostra elecció? Per què?**
- **Hi són presents a les llistes materials alternatius o poc coneguts? Penseu que aquests tipus de materials contenen inicialment una càrrega cultural menor i permeten tant a les noies com als nois iniciar l'aprenentatge des d'una experiència i un nivell d'habilitats similar?.**
- **Té a veure amb les nostres eleccions l'Educació Física rebuda i els plans de formació del professorat?**
- **Quins aspectes podríem anar modificant per tal que la nostra programació fos més equilibrada?**

Altres variants d'aquesta activitat:

Posteriorment a la reflexió i l'anàlisi de l'activitat, podem deixar un temps per a que els grups els tornin a reunir i revisar la programació i la llista de material realitzada, tenint en compte els nous criteris treballats, i tornar a fer una nova posta en comú.

Suggeriments i/o comentaris:

Durant la part d'anàlisi i avaluació de l'activitat és important que la persona dinamitzadora tingui una actitud oberta, desculpabilitzadora i generadora de noves propostes.

Recursos annexes a aquesta activitat

ANÀLISI I REVISIÓ D'ALGUNS ASPECTES DE LA PRÀCTICA DOCENT A L'ÀREA D'EDUCACIÓ FÍSICA.

Tema o aspecte principal a treballar:

- Revisió de la nostra pràctica docent. Temes: Continguts i avaluació, llenguatge, materials i espais.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica i de generació de propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física.

Tipus d'agrupament:

- Petit grup i posteriorment gran grup.

Materials necessaris:

- Textos per treballar en petit grup (veure annex).
- Pissarra o paper d'embalar, cartolines i retoladors.

Durada mínima de l'activitat:

- 45 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. Dividim el gran grup en 5 subgrups de treball.
2. Repartim tres cartolines i un text diferent a cada subgrup donant a escollir el tema a treballar: Continguts i avaluació, materials, espais, llenguatge i història de l'EF de les dones.

Descripció de l'activitat:

1. Fem una lectura individual del text.
2. El comentem en petit grup i resumim tres aspectes:
 - Realitat sexista que ens mostra el text.
 - Reflexions des d'una perspectiva coeducativa.
 - Propostes d'actuacions coeducatives.
3. A mesura que els grups vagin acabant, aniran col·locant el seu treball en la següent taula (que haurem realitzat prèviament a la pissarra o en un paper d'embalar gran).

	REALITAT SEXISTA	REFLEXIÓ COEDUCATIVA	ACTUACIÓ COEDUCATIVA
CONTINGUTS I AVALUACIÓ			
MATERIALS			
ESPAIS			
LLENGUATGE			

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat ens reunim en gran grup i cada subgrup explica a la resta el treball realitzat.

Després de cada exposició deixarem un espai per a que tothom pugui expressar els seus dubtes i aportar reflexions i experiències al voltant del tema tractat.

En acabar l'exposició repartirem a tothom una còpia dels cinc textos treballats per tal que tothom pugui llegir-los, tenir elements d'anàlisi per detectar i corregir alguns aspectes sexistes de la seva pràctica docent i fer noves aportacions en sessions posteriors.

Podem finalitzar recordant que per modificar les nostres actituds i comportaments sexistes és imprescindible fer un procés de reflexió crítica i comptar amb elements d'anàlisi que ens permetin tornar a mirar amb uns altres ulls la nostra pròpia realitat i la del nostre entorn.

Altres variants d'aquesta activitat:

Suggeriments i/o comentaris:

És interessant prendre nota de les aportacions dels grups i donar una còpia a cada persona a la sessió posterior.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Textos de treball:**
 - **Text 1. Els continguts i l'avaluació.**
 - **Text 2. El llenguatge.**
 - **Text 3. Els materials.**
 - **Text 4. Els espais.**

TEXT 1: ELS CONTINGUTS I L'AVALUACIÓ.

El model educatiu tradicional considerava l'avaluació un fi en si mateixa, atorgava una importància fonamental a mesurar resultats i justificava l'activitat física com una forma de millorar aquests resultats.

El nou model educatiu planteja l'avaluació com un instrument per valorar els progressos de nenes i nens respecte d'uns objectius fixats per endavant i que caldrà reajustar a la vegada que tota l'acció didàctica i docent.

Hem de partir de que el nostre alumnat mostra grans diferències individuals en capacitats físiques i nivells de maduració, per tant és difícilíssim uniformar, estandaritzar o simplement donar models o tipus concrets d'avaluacions per nivells.

És ben difícil realitzar una avaluació sistemàtica, continua i completa no solament en els aspectes motors, sinó també en els afectius i cognitius i que atengui les diferències individuals. L'avaluació vindrà condicionada necessàriament, no solament pels objectius programats sinó també pels continguts seleccionats.

A l'escola mixta, el model masculí és l'hegemònic en l'educació corporal. Per això, els continguts més valorats i per tant, seleccionats i avaluats són el que es corresponen amb aquest model (força, agressivitat, competitivitat,...) molt presents en l'esport de competició. Altres continguts amb una càrrega cultural molt més propera al món femení (expressió corporal) són poc treballats, poc considerats i poc o gens avaluats.

Si hagués passat el contrari i s'hagués pretès avaluar els nois d'una manera massiva i gairebé exclusiva, basant-se en uns continguts identificats culturalment com a femenins, els resultats anirien en la línia de considerar als nois com a poc capacitats i amb molt baix rendiment per a les activitats físiques.

Tan important és plantejar una avaluació pedagògicament correcta, com seleccionar uns continguts equilibrats en els que es recolzi aquesta avaluació. Un exemple molt clar: Els resultats seran molt diferents sivaluem la resistència aeròbica amb tests estandaritzats o cursa continua que si ho fem amb una sessió d'aeròbic d'intensitat mitjana-alta.

Si les vostres eleccions en la selecció de continguts pertanyen majoritàriament al món masculí, penseu com se sentirien els nois si la situació fos a la inversa. El fet que la majoria de nenes no protestin o no es queixin obertament no és cap raó per mantenir com a millor i més vàlid només el model masculí, perquè és mantenir una situació injusta i discriminatòria.

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEST DE CONSCIÈNCIA COEDUCATIVA

CONTINGUTS I AVALUACIÓ

- A les vostres classes, quines son les activitats més freqüents: jocs preesportius, jocs i activitats d'expressió i comunicació, activitats de ball i dansa, esports?
- Existeix en les vostres eleccions un equilibri pel que fa al temps dedicat a les activitats associades al món femení i al masculí?
- Heu reflexionat sobre la connotació de gènere que tenen les activitats que proposeu?
- Dins les activitats esportives que realitzeu, quantes contenen una càrrega cultural masculina, quantes una femenina i quantes van associades als dos sexes per igual?
- Procureu donar-li un enfocament didàctic diferent a les activitats que culturalment van associades a un sol sexe, per afavorir l'interès de l'altre?
- Considereu que les activitats físiques socialment femenines són poc importants i tenen molt poc espai a les vostres classes?

Si les vostres eleccions pertanyen majoritàriament al món masculí, penseu com se sentirien els nois si la situació fos a la inversa. El fet que la majoria de nenes no protestin o no es queixin obertament no és cap raó per mantenir com a millor i més vàlid només el model masculí, perquè es mantenir una situació injusta i discriminatòria.

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEXT 2: EL LLENGUATGE

Si s'analitza la utilització del llenguatge oral en el transcurs de les activitats físiques o esportives, s'observa una utilització dels valors i atributs masculins per reforçar les conductes desitjades o considerades com a bones, i la referència als femenins per a la desqualificació.

Hem d'analitzar també el llenguatge bèlic en les nomenclatures d'alguns jocs amb referències clares a la guerra, o accions de dominació o lluita. També en les expressions que utilitzem, per exemple: matxaca'li!, fot-li fort!, cal esborrar-los del mapa!,...

D'altra banda, l'atenció que reclamen constantment la majoria dels nois, juntament amb la forma més agressiva de comunicar-se i intervenir, afavoreix que les nenes, en el seu conjunt i com a col·lectiu, passin molt més desapercebudes per al professorat.

Hem de pensar que el llenguatge no solament és un instrument de comunicació i transmissió d'informació i d'idees, sinó que a més és un instrument de classificació i interpretació de la realitat. El llenguatge que utilitzem delata les nostres expectatives respecte a nenes i nens i ambdós les percebran clarament.

És el llenguatge l'element que més influeix en la formació del pensament d'una societat. Per tant, mentre la nostra parla quotidiana continuï fent invisibles les dones, no aconseguirem conformar una societat igualitària.

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEST DE CONSCIÈNCIA COEDUCATIVA

LLENGUATGE I CURRÍCULUM OCULT.

- Procureu no emprar el *masculí genèric* durant les vostres classes i en la redacció de retols, avisos a les famílies,... ?
- Quan observeu que a les nenes o als nens els costa implicar-se o participar, censureu la seva conducta?. Amb quin tipus de frase?
- Quin malnoms s'utilitzen més sovint per als nois i quins per a les nenes?
- Teniu tendència a anomenar les nenes amb diminutius o apel·latius referents a l'aspecte físic, per exemple "nineta" o "maqueta"?
- Teniu tendència a anomenar els nens amb diminutius o apel·latius referents a la força o la valentia, per exemple "superman" o d'altres?
- A qui responsabilitzeu amb més freqüència quan es tracta de realitzar tasques organitzatives, de control,... (capità/na, àrbitre,...), de força (moure porteries, portar material pesat,...) a les noies o als nois?
- A qui responsabilitzeu amb més freqüència quan es tracta de realitzar tasques de cooperació, serveis a la resta de companys o companyes (endreçar el materials, acompanyar a alguna persona lesionada,...) a les noies o als nois?

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEXT 3: ELS MATERIALS

En Educació Física és habitual i necessari l'ús de materials variats com a ajut i suport d'un millor i més ampli repertori de propostes d'aprenentatges motrius. Hem de tenir en compte que la tradició cultural, juntament amb les influències de l'esport han condicionat de manera important les eleccions sobre aquests materials, fins al punt que ens referim a ells com a material esportiu o material de gimnàstica.

Les decisions que com a professorat prenguem sobre quin tipus de material adquirim i utilitzem no són neutres. S'insereixen les preferències i gustos personals, els nostres aprenentatges, les mancances i experiències i la nostra escala de valors.

Se sap que nenes i nens passen més temps practicant les etiquetes que socialment s'atribueixen al seu sexe, i per tant acaben realitzant-les millor.

Si als nens se'ls incita a xutar una pilota des de que comencen a caminar i a les nenes no se les motiva en absolut a realitzar aquest tipus d'exercici, no és estrany que als 6 anys els nens mostrin un major domini i agilitat amb una pilota als peus. No hi ha res innat en aquesta conducta, només és el resultat d'un aprenentatge diferencial. Per això també els nens solen mostrar-se molt descoordinats amb una corda per saltar a les mans.

Els materials alternatius poc coneguts contenen inicialment una càrrega cultural menor i permeten tant a les noies com als nois iniciar l'aprenentatge des d'una experiència i un nivell d'habilitats similar.

També hem afavorir que tothom faci servir tot el material independentment de l'assignació de gènere que tingui buscant estratègies per a que la diferencia de nivell d'execució no sigui una dificultat insalvable (aconseguir materials tous per la iniciació als esports, plantejar activitats de dansa i expressió corporal gradualment,...).

És fonamental modificar la valoració sexista del material que limita les possibilitats d'aprenentatges i experiències motrius.

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEST DE CONSCIÈNCIA COEDUCATIVA.

MATERIAL

- **Has experimentat totes les possibilitats que et permet el material del teu centre?**
- **T'has fixat en si utilitzes sempre el mateix tipus de material?**
- **Què penses si veus un noi jugant a les gomes, a la corda, a nines o ballar? Com li dius tu? Com li diuen les seus companys i companyes?**
- **Què penses si veus una noia jugant a futbol o pujant a un arbre? Com li dius tu? Com li diuen les seus companys i companyes?**
- **Quins criteris utilitzes quan has de fer una compra de material? Et decideixes sempre pel material més convencionalment esportiu?**
- **Has preguntat a les noies quin material prefereixen? Has ofert la possibilitat d'incorporar-lo a les classes d'EF?**
- **Consideres que és inútil proposar a les teves classes materials tradicionalment femenins perquè els nens mai s'interessen per ells?**
- **Has plantejat alguna experiència en què siguin els mateixos nois i noies qui construeixin una part del material a utilitzar a les classes?**

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEXT 4: ELS ESPAIS

Si una societat democràtica té les seves arrels més sòlides a l'escola, i aquesta ha de ser integradora sense discriminacions per raó de sexe, classe social, ètnia i religió, aquesta escola ha de partir del fet que el seu espai és un espai per compartir.

Totes i tots han de gaudir-ne en la mateixa mesura, perquè tenen els mateixos drets. L'edat o el sexe no poden convertir-se en factors que limitin la mobilitat; l'agressivitat i la força física no han de ser factors que afavoreixin la seva apropiació.

Podem veure el gran desequilibri que es produeix en les zones de lleure on no ha intervingut el professorat: Els nois espontàniament tendeixen a ocupar els espais més amplis, centrals, mentre que les noies son desplaçades a espais reduïts i marginals.

S'han de dissenyar estratègies per crear hàbits de distribució i ús equitatiu de l'espai per part de nenes i nens. Al principi pot ser necessària la intervenció del professorat distribuint l'espai equitativament i fent reflexionar, per deixar pas al repartiment igualitari i espontani per part de l'alumnat

El model coeducatiu ha de trencar aquesta jerarquia i proporcionar la capacitat de desenvolupar-se amb normalitat i seguretat en tots dos espais tant a les nenes com als nens. Hem de prestar atenció a les mancances que solen mostrar els nens en els espais més íntimament lligats al seu cos i les seves emocions: els costa molt compartir, agredeixen amb molta més facilitat i el sentit del ridícul els envaeix quan es tracta d'apropar-se als seus espais privats.

Quan un dels dos sexes presenta un important desfasament d'experiència i d'habilitat respecte a l'altre podem:

- utilitzar els jocs i esports mixtos (korfball)
- modificar normes
- incorporar material alternatiu poc conegut (malabars,...)
- establir rotacions obligatòries amb la finalitat de que tothom senti com a seus tots els espais.

No hem d'oblidar que l'esport a l'escola no és un fi en si mateix, la seva funció com a mitjà educatiu només està justificada si s'adapta als objectius d'afavorir el desenvolupament de les capacitats motrius, cognitives, socials i afectives de nens i nenes i si el seu ensenyament i aprenentatge es fan des d'una perspectiva coeducativa que integri i no discrimini.

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

TEST DE CONSCIÈNCIA COEDUCATIVA

ESPAI

- T'has fixat si els nens i les nenes de la teva escola comparteixen equitativament tots els espais (patis, gimnasos, zones de lleure, passadissos,..)?
- Creus que les nenes necessiten menys espai i per això es mouen menys?
- Consideres que no has d'intervenir davant els conflictes que es manifesten per tal d'ocupar determinades zones?
- Quin valor dones, en les teves classes, a les activitats expressives i comunicatives més properes als espais personals?
- Si en el teu centre has detectat un ús discriminatori de l'espai entre nois i noies, s'ha tractat aquest tema en els claustres o consells escolars? S'han fet propostes per corregir aquesta situació?

(Extret del llibre: ASINS, C; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*. Quaderns per a la Coeducació. UAB 1995)

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE L'ESPORT.

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Sexisme en l'esport i l'EF: Context històric, estereotips i bones pràctiques de gènere, mitjans de comunicació i assetjament sexual.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica sobre el sexisme a l'esport i la seva repercussió a l'àrea d'Educació Física.**

Tipus d'agrupament:

Petit grup i posteriorment gran grup.

Materials necessaris:

- **Textos per treballar en petit grup (veure annex).**
- **Pissarra o paper d'embalar, cartolines i retoladors.**

Durada mínima de l'activitat:

45 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. **Dividim el gran grup en subgrups de treball.**
2. **Repartim un text diferent a cada subgrup donant a escollir el tema a treballar: Context històric de l'esport des d'una perspectiva de gènere, estereotips i bones pràctiques de gènere en l'esport, mitjans de comunicació i sexisme, i assetjament sexual.**

Descripció de l'activitat:

1. **Fem una lectura individual del text.**
2. **El comentem en petit grup resumint les idees principals que ens aporta, així com les reflexions que hagin sortit de la lectura i vulguem compartir amb el gran grup posteriorment.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat ens reunim en gran grup i cada subgrup explicarà a la resta les idees i reflexions principals generades en el grup.

Després de cada exposició deixarem un espai per a que tothom pugui expressar els seus dubtes i aportar reflexions i experiències al voltant del tema tractat.

Podem dinamitzar el debat llençant preguntes al grup:

- **Els textos treballats t'han aportat dades o reflexions noves sobre el tema de l'esport? Quines?**
- **De quina manera creieu afecten a la nostra tasca docent aquestes realitats sexistes lligades a l'esport?**
- **Quines reflexions i/o propostes de canvi al voltant d'aquesta realitat sexista podem plantejar-nos des de l'àrea d'Educació Física? I respecte a la oferta, la tria i la realització d'activitat física extraescolar?**

En acabar l'exposició repartirem a tothom una còpia dels textos treballats per tal que tothom pugui llegir-los, de cara a fer noves aportacions en sessions posteriors. Facilitarem bibliografia i webs d'ampliació per qui vulgui aprofundir i saber-ne més sobre el tema.

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem suggerir als grups que presentin les reflexions i idees principals del seu text fent servir diferents tècniques: teatre, dibuix simbòlic, imitant un telenotícies amb les idees principals,...Podem sorprendre'ns amb la qualitat de les exposicions presentades en aquests formats alternatius.

Suggeriments i/o comentaris:

Si fem treball en petit en grup, és interessant donar la consigna d'agrupar-nos amb les persones amb les coneixem menys, de cara a continuar amb el treball de cohesió grupal durant tota la formació.

Recursos annexes a aquesta activitat

Textos de treball:

- **Text 1. L'assetjament sexual en l'esport**
- **Text 2. Context històric de l'esport des de la perspectiva de gènere.**
- **Text 3. Estereotips de gènere i bones pràctiques de gènere en l'esport.**
- **Text 4. Mitjans de comunicació i sexisme.**

TEXT 1:

L'ASSETJAMENT SEXUAL EN L'ESPORT

(Extret de: L'assetjament sexual en l'esport: Guia per a persones adultes. Desembre 2005. Edició: Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya. www16.gencat.net/esport/biblio/docs/pubGenere_assatjament.pdf)

Què és l'assetjament sexual?

No hi ha una resposta senzilla a aquesta pregunta. Tanmateix, el punt de partida sempre és la persona que pateix l'assetjament. A continuació introduïrem alguns conceptes que poden ajudar-nos a identificar una situació d'assetjament:

- Mofes i insults de connotació sexual
- Gesticulacions o expressions facials o corporals de naturalesa sexual
- Suggeriments i comentaris de naturalesa sexual en relació al propi cos, la vestimenta, la vida privada, l'orientació sexual, la discapacitat, etc.
- Tocaments de naturalesa sexual (pessigades, intents de petó, contacte corporal, excessiu apropament, etc)
- Trucades, missatges (sms), correus electrònics o cartes de contingut sexual
- Rebre o mostrar material fotogràfic o objectes de contingut sexual
- Bromes sexistes o ridiculitzadores
- Proposicions sexuals repetides, o insinuacions en relació a la conducta sexual
- Actes sexuals no consentits (violació o intent de violació)

Nens i nenes, homes i dones poden patir assetjament sexual.

La discriminació sexual, l'assetjament i els abusos són manifestacions de l'abús de poder. La relació entre els i les atletes joves i els seus entrenadors i entrenadores sempre és una relació de poder. Les persones adultes no han de flirtejar ni realitzar cap tipus de comentari relacionat amb la sexualitat que vagi més enllà de les bones maneres, ja que pot tenir conseqüències negatives en el creixement i desenvolupament emocional dels i les atletes joves. Per contra, el tractament obert i real de temes relacionats amb l'educació sexual i la divulgació d'informació educativa s'emmarca en el que es considera una bona pràctica en matèria d'educació a través de l'esport.

L'assetjament i l'abús sexual són improbables en un context de relacions basades en la veritable igualtat, encara que existeixin diferents posicions de poder. Així doncs, de forma general podríem dir que un dels aspectes rellevants de la prevenció de l'assetjament sexual en l'esport és democratitzar les seves estructures i fer-les més obertes perquè capacitin els i les atletes joves per a una comunicació i relacions igualitàries.

L'assetjament sexual pot aparèixer en les relacions entre infants i joves. Podem citar com a exemples de conductes inapropiades els insults verbals, els mots de connotació sexual, les calúmnies o difamacions, etc. Les persones adultes tenen la responsabilitat d'intervenir en aquestes situacions i establir els límits apropiats.

Amb freqüència la passivitat de les persones adultes davant d'aquestes situacions és interpretada pels nens i les nenes com una aprovació silenciosa, fins i tot quan des de la perspectiva de la persona adulta és òbvia la inseguretat, l'aïllament o la por que pateixen els infants.

El que s'experimenta com a assetjament sexual depèn de la persona, la situació, la interacció entre les parts i les experiències prèvies. **Sempre és fonamental la forma en què la víctima experimenta la situació. Si ell o ella se sent assetjat o assetjada, s'ha de considerar el cas seriosament.**

L'assetjament sexual és una violació dels drets individuals a la llibertat i a l'autodeterminació sexual. Un infant o una persona jove no té la consciència o el coneixement dels límits del seu comportament i a més a més, generalment, tampoc no té el coratge suficient per enfrontar-se a l'autoritat adulta, ja que ha estat educada per confiar en les persones adultes. **Per tant, no podem esperar que un infant o persona jove disposi del coratge i el valor suficient per explicitar directa i clarament al seu entrenador o entrenadora o al company o companya d'equip que, la seva conducta li resulta molesta o insultant.** Per la mateixa raó no podem esperar que infants i joves es defensin espontàniament de les conductes assetjadores.

A més, tot el que té a veure amb la sexualitat pot associar-se amb vergonya, insults, vulnerabilitat i confusió. Per aquestes raons els nens i les nenes poden amagar les experiències d'assetjament, fins i tot al llarg de la vida.

També hem de considerar que denunciar la situació d'assetjament o abús pot ser més difícil per uns infants que per altres. Per exemple: els nens i nenes de minories ètniques poden haver experimentat racisme de forma més o menys freqüent, cosa que els fa pensar que les persones representants de la població dominant, incloent-hi les persones amb rols d'autoritat, no es preocupen en absolut del seu benestar. Infants i joves amb discapacitats han de superar barreres addicionals abans de sentir que poden explicar l'abús. Fins i tot, pot ser que la seva supervivència diària depengui de qui ha abusat d'ells o elles, i no tinguin altres persones que se'n puguin fer càrrec o altres llocs on viure. També pot passar que hi hagi dificultats en la comunicació.

És important que les persones adultes involucrades en el món de l'esport siguin sensibles a aquestes circumstàncies per poder intervenir preventivament de forma precoç en aquelles situacions en les que es pot produir un abús de poder o d'assetjament sexual. La cultura de la comunicació lliure i sincera no culpabilitzadora és la millor prevenció dels comportaments indesitjables.

TEXT 2:

OBSERVATORI CRÍTIC DE L'ESPORT.

(Text extret de la pàgina web de l'observatori crític de l'esport., una plataforma interactiva de treball que impulsa la formació, la reflexió i el raonament crític en relació a una de les temàtiques actuals amb major incidència en la nostra societat: l'esport i la construcció de la realitat que es fa a través dels mitjans de comunicació).

<http://antalya.uab.es/observatoriesport/redirect.php?pagina=portada.php>)

Malgrat els avenços aconseguits al llarg del segle XX, la discriminació per raó de sexe se segueix donant en l'esport i en l'Educació física actual. L'esport, com altres àmbits de la societat, s'ha de feminitzar i per aconseguir-ho cal incrementar la presència de les dones en la pràctica esportiva, el nombre d'esports amb presència femenina, el nombre de dones que participen en la direcció de clubs i entitats, el nombre de dones periodistes, etc...

Aquest bloc vol donar elements de reflexió que permetin distingir entre sexe i gènere, detectar les influències culturals que generen determinats estereotips que es reflecteixen en la pràctica esportiva, valorar les possibilitats de pràctica conjunta entre sexes i avaluar el paper dels mitjans de comunicació en relació amb les qüestions de gènere.

Idees principals

- Des dels seus inicis, l'esport es va definir com a masculí i poc apropiat per a les dones, però diversos canvis socials van afavorint l'accés de les dones a l'esport. Tot i així encara s'ha de seguir lluitant per feminitzar l'esport.
- El concepte d'allò que és femení i allò que és masculí varia en funció de la cultura o el moment històric en què ens trobem, ja que és la societat qui va definint el que és propi dels uns i el que és propi dels altres.
- Les dades de participació esportiva entre nois i noies mostren que hi continua havent activitats estigmatitzades, si bé avui en dia trobem molts exemples de nois i noies que han superat aquests models hegemònics.
- Tot i els canvis succeïts en la societat en general a favor de l'acceptació de qualsevol tendència sexual, l'homofobia encara perdura en el món de l'esport si bé la tendència sexual de cadascú no hauria de suposar un estigma per a ningú.
- Igualtat no vol dir negar la diferència, sinó que totes les persones, siguin homes o dones, puguin tenir les mateixes oportunitats de practicar qualsevol activitat esportiva. I per això no és necessari fer-ho conjuntament, ja que aquesta mesura en alguns casos podria arribar a ser, fins i tot, contraproductiu.
- Als mitjans de comunicació, l'esport femení destaca per la seva absència i el tracte mediocre o sensacionalista que rep.

- Sovint la publicitat presenta homes i dones en les situacions més estereotipades, i contribueix així a la reproducció dels models tradicionals i a la desvaloració de la dona en l'àmbit esportiu, ja que sovint es mostren les dones com a personatges desproveïts d'autonomia i criteri davant els homes, com a reclam o com a premi.

Context històric

Durant la seva conformació a l'Anglaterra del segle XVIII, l'esport es va definir com a masculí i, per oposició, poc apropiat per a les dones. Amb el desenvolupament de la Revolució Industrial, la imatge femenina ideal que es va establir va ser la d'una dona fràgil, delicada i submissa, per a la qual no era gens recomanable fer esport, ja que això podria suposar un perill per a la seva principal funció: la maternitat.

A principis del segle XX, les ciències mèdiques establien els tipus de pràctiques que eren aptes per a les noies en funció de si permetien millorar la capacitat de reproducció o no. Seguint aquestes indicacions, el tennis i els esports de neu eren els esports que tenien més acceptació, però la presència esportiva femenina era anecdòtica, ja que es reduïa als cercles de l'aristocràcia o la burgesia, com a forma de relació social més que com a pràctica.

A la dècada dels anys vint, però, les joves i les avantguardes intel·lectuals es volen despendre de les velles limitacions, trencant la imatge i les mentalitats tradicionals. La pràctica esportiva es va convertir en una forma d'afirmar-se i significava un cert "alliberament" de la imatge de "dona-esposa-mare" que s'imposava tradicionalment.

Justament és en aquests anys que la presència femenina al món de l'esport es va anar incrementant, i va arribar fins i tot a nivells internacionals, i és aleshores que sorgeixen algunes associacions que promouen la pràctica esportiva femenina entre la població, com el Club Femení i d'esports, fundat el 1928 i que va arribar a tenir més de 2000 associades. Malgrat tot des de les fonts d'ideologia tradicionals s'intenta reduir l'esport femení a un aspecte utilitari, no pas com a competició o exhibició.

Les mentalitats eren difícils de canviar, però amb la Segona República, a partir del 1931, tal i com passava en altres àmbits de la vida pública, l'esport femení creix i es consolida, s'entén a un major nombre de pràctiques, s'organitzen més campionats, amb més representació al clubs, i assoleix un gran nivell en algunes modalitats, com per exemple, l'hoquei. La natació i el tennis eren els més practicats, si bé no hi ha massa especialització. A més, per primera vegada, les dones es van integrar en l'educació física escolar,

motiu pel qual es va formar, entre 1936 i 1938, l'Institut Català d'Educació Física i Esport, que era un institut mixt encarregat de preparar, en igualtat de condicions, els futurs professors i professores d'educació física.

Els aires de llibertat i igualtat de la Segona República, però, es van esfumar durant l'etapa de la Dictadura. Amb la nova situació política, l'esport es va reorganitzar verticalment, i depenia directament del partit únic Falange Española tradicionalista y de las Jons. L'Educació física i l'esport femení van passar a càrrec de la Sección Femenina, que organitzava els campionats escolars d'aquells esports que es recomanaven a les noies i s'hi consideraven apropiats, com eren: la gimnàstica, la rítmica, la natació, el bàsquet i el voleibol. Dins d'aquesta llista no hi va entrar l'atletisme, que va ser prohibit a partir del 1941 pel perill de masculinització que suposava per a les noies, segons els dirigents esportius del moment.

A finals dels seixanta, malgrat que oficialment encara perdurava el discurs tradicional, el paper de les dones en la societat ja és lluny del model proposat per l'Estat. Tot i els intents de limitar les pràctiques físiques, els mitjans de comunicació comencen a donar a conèixer dones esportistes i les dones ja practiquen activitats impensables uns anys abans (futbol, llançament de disc, etc.). Finalment, la presència femenina en pràcticament tots els esports es va normalitzant i es comencen a canviar les mentalitats més reticents a la presència femenina a l'esport.

A partir de la transició democràtica s'estén la idea de "l'esport per a tothom", s'implanten mesures per facilitar l'accés de la pràctica esportiva a tota la població, es fomenta l'esport de base, es construeixen noves instal·lacions, es creen institucions públiques per a promoure l'activitat física, i es fan habituals les campanyes de promoció de l'esport. Aquest fet, sumat a la generalització de l'Educació Física a les escoles, i un important canvi de mentalitats, afavoreix l'accés de les dones a la pràctica esportiva, en la qual hi van aportar una cultura i una manera de fer pròpies.

TEXT 3:

OBSERVATORI CRÍTIC DE L'ESPORT.

(Text extret de la pàgina web de l'observatori crític de l'esport., plataforma interactiva de treball que impulsa la formació, la reflexió i el raonament crític en relació a una de les temàtiques actuals amb major incidència en la nostra societat: l'esport i la construcció de la realitat que es fa a través dels mitjans de comunicació).

<http://antalya.uab.es/observatoriesport/redirect.php?pagina=portada.php>)

Femení i masculí: una qüestió cultural

L'home i la dona som biològicament diferents. Sense roba, els nostres cossos es diferencien gràcies als òrgans sexuals, però a més d'aquesta clara diferència, també existeixen altres diferències sexuals secundàries. Aquesta realitat biològica que ens distingeix és el que anomenem sexe, que ens ve determinat pels cromosomes XX o XY.

A més a més de la diferència sexual, però, trobem que en totes les societats s'assignen i es transmeten unes actituds i valors a homes i dones que, en termes generals, són diferents. Així, a cada cultura es construeix el que es coneix per gènere. El gènere distingeix allò que es considera propi de les dones, allò que és femení, i allò que es considera propi dels homes, allò que és masculí. Allò femení i allò masculí varia en funció de la cultura o del moment històric en què ens trobem, ja que és la societat qui va definint el que és propi dels uns i el que és propi dels altres: el futbol, per exemple, que a Europa s'ha considerat tradicionalment com una activitat més aviat adequada per als homes, és a dir, masculina, als Estats Units, el futbol (o soccer, com diuen allà) es considera una activitat femenina. Per això diem que el gènere és una construcció social.

Així, ni l'home ni la dona tenen cap mancança per practicar cap activitat esportiva, sinó que és la consideració social que tenen determinades pràctiques, l'etiqueta de gènere que porten, el que fa de barrera perquè noies i nois no facin de tot.

El gènere femení i el gènere masculí ens vénen identificats pels estereotips. Però, què són realment els estereotips? Els estereotips són representacions mentals simplificades de determinats grups (en funció del sexe, la raça, la professió, etc.) que acaben configurant una etiqueta social. És a dir, són idees preconcebudes sobre les persones que formen part d'aquest grup, i que utilitzem com a model de referència malgrat que no hagin constatat personalment la veracitat de l'estereotip.

Els estereotips de gènere s'han articulat tradicionalment com a oposats, no pas com a complementaris, de manera que si una característica correspon a un dels gèneres, ja no pot pertànyer a

l'altre. Aquest fet limita les possibilitats de nois i noies per poder desenvolupar plenament totes les seves capacitats com a persones, ja que aquests estereotips tenen molta influència sobre la nostra actuació i en les nostres decisions. Sovint, les nostres eleccions que aparentment són lliures, no ho són tant, ja que ens vénen condicionades per aquests models hegemònics.

Lliure elecció o elecció estereotipada?

Tal i com ens mostren les dades de participació esportiva entre nois i noies, tot i els canvis esdevinguts des de finals del segle XX, els estereotips de gènere tradicionals encara influeixen una majoria de la població: hi continua havent activitats estigmatitzades. Aquestes característiques de gènere, aquests models i estereotips, es transmeten al llarg del procés de socialització, que és el procés mitjançant el qual les persones aprenen a viure en societat d'una forma adequada, ja que s'interioritzen les normes i pautes culturals vigents. Aquest procés es produeix a través de la interacció amb diferents agents socialitzadors: la família, l'escola, les amistats, el lloc de treball...

Al llarg d'aquest procés de socialització, però, també es poden trencar i deconstruir aquests models tradicionals de gènere. Diverses entitats, clubs i administracions es preocupen de promoure la pràctica esportiva femenina, conscients del desavantatge històric i cultural de què parteix, i realitzen bones pràctiques de gènere. De la mateixa manera, avui en dia trobem molts exemples de nois i noies que han superat aquests models hegemònics, s'han interessat per diverses activitats, i practiquen amb èxit esports o activitats físiques sense tenir en compte si socialment es consideren pròpies d'homes o de dones.

Gent per conèixer i bones pràctiques de gènere

Un dels estereotips que més pesa sobre els homes i les dones que surten dels cànons tradicionals de feminitat i masculinitat, però, és el de l'homosexualitat. En realitat, el fet de practicar una determinada activitat o una altra no comporta una tendència sexual o una altra, però tradicionalment s'ha associat així i, a més a més cosa molt més greu encara, s'ha sancionat.

En el món de l'esport de competició, més que en qualsevol altre àmbit de la societat, s'ha rebutjat l'homosexualitat. Tot i els canvis succeïts en la societat en general a favor de l'acceptació de qualsevol tendència sexual, l'homofòbia encara perdura en el món de l'esport, si bé la tendència sexual de cadascú mai hauria de suposar una limitació o un estigma per a ningú.

Tot i així, en totes les modalitats esportives, sigui quina sigui l'etiqueta de gènere que porti l'activitat, hi podem trobar homes i dones de diversa tendència sexual, i això és un exemple de com, tot i que el context social general sovint no ho afavoreix, és possible no deixar-se portar pel corrent, escollir sense tenir en compte l'etiqueta de gènere i viure amb plenitud l'orientació sexual de cadascú.

Encara queda camí per recórrer

L'esport és un fenomen cultural i social que es desenvolupa en un context dinàmic i canviant. L'evolució d'aquest context depèn de diversos factors: els antecedents històrics, el nivell cultural de la ciutadania, la bel·ligerància de la població, els ideals dels grups de poder, etc. La situació de l'esport femení ha canviat al llarg del temps i en aquesta transformació hi han jugat un paper decisiu les mateixes dones; les pioneres que han trencat motlles fent allò que fins en aquell moment no es considerava adequat o possible; les campiones en l'esport d'elit, les que d'una manera anònima, sense arribar a aconseguir grans fites, han estat capaces de sortir a córrer al carrer quan això no era gens habitual i estava mal vist; les que des de posicions llunyanes a l'esport han treballat per obrir camins a la participació, etc. Els canvis socials són lents i encara queda molt camí a recórrer per feminitzar l'esport. Ara per ara, aquest fet passa per aconseguir que s'incrementi el nombre de nenes i noies practicants facilitant el seu accés a la pràctica, el nombre de dones esportistes, el nombre de dones esportistes d'elit, el nombre d'esports practicats per dones, el nombre de dones dirigents, el nombre de dones periodistes esportives, la repercussió mediàtica de l'esport femení, etc. Això, tanmateix, no és una fita que es pugui aconseguir des de l'esport, sinó que demana la participació de tots els estaments, la posada en pràctica de polítiques que ho afavoreixin i el compromís de moltes dones. Encara falta molt per assolir una veritable igualtat d'oportunitats en l'esport, ja que no n'hi ha prou que el reglament et permeti competir en una determinada modalitat: cal canviar les mentalitats, de la societat en general i de les persones vinculades a l'esport en especial, de manera que es proporcionin els recursos suficients per facilitar, i no pas dificultar, la dedicació de les dones a l'esport, a l'esport de competició i a l'esport d'elit.

Per aconseguir aquest canvi, pot ser important que en els llocs de presa de decisions del món de l'esport també hi hagi dones que aportin un major interès per la situació de les esportistes i una nova sensibilitat que permeti canviar les mentalitats.

TEXT 4:

OBSERVATORI CRÍTIC DE L'ESPORT.

(Text extret de la pàgina web de l'observatori crític de l'esport., plataforma interactiva de treball que impulsa la formació, la reflexió i el raonament crític en relació a una de les temàtiques actuals amb major incidència en la nostra societat: l'esport i la construcció de la realitat que es fa a través dels mitjans de comunicació).

<http://antalya.uab.es/observatoriesport/redirect.php?pagina=portada.php>)

Mitjans de comunicació

L'esport femení a les notícies: de l'oblit al sens

Actualment, la gran influència dels mitjans de comunicació els ha donat un enorme poder. Sovint es diu que si un fet o una persona no apareix als mitjans, i especialment a la televisió, és com si no existís.

L'esport s'ha convertit en un dels principals continguts dels mass media, però tot i així, l'esport femení destaca per la seva absència: èxits que no reben cap reconeixement mediàtic; competicions que tenen un seguiment puntual, sense continuïtat; proves femenines camuflades entre la notícia que fa referència a la prova masculina, etc. La comparació de l'espai (tant de titulars, textos i fotos dels diaris) i el temps (als programes i telenotícies de TV) dedicats a l'esport masculí i a l'esport femení resulta, si més no, sorprenent.

Tot i així, la seva absència no és l'única discriminació que es pot trobar als mitjans, ja que el tracte que reben les esportistes quan finalment són protagonistes de les notícies no és precisament el més adequat i professional: s'utilitzen noms propis donant un tracte molt menys distingit; s'utilitzen adjectius i verbs que reproduïxen els tòpics; es fa referència en moltes ocasions més a aspectes emocionals o familiars que als aspectes tècnics, etc. Per altra banda, si són notícia, ho són en més ocasions per qüestions sensacionalistes i anecdòtiques, com per exemple una separació sentimental, que no pas per qüestions esportives. El cas de les tenistes reflecteix clarament aquesta situació. Aquest tracte poc rigorós, i fins i tot en alguns casos poc respectuós, és una forma més de discriminació.

La publicitat del gènere

L'esport juga un important paper en les estratègies de seducció que fa servir la publicitat, que utilitza personatges arquetípics i els estereotips de gènere tradicionals per transmetre els seus missatges. Uns missatges simples i enganyosos que emmascaren la complexitat i la diversitat de les persones.

Els nois i noies són molt vulnerables als missatges publicitaris i, especialment, als anuncis de

televisió. Degut a l'elevat grau de consum televisiu i al desconeixement del joc (o engany) publicitari, la publicitat pot tenir un important paper en la formació de la seva personalitat, ja que ofereix una pauta d'actituds, valors i comportaments. I és que el joc comunicatiu del missatge publicitari pot ser molt seductor: si consumeixes aquest producte seràs com ell o com ella; o si t'hi reconeixes no pots deixar de consumir el que et proposen.

A la publicitat, el cos, l'esport i l'activitat física en general ja siguin com a producte de consum o com a context del missatge publicitari, hi ocupen un espai molt important. D'aquesta manera, la publicitat es converteix en un model de referència per als nois i noies a l'hora de valorar el propi cos o d'escollir la pràctica esportiva. Sovint, però, la publicitat presenta a homes i dones en les situacions més estereotipades, i contribueix així a la reproducció dels models tradicionals i a la desvaloració de la dona en l'àmbit esportiu: cossos masculins dominants, atrevits, en constant moviment, desafiants, competitius i amb èxit; i cossos femenins provocatius, exhibits (per ser observats i no per ser actius) i constantment preocupats per l'estètica i la salut. Una publicitat en què tot sovint les dones que es presenten vinculades a l'activitat física (no sempre com a practicants, sinó com a animadores o espectadores), es mostren habitualment com a personatges desproveïts d'autonomia i criteri davant els homes, com a reclam o com a premi.

LECTURA D'EXPERIÈNCIES COEDUCATIVES A L'ÀREA D'EF.

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Propostes coeducatives a l'EF.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Donar eines al grup per fer un procés de reflexió crítica i de generació de propostes de treball coeducatives a l'àrea d'Educació Física.**

Tipus d'agrupament:

Petit grup i posteriorment gran grup.

Materials necessaris:

- **Textos per treballar en petit grup (veure annex).**
- **Paper d'embalar, cartolines i retoladors.**

Durada mínima de l'activitat:

45 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. **Dividim el gran grup en subgrups de treball.**
2. **Repartim un text diferent a cada subgrup donant a escollir el tema a treballar: Un crèdit variable per a noies, La EF mixta en clave de género, La percepció del cos a la societat actual, EF por la Paz: una propuesta posible.**

Descripció de l'activitat:

1. **Fem una lectura individual del text.**
2. **El comentem en petit grup resumint les idees principals que ens aporta, així com les reflexions que hagin sortit de la lectura i vulguem compartir amb el gran grup posteriorment.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat ens reunim en gran grup i cada subgrup explicarà a la resta les idees i reflexions principals generades en el grup.

Després de cada exposició deixarem un espai per a que tothom pugui expressar els seus dubtes i aportar reflexions i experiències al voltant del tema tractat, fent un recull de les propostes d'actuació coeducativa que es vagin generant.

En acabar l'exposició repartirem a tothom una còpia dels textos treballats per tal que tothom pugui llegir-los, de cara a fer noves aportacions en sessions posteriors. Facilitarem bibliografia i webs d'ampliació per qui vulgui aprofundir i saber-ne més sobre el tema.

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem suggerir als grups que presentin les reflexions i idees principals del seu text fent servir diferents tècniques: teatre, dibuix simbòlic, imitant un telenotícies amb les idees principals,...Podem sorprendre'ns amb la qualitat de les exposicions presentades en aquests formats alternatius.

Suggestiments i/o comentaris:

Si fem treball en petit en grup, és interessant donar la consigna d'agrupar-nos amb les persones amb les coneixem menys, de cara a continuar amb el treball de cohesió grupal durant tota la formació.

Recursos annexes a aquesta activitat

• Textos de treball:

- **Text 1. Un crèdit variable per a noies o la utilització de l'espai a l'EF.**
- **Text 2. Juntos pero no revueltos: la EF en clave de género.**
- **Text 3. La percepció del cos a la nostra societat.**
- **Text 3. Educación Física para la paz: una propuesta posible.**

TEXT 1:

UN CRÈDIT VARIABLE PER A NOIES O LA UTILITZACIÓ DE L'ESPAI A L'EDUCACIÓ FÍSICA.

(Emili Aguado Garcia - professor d'EF a l'IES Josep Mestres i Busquet-. Viladecans,
www.edualter.org/material/dona/esport.htm)

L'esport modern va fer la seva aparició a Anglaterra durant la segona meitat del segle XVIII i es va anar desenvolupant i estructurant al llarg del segle XIX. La seva expansió es va produir dins la classe alta anglesa, i des del seu inici va servir de via de transmissió dels seus valors i les seves necessitats. La pràctica educativa es justificà ideològicament incidint en la seva capacitat d'entrenament per a la guerra, adduint el seu valor educatiu com a formador de líders, tan necessari per a un Imperi Britànic en expansió i, "utilitzant-se, a més, com a mitjà per inculcar i expressar la virilitat" (Dunning, E. 1992). Es conformà així un ideal masculí de l'esport.

És cert, però, que l'esport s'ha anat adaptant als canvis, tant socials com tècnics. La preocupació per la millora de la qualitat de vida ha situat la pràctica esportiva en un lloc privilegiat. Però el que no ha canviat és l'essència esportiva: el model continua essent sexista i discriminador en la seva aplicació. Els valors encara van lligats al lideratge, a la voluntat d'aconseguir la victòria a qualsevol preu; tot això posa de manifest quins són els objectius que la societat assenyala als seus practicants. No tothom (i majoritàriament les dones) està prou motivat per involucrar-se en un món la rigidesa del qual s'ajusta només a persones amb peculiaritats; la pràctica esportiva, amb molt poques excepcions, imita i reforça l'esperit de competició masculina.

Tanmateix, cal no oblidar que l'esport conté, com a joc reglamentat i organitzat, els elements per configurar-se com una via educadora de primer ordre, com a instrument al nostre servei per construir un model social més progressista en el qual es puguin acomodar les diverses característiques motrius, col·laborant així a la destrucció de mites i desigualtats: Proposar un model esportiu més just quant a la relació entre les persones. Els rols socials femenins presents a la nostra cultura són reproduïts en l'Educació (passivitat, submissió, suavitat, tendresa, cooperació...) i veiem com a «normals» les activitats que reforcen aquests rols: dansa, gimnàstica, aeròbic... «Ja des de ben aviat la socialització infantil mitjançant els jocs per a nens i nenes prepara el camí a la divisió d'esports» (Vázquez, B. 1992).

L'educació física té un currículum ocult tant o més gran que el currículum explícit, ja que fa referència a aspectes antropomòrfics molt profunds, com ara la consciència i la valoració del propi cos, el

seu lloc en la cultura, les tècniques corporals segons l'edat, el sexe, els costums corporals, etc. El currículum de l'àrea d'Educació Física de l'ESO planteja uns objectius generals que poden agrupar-se en els conceptes següents:

- Autoconeixement i acceptació del propi cos.
- Hàbits que es relacionen amb la salut i la qualitat de vida.
- Disponibilitat motora.
- Integració a la societat.

És en el desenvolupament d'aquests objectius que cal proposar unes pràctiques que facin avançar en la coeducació (entesa com a interacció personal amb una finalitat superadora d'estereotips i discriminacions), i en la modificació de les nostres pròpies actituds i comportaments sexistes.

Cal una reflexió crítica i una anàlisi real del nostre entorn: atendre elements com ara l'espai, els materials, els continguts i l'avaluació, el llenguatge... El professorat, amb una activitat formativa constant, hauria de potenciar l'esperit crític del seu alumnat davant d'aquelles postures que la societat proposa com a normals.

Des de l'IES Josep Mestres i Busquets, de Viladecans, hem procurat tenir en compte aquestes reflexions, i vam oferir, amb la finalitat de fer un pas endavant en coeducació, crèdits variables per a 1r. d'ESO que contemplessin la possibilitat de veure més còmodes les noies. Una experiència concreta va ésser a l'àrea d'Educació Física, en concret el crèdit variable tipificat de Tècniques Esportives. Vam decidir oferir aquest crèdit de manera separada per sexes, per tal d'incidir en la configuració dels espais col·lectius als recintes escolars i la seva relació amb els rols de gènere. Som conscients que el professorat no pot organitzar-se fàcilment per quedar-se només amb la meitat femenina de la classe, però com estem persuadits que hi ha activitats que convenen especialment a les noies, creiem adient buscar «moments i espais» perquè les nenes, soles, mostrin un comportament més assertiu per a elles.

Desenvolupament del Crèdit variable «Tècniques esportives».

El treball del crèdit se centra en les estratègies i tècniques esportives de futbol, bàsquet i voleibol. Tant les activitats com la metodologia varen ésser les mateixes per als nois i per a les noies. L'interès per recollir-ho per escrit prové de l'element separació i de l'observació posterior de la utilització dels espais, i també de la manera de relacionar-se els uns i les altres.

Els Nois van valorar el crèdit molt positivament i els agradaria repetir-lo introduint-hi aspectes nous com ara la pràctica de l'atletisme o el beisbol. És curiós, però, que el seu interès es va centrar en l'element competitiu i de victòria en la pràctica esportiva. A la vegada, va ser freqüent la resolució de conflictes d'una forma agressiva i violenta. Els interessa més el lideratge, el fet de destacar individualment que no pas la cooperació. Malgrat que parlem d'un centre que ha procurat dotar-se d'eines de participació de l'alumnat des de les estructures més horitzontals, les baralles i les discussions varen ésser massa freqüents, i també la submissió d'aquells que no destaquen en l'esport.

Les Noies ho van viure d'una manera força diferent. Per a moltes d'elles, era el primer cop que s'obria una perspectiva en solitari (pel que fa al gènere) de les pistes esportives, a més de poder realitzar la pràctica esportiva allunyades dels ulls masculins i, per tant, lluny de comentaris i judicis de valor.

Van copçar el crèdit, també de forma positiva, proposant per a posteriors ocasions, la pràctica del handbol i del beisbol. Però l'avaluació global va ésser ben diferent: van apuntar, en primer lloc, la comoditat que havia esdevingut del fet de trobar-se soles, és a dir: «no discriminades, ja que els nois es creuen sempre els millors i a més no accepten els errors», «tampoc no et trobes còmoda quan jugues només per guanyar i no per divertir-te». Les relacions entre elles eren fonamentalment cooperatives, jugaven totes, no hi havia crítiques destructives, no es van barallar mai. Van apuntar, a més, la possibilitat d'ampliar la separació per sexes en altres crèdits variables perquè senzillament «som més llestes».

Elles, en cap moment no van manifestar la necessitat d'estar sempre soles, però sí la de trobar-se de tant en tant separades dels nois, sobretot en aquelles activitats en què han estat els valors masculins els que han marcat la pauta de comportament. I jo, com a educador, reivindico la necessitat d'anar aprofundint en aquestes reflexions en l'actual escola mixta, que no coeducativa, i procurar la formació integral dels nois, i també, o parlant des d'una òptica compensadora de les diferències, sobretot de les noies.

Emili Aguado Garcia professor d'EF a l'IES Josep Mestres i Busquet. Viladecans, juny de 1997.

TEXT 2:

JUNTOS PERO NO REVUELTOS. LA EDUCACIÓN FÍSICA MIXTA EN CLAVE DE GENERO.

(Pablo Ariel Scharagrodsky . Universidad de Quilmes. Argentina 2004. Article complet en format PDF en www.scielo.br/pdf/cp/v34n121/a04n121.pdf)

Les investigacions i els estudis de les classes mixtes en EF escolar han posat de relleu la contribució en la construcció de la masculinitat i la feminitat hegemòniques com a productes de relacions de poder marcadament desiguals i asimètriques.

És ben sabut que qualsevol espai escolar presenta regles invisibles i mecanismes ocults que molt subtilment van contribuint a construir un determinat ordre corporal. Certs comportaments corporals, gestos, actituds, posicions, desplaçaments, moviments,... es van cristal·litzant i fan del camp de l'Educació Física un espai de configuració i reconfiguració de subjectes amb un gènere molt ben determinat. (...)

Com la pràctica de L'EF contribueix a construir un cert tipus de masculinitat i feminitat?

El mite generalitzat de que les nenes tenen menys capacitat per realitzar practiques físiques i esportives impossibilita visibilitzar que els comportaments corporals són construccions socioculturals i històricament específiques. El llenguatge legitima una norma i un model on allò masculí es converteix en norma i model de què es el que s'ha de fer i com s'ha de fer. Encara ara, en algunes ocasions sentim algunes frases que suggereixen allò femení com un reforç del negatiu i ridícul.

Certs comportaments corporals, certs gestos i actituds, certs moviments, certs desplaçaments i certs usos del cos en l'àmbit de l'EF estan inscrits com el que ha de ser i fer cada gènere, contribuint al manteniment d'un cert ordre sexual establert. D'aquesta manera es conserven certes relacions de dominació, certs drets i privilegis que perpetuen situacions recurrents.

- Els nens són els primers en iniciar el joc i els últims en acabar-lo.
- Els nens són els que busquen el material, l'agafen, el manipulen abans de començar l'explicació.
- La majoria de nens es llencen al terra per buscar la pilota, lluiten per ella i estan en continua fricció i contacte amb altres nens.
- Sembla que durant el joc els nens juguen en equip i tenen un sentit tàctic i tècnic del joc.
- Quan juguen conjuntament nenes i nens, ells critiquen la pràctica motiu de les nenes. Les nenes, excepte comptades excepcions no ho fan.
- Els nens surten a buscar la pilota corrent, les nenes caminant.
- Els nens s'insulten verbalment i fan referència a les parts genitals tocant-se i assenyalant-se.

- Les nenes mouen poques parts del cos, s'interessen poc pel joc, toquen molt poc la pilota.
- Les nenes entren a la classe d'EF i quasi no es mouen (la conducta femenina acceptable suposa autocontrol, silenci i ordre).

Aquesta desigualtat apareix com en cap altra àrea educativa, clarament marcada en relació amb el temps i l'ús de l'espai. La majoria dels nens tendeixen a ocupar els espais més amples i centrals i la majoria de nenes espais reduïts i marginals. Això incideix en les activitats motrius separant, jerarquitzant, exclouent i reforçant estereotips naturalitzats. La utilització de l'espai per la majoria de nens reafirma i reproduïx els tradicionals estereotips masculins de ser fort i portar el control de les situacions lúdico-esportives. I, la natura s'ha col·locat com la causa justificadora de l'exclusió de les nenes.

(...) A la classe d'Educació Física s'aprecien clàssicament diferents masculinitats. Les masculinitats hegemòniques (el nen agressiu i competitiu, el nen amb molta habilitat,...) entren en conflicte amb les masculinitats marginades o denigrades (el nen amb poca habilitat, el nen gras o el nen que té actituds estereotipadament femenines).

(...)També l'ús del temps és desigual: el temps de realització de les pràctiques motrius és superior en els nens que en les nenes. Les nenes adopten actituds passives, de poca mobilitat front a la situació del joc.

(...) Les expectatives del professorat són diferents per a uns i altres. El mateix succeeix en relació amb les habilitats i capacitats motrius, els comportaments corporals, les pràctiques físiques, les formes de participació i les formes de sanció (permissivitat diferenciada).

Les expectatives diferencials reforcen les qualitats que socialment s'espera d'uns i els altres, per tant es reproduïxen i es legitimen els prejudicis i els rols de gènere.

Potser a l'EF escolar calgui aturar la pilota i treure-la una estona del camp de joc per aturar-nos a reflexionar.

TEXT 3:

LA PERCEPCIÓ DEL COS A LA NOSTRA SOCIETAT.

EQUIPO SUENS; "Identidad de género en la práctica educativa" publicat per la Universitat de Valladolid, 2003.

Sembla que en l'actualitat el denominat culte al cos i la necessitat d'una eterna joventut s'imposa de manera creixent, provocant una obsessió cada cop més generalitzada sobre la imatge que transmetem a la resta. El cos que mostrem és considerat la prova de la nostra vàlua personal, del nostre èxit a la vida. La nostra imatge corporal és considerada un important valor de canvi a la nostra societat fins al punt que, de vegades, el nostre cos es veu com l'enemic que ens impedeix aconseguir els nostres propòsits: aconseguir l'amor i l'afecte dels demés, ésser vist com una persona triomfadora,...

La relació amb el cos consisteix, en moltes ocasions, en una lluita i una agressió mitjançant l'ascetisme de les dietes, el masoquisme del gimnàs, el risc de les intervencions quirúrgiques, la tortura de les modes,... . El cos, des d'aquesta perspectiva és vist com un objecte de consum amb els perillosos riscos que aquest model comporta per a la salut integral de la població.

Simultàniament a aquesta presència d'un únic i restrictiu model d'imatge corporal, hi ha un allunyament d'altres formes corporals de sentir. Hi ha una presència abusiva del "em veig bé" per sobre del "em sento bé" que ens allunya d'una relació saludable de plaer i respecte pel nostre cos.

La diferenciació corporal s'amplifica per separar clarament el sexe femení del masculí, magnificant les zones considerades eròtiques (especialment pit i natges en les dones) i cossificant a les persones des de les primeres edats. Els models corporals vigents reforcen construccions de gènere on les dones –i cada cop més homes- han de pagar alts costos en forma de dedicació, autoestima i diners; perseguint un únic model d'èxit efímer. Per estar a la moda s'infligeixen al cos transformacions d'incert efecte sobre la salut i la pròpia identitat, i el gran col·lectiu de persones que no estan dins en aquests estereotips corporals tenen una inserció social més difícil.

Hem de prendre consciència que, en contraposició al refugi dels pupitres i la quietud corporal de la resta d'àrees escolars, la nostra classe d'Educació Física ofereix un espai educatiu en el que el cos està especialment present, afavorint una continua observació i una major consciència de com som i quines presentacions corporals oferim a la resta del grup. També entra en joc el contacte corporal i, per tant, els retraïments i inseguretats que pot arrossegar el nostre alumnat. En relació a la construcció del gènere podem adonar-nos fàcilment de que, a partir d'una determinada edat, s'acusa molt la presa de consciència sobre com presento el meu cos davant dels altres, preocupació molt raonable si tenim en compte la

pressió social i que les característiques corporals són utilitzades en molts casos per qualificar i desqualificar als iguals.

Això ens explica el fet de que alguns infants intentin ocultar el seu cos a la mirada dels altres, i tractin de romandre invisibles i poc participatius a les nostres classes. Mentre que per algunes criatures l'excel·lència morfològica o motriu es converteix en una font de reconeixement i d'afirmació, per d'altres, l'experiència corporal representa un moment d'insatisfacció cap a si mateix/a i el seu cos.

En el cas de les noies, tot això s'agreuja per diferents motius. El primer, és que els nois tendeixen, en general, a ser més prolífics i agressius en les seves manifestacions desqualificadores respecte a les qualitats físiques i motrius dels demés. Aquest fet, inhibeix la participació dels infants -majoritàriament nenes- que són objecte d'aquestes repetides desqualificacions en els diferents espais escolars (a l'aula, a les entrades i sortides de l'escola, a l'hora del pati, en l'espai de menjador, durant la realització d'activitats extraescolars,...). Aquest fet, és clarament observable en l'espai d'esbarjo en el que les nenes ocupen els espais perifèrics en contraposició als nens que ocupen els espais centrals, imposant els seus jocs i deixant poc o cap marge de participació a aquestes en els espais centrals durant les estones de joc lliure.

El segon, és que la selecció dels continguts curriculars, en moltes ocasions, està feta des de l'extensió del currículum masculí –heretat del període d'escoles segregades per sexe- a ambdós sexes. Aquest fet, posa a les noies en situacions de partida desigual pel domini de les habilitats valorades i, per tant, els hi resta seguretat en la realització de les activitats.

En tercer lloc, els models esportius més difosos pels mitjans de comunicació privilegien als homes com els posseïdors de el que és la “veritable Educació Física”, menysvalorant els avenços i les pràctiques femenines.

I, en últim lloc, el professorat, hem estat socialitzats generalment en una cultura motriu masculina que s'ha repetit des de la nostra formació inicial fins a la nostra formació com a especialistes en l'àrea d'Educació Física i, per tant, és el model que transmetem durant la nostra pràctica docent.

TEXT 4:

EDUCACIÓN FÍSICA PARA LA PAZ: UNA PROPUESTA POSIBLE.

Carlos Velázquez Callado. CODEFPAZ "LA PEONZA". Colectivo de Docentes de Educación Física para la paz
<http://www.terra.es/personal4/lapeonza/index.htm>

PLANTEAMIENTOS INICIALES.

El que fuera secretario general de la UNESCO, Federico Mayor Zaragoza, acuñó la expresión **cultura de paz** para referirse a una nueva forma de entender el mundo en que vivimos que, tomando como base la Declaración Universal de los Derechos Humanos, se caracterice por el respeto a la vida y a la dignidad de cada persona, el rechazo a la violencia en todas sus formas, la defensa de un conjunto de valores como la libertad, el respeto, la comunicación o el diálogo y el rechazo activo de otros como la injusticia, la intolerancia, el racismo o el fanatismo, la apuesta por la diversidad cultural y el interculturalismo como medio de enriquecimiento común, el deseo de un desarrollo que tenga en cuenta la importancia de todas las formas de vida y el equilibrio de los recursos naturales del planeta y, en definitiva, la búsqueda colectiva de un modo de vivir y de relacionarse que contribuya a construir un mundo más justo y solidario en beneficio de toda la humanidad.

La respuesta educativa a las concepciones filosóficas de la cultura de paz es lo que se ha venido a denominar **educación para la paz**. Podemos definir la educación para la paz como el proceso continuo de concienciación de la persona y de la sociedad, que, partiendo de la concepción positiva de la paz y del tratamiento creativo del conflicto, tiende a desarrollar un nuevo tipo de cultura, la cultura de paz, caracterizada por una triple armonía del ser humano consigo mismo, con los demás y con el medio ambiente en el que se desenvuelve. De esta definición se deduce la necesidad de actuar sobre tres ámbitos interrelacionados: el ámbito personal, el ámbito social y el ámbito ambiental.

De la interrelación entre los principios de la educación para la paz y las características específicas del área de Educación Física nace una nueva concepción de la Educación Física que hemos denominado **Educación Física para la paz**.

La Educación Física para la paz trata de descubrir qué es lo que puede aportar el área de Educación Física a la concepción global de la educación para la paz, es decir, intenta responder a cuáles son los aspectos de la educación para la paz que pueden ser trabajados desde el área de Educación Física. La Educación Física para la paz asume, como veremos a continuación, tanto la

definición de la educación para la paz como los tres ámbitos de intervención derivados de ella, hasta el punto de convertirse en sus ejes conductores.

CONDUCTAS Y LÍNEAS DE ACTUACIÓN DESDE LA EDUCACIÓN FÍSICA PARA LA PAZ.

El principal objetivo de la Educación Física para la paz es, como ya hemos mencionado, determinar qué puede aportar el área de Educación Física a un proyecto común de educación para la paz y cómo hacerlo. En este sentido, desde los diferentes ámbitos de intervención planteamos un conjunto de conductas prioritarias que consideramos necesarias para favorecer el desarrollo personal, social y ambiental de nuestro alumnado, concretando dichas conductas en una propuesta de líneas de actuación en el aula de Educación Física.

El ámbito personal: conductas y líneas de actuación.

a) Mejora de la autoestima. Nuestro objetivo es favorecer, desde el primer momento, el que el alumnado perciba los aspectos positivos de su personalidad y se dé cuenta de que son bastantes más, en número y en calidad, de los que él percibe como negativos. En este sentido, desde la clase de Educación Física pretendemos:

- **Hacer que el alumnado perciba sus logros.**
- **Emplear el refuerzo positivo.**
- **Fomentar los comentarios positivos entre el alumnado.**
- **Repartir el protagonismo en las clases.**
- **Introducir juegos y dinámicas específicas.**

b) Conocimiento y aceptación de la propia personalidad. Se intenta que el alumnado reflexione sobre sus actos, encuentre el porqué reacciona de una manera ante determinadas situaciones, perciba sus capacidades y limitaciones, intente superar las dificultades y, en definitiva, se acepte a sí mismo tal y como es. Así, la propuesta para nuestras clases se basa en:

- **Trabajar en lo posible con propuestas de actividad motriz abiertas.**
- **Introducir propuestas motrices planteadas por el propio alumnado.**
- **Permitir al alumnado la selección libre del nivel de actividad motriz.**
- **Plantear actividades grupales cooperativas con diferentes funciones complementarias.**

c) Autonomía a la hora de tomar decisiones y responsabilidad en las decisiones tomadas. Se trata de fomentar entre el alumnado la responsabilidad en sus acciones; para ello resulta imprescindible, en primer lugar, confiar en él y en sus posibilidades y, en segundo lugar, plantear una serie de acciones orientadas a que sea el propio alumnado el que se encargue de tomar determinadas decisiones y se responsabilice de las decisiones tomadas. Difícilmente podremos favorecer la autonomía y la responsabilidad en una clase completamente directiva donde siempre se hace lo que dice el profesor, como dice el profesor y cuando dice el profesor. En este sentido, proponemos:

- **Absoluta libertad para participar o no en las actividades propuestas en nuestras clases.**
- **Delegar en el alumnado una serie de funciones.**
- **Consensuar con el alumnado las normas básicas de las clases.**

El ámbito social: conductas y líneas de actuación.

a) Mejora de las relaciones de grupo. Desde nuestro punto de vista la relación que se establece entre un alumno y el resto de sus compañeros y compañeras condiciona el aprendizaje tanto o más que otros aspectos sobre los que se hace constante insistencia como por ejemplo la adecuación de los contenidos o la metodología empleada. Si queremos que el alumnado desarrolle al máximo sus potencialidades, es fundamental que en la clase se cree un clima agradable para todos y todas. En este sentido nuestra propuesta se orienta a:

- **Fomentar la expresión de sentimientos y los contactos personales.**
- **Introducir actividades motrices que impliquen el cambio constante de compañero.**
- **Favorecer la formación de grupos distintos.**
- **Potenciar la práctica de juegos motores cooperativos.**
- **Utilizar recompensas grupales.**

b) Aceptación del otro sin importancia de su raza, sexo, condición social, etc. Tan importante como sentirse aceptado dentro del grupo es aceptar a los demás. La eliminación cualquier tipo de discriminación se convierte en un objetivo prioritario de nuestras clases. En particular, es prioritario incidir, al menos, en estos tres aspectos: las relaciones niños - niñas, las relaciones entre el alumnado de culturas minoritarias (gitanos, inmigrantes...) y el de cultura predominante, y las relaciones del grupo con aquellos niños y niñas que presentaban alguna discapacidad. Nuestra propuesta de trabajo se basa en:

- **Introducir en las clases elementos motores de las culturas minoritarias.**
- **Reforzar positivamente los grupos mixtos.**

- **Emplear un lenguaje no sexista.**
- **Adaptar actividades motrices al alumnado con discapacidad.**

c) Regulación de conflictos por vías no violentas. Se parte de la idea de que el conflicto es algo natural que, por sí mismo, no es negativo. Lo negativo es recurrir a la violencia para imponer nuestro propio criterio. Una regulación no violenta del conflicto requiere exponer nuestra visión del problema, escuchar la visión de la otra persona y alcanzar un acuerdo que satisfaga a ambos. En este sentido desde el área de Educación Física proponemos:

- **Favorecer el que el alumnado regule sus propios conflictos.**
- **Reservar un espacio para la regulación de los conflictos.**
- **Reforzar positivamente la regulación no violenta de conflictos por parte del alumnado.**

d) Conocimiento y valoración de otras culturas. Una educación para la convivencia pacífica requiere aceptar otros puntos de vista, otras formas de ver las cosas. Así, aunque es interesante conocer nuestro patrimonio cultural, esto no debe ser excusa para caer en el etnocentrismo y pensar que nuestro punto de vista es el mejor o el único posible. Por el contrario, cuando nos introducimos en el conocimiento de otras culturas, descubrimos que realmente los elementos que nos unen son muchos más que los que nos separan. En este sentido, desde la escuela se debe dar la oportunidad al alumnado de buscar puntos de encuentro entre nuestra cultura y la de otros pueblos. Para ello, desde nuestras clases de Educación Física proponemos:

- **Emplear músicas de otras culturas.**
- **Introducir actividades motrices de otros pueblos y culturas.**

El ámbito ambiental: conductas y líneas de actuación.

a) Respeto al medio ambiente. La educación para la paz implica no sólo una relación entre seres humanos, sino también entre éstos y el medio ambiente en el que se desenvuelven. Desde la escuela debemos favorecer una serie de conductas orientadas al respeto de un medio que, por desgracia, es cada vez más escaso. Desde las clases de Educación Física podemos favorecer en nuestro alumnado actitudes de respeto hacia el medio ambiente a partir de propuestas tales como:

- **Práctica de actividades físicas en entornos naturales.**

b) Preocupación por su mejora. Si el primer paso para favorecer una armonía entre el ser humano y el medio natural es el respeto del entorno, el siguiente paso debe ir dirigido a fomentar entre el alumnado

una serie de conductas orientadas hacia su conservación y mejora. En este sentido desde nuestras clases proponemos:

- Introducir juegos y dinámicas motrices específicas de educación ambiental.
- Utilizar materiales de desecho para la práctica de actividades físicas.

PARA SABER MÁS

- AA.VV. (1995): *"III Congreso Estatal de Educación para la Paz. Hacia un movimiento de educación para la paz"*. Grupo de Educación para la Paz de Concejo Educativo de Castilla y León. Valladolid.
- AA.VV. (1998): *"Aprender a vivir juntos. Educación para la convivencia. XIX concurso de experiencias escolares"*. Santillana. Madrid.
- AMANI COLECTIVO (1994): *"Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos"*. Ed. Popular. Madrid.
- AMORÓS, A. Y PÉREZ, P. (1993): *"Por una Educación Intercultural"*. M.E.C. Madrid.
- DELORS, J. (Dir.) (1996): *"La educación encierra un tesoro"*. Madrid. Santillana - Ediciones UNESCO.
- JARES, X.R. (1991): *"Educación para la paz. Su teoría y su práctica"*. Ed. Popular. Madrid.
- JARES, X.R. (1992): *"Educación para la paz"*. M.E.C. Madrid.
- M.E.C. (1993): *"Temas transversales y desarrollo curricular"*. M.E.C. Madrid.
- ORLICK, T. (1986): *"Juegos y deportes cooperativos"*. Popular. Madrid.
- ORLICK, T. (1990): *"Libres para cooperar, libres para crear"*. Paidotribo. Barcelona.
- SEMINARIO DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ. A.P.D.H. (1994): *"Educar para la paz. Una propuesta posible"*. La Catarata. Madrid.
- TUVILLA, J. (Comp.) (1994): *"La escuela: instrumento de paz y solidaridad"*. M.C.E.P. Sevilla.
- VELÁZQUEZ, C. (et al.) (1995): *"Ejercicios de Educación Física para Educación Primaria. Fichero de juegos no competitivos"*. Escuela Española. Madrid.
- VELÁZQUEZ, C. (Coord.) (1996): *"Proyecto curricular de Educación Física en Educación Primaria. Una propuesta orientada a la paz"*. La Comba. Valladolid.
- VELÁZQUEZ, C. (1999): *"Juegos de otros pueblos, países y culturas"*. La Peonza. Valladolid.

ROL-PLAYING: JOC COOPERATIU

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Elaboració grupal de propostes per a la regulació de conflictes a l'aula.**

Nombre de persones participants:

Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- **Treballar grupalment en la recerca de solucions col·lectives per a la regulació de conflictes amb els nostres grups-classe des de la perspectiva de gènere.**

Tipus d'agrupament:

- **Gran grup**

Materials necessaris:

- **Goma elàstica (20 metres)**
- **Dos anclatges que ens permetin construir la teranyina.**
- **Targes amb rols (veure annex)**

Durada mínima de l'activitat:

- **45 minuts**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. **Es divideix l'espai de joc en dues meitats separades per una teranyina central. La teranyina la construïm creuant la goma elàstica de costat a costat varies vegades passant-la per darrera dels dos anclatges a diferents alçades, de manera que quan la tinguem acabada haurem construït tants forats com persones participen en l'activitat. (D'aquesta manera tindrem forats pels quals és molt fàcil passar i d'altres que necessiten de la col·laboració grupal per aconseguir-ho).**
2. **Fem sortir de la sala a una part del grup i els hi repartim targetes amb els rols que han de representar. Deixem cinc minuts per a que es posin d'acord entre elles i preparin la seva actuació.**
3. **Mentrestant, expliquem a l'altre grup que les altres persones ens faran una dramatització de la realització d'un joc a classe d'EF.**

Descripció de l'activitat:

1. **Fem entrar al grup que començarà la seva representació. La persona que li ha tocat el rol de mestra comença explicant el joc: Tot el grup ha de passar a l'altra la teranyina sense tocar la goma elàstica i sense repetir cap forat, i que cada cop que alguna persona del grup toca la goma elàstica, tot el grup ha de tornar a començar. (veure explicació detallada del joc a la pàgina 29. Activitat de la teranyina)**
2. **Comença el joc i cada cop que una persona observadora vol intervenir per regular un conflicte diu en veu alta STOP i fa la seva intervenció amb el rol de mestra/e o amb el rol d'algun dels personatges infantils. Quan acaba la seva intervenció, pica de mans per tal que continuï la representació.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat passem a fer l'anàlisi del que ha anat succeint:

1. Com us heu sentit en els diferents rols: agressius, assertius, submisos, individualistes, integradors, cooperatius,...? Us ha estat difícil ficar-vos en el vostre paper?
2. Com us heu sentit en el paper de persones observadores que podíeu participar en la regulació dels conflictes? Us ha resultat difícil intervenir?
3. Les persones que han fet la representació llegeixen a la resta del grup la tarja on explica el seu rol.
4. Penseu que les actituds reflectides en les targes es corresponen amb la realitat i es donen en el nostres grups classe?
5. La persona dinamitzadora repassa les situacions conflictives que s'han donat i les intervencions que ha realitzat el grup que representava al professorat i si s'han dedicat més intervencions a l'alumnat amb conductes agressives o a l'alumnat amb conductes submises. Pengem els diferents rols a la pissarra i anem anotant a sota les aportacions del grup. Quantes actuacions se'ns acudeixen per regular les actituds agressives? Quantes actuacions se'ns acudeixen per regular determinades actituds submises? I per fomentar les conductes assertives en els infants que accepten l'agressió i no tenen eines per resoldre aquests conflictes? Com podem actuar davant de grups poc cohesionats en els que es donen situacions discriminatòries?
6. Si penseu en el vostre alumnat, qui creieu que presenta majoritàriament actituds agressives, les nenes o els nens? I submises? I assertives?
7. A quines actituds dediquem més temps de classe, a les agressives o a les submises? Per tant, a qui dediquem més temps i atenció: a les nenes o als nens? Penseu que és important treballar les actituds assertives amb l'alumnat més submís? Per què? Quines millores penseu que experimentareu vosaltres i els vostres grups si posem l'accent en treballar a fons les actituds i els processos democràtics de presa de decisions grupals?

Altres variants d'aquesta activitat:

Repartim a totes les persones participants una tarja amb rols. Les persones observadores tenen també targes amb diferents rols de professorat que han d'interpretar: rol autoritari, rol laissez faire, rol molt intervencionista, rol poc intervencionista que deixa passar un temps llarg abans d'intervenir,... En aquest cas, no poden intervenir alhora sinó que cada persona amb rol de mestra/e té un temps per representar el seu paper i realitzar les seves intervencions. D'aquesta manera cada persona del grup es pot identificar amb la seva tendència docent i donar peu a un interessant debat.

Suggestiments i/o comentaris:

Cal dedicar un temps previ de 15 minuts per al muntatge de la teranyina.

Recursos annexes a aquesta activitat

- Targes amb els rols.
- Definicions d'agressivitat, assertivitat i submissió.

TARGES AMB ELS ROLS (Role-playing: La teranyina)

MARC.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!
T'apropes al material i comences a tocar-lo i a jugar.

Durant l'explicació estàs distret. No fas soroll, però fas ganyotes amb el teu amic inseparable: el Pau.

Quan comença el joc, actues sense tenir en compte al grup, i passes pels forats de la teranyina que tu i el Pau decidíu perquè no has entès el joc. A més, ho fas tan ràpid que toques la goma i s'ha de tornar a començar.

Quan el grup i/o la mestra et recrimina la teva actitud, escoltes i fas cas del joc i les decisions grupals.

PAU.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!
T'apropes al material i comences a tocar-lo i a jugar.

Durant l'explicació estàs distret. No fas soroll, però fas ganyotes amb el teu amic inseparable, el Marc.

Quan comença el joc actues sense tenir en compte al grup, i passes pels forats de la teranyina que tu i el Marc decidíu perquè no has entès el joc. A més, ho fas tan ràpid que toques la goma i s'ha de tornar a començar.

Quan el grup i/o la mestra et recrimina la teva actitud, escoltes i fas cas del joc i les decisions grupals.

ORIOI.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!
T'apropes a la teranyina juntament amb altres nens.

Busques de seguida entre el material si hi ha pilotes. T'encanta l'esport. N'has fet des de petit i tu i el Rachid sou els més hàbils de la classe a l'hora del pati. Abans de que la mestra inici l'explicació, comences a passar a través de la teranyina i a fer tonteries amb el Rachid fins que la mestra et crida l'atenció.

Durant l'explicació fas comentaris i brometes en veu alta interrompent a la mestra.

Quan s'inicia l'activitat comences a manar el que cal fer. Et sembla que la Laura i l'Anabel no se n'enteren de res i els hi dius cridant que l'activitat no sortirà per culpa seva.

El Marc i el Pau ja han tocat la teranyina i hem de tornar a començar. Jo passo de jugar. Aquest joc és un rotllo.

T'apartes de l'activitat i, cridant, dius que tu ja no jugues i t'asseus al terra enfadat.

MARTA (mestra).

Avui començo la UP de Jocs cooperatius. Per començar faré el joc de la teranyina que m'ha costat molt de muntar.

Espero que surti bé i aconseguixin l'objectiu, tot i que hi ha uns quants nens que els hi costa molt estar atents a les explicacions i són força competitius. Espero que el Rachid no em doni la tarda perquè cada cop es mostra més agressiu quan no se surt amb la seva. L'he de renyar i controlar molt, perquè darrerament li ha donat per insultar a tothom inclús a les mestres.

I a l'Oriol, deixa-te'l anar!

Em posaré forta fins que hagi explicat l'activitat i tothom l'hagi escoltat. Un cop l'hagin començat, no intervindré gens en els conflictes per tal que els aprenguin a regular sols.

Només repetiré les frases:

- Heu tocat la goma. Per tant, heu de tornar a començar.

- Recordeu que l'objectiu és que tothom passi a l'altra banda i que hem de cooperar.

RACHID.

A l'arribar a classe t'apropes a la teranyina i entres i surts fent tonteries com altres nens.

L'explicació de la mestra és massa llarga i complicada per a tu. Rius molt fort de les tonteries i les interrupcions que fa l'Oriol. Avui m'ho tornaré a passar molt bé a la classe fent tonteries amb l'Oriol!, penses. Comença el joc i com que no l'has entès, fas cas de tot el que diu l'Oriol.

Quan l'Oriol li diu a l'Anabel i a la Laura que no se n'enteren de res, li dones una empenta a l'Anabel i li dius que és tonta. Quan l'Oriol abandona l'activitat, tu te'n vas a seure amb ell i continues fent tonteries i cridant. Insultes al Mario dient-li que està gras com una vaca tres vegades seguides. T'agrada provocar-lo perquè de seguida es posa a plorar. Sembla una nena.

Si avui plora, li diràs que és una nena.

MARIO

Uf! Una altra vegada a fer Educació Física.

Espero que avui el Rachid no m'insulti. Sempre m'està dient "gordo" i a l'hora del pati de vegades em pega.

A mi no m'agrada el meu cos ni fer Educació Física. Em canso molt en els jocs i no em surten bé les activitats.

Intentaré passar desapercbut com sempre.

Escoltes l'explicació i comences l'activitat.

El tercer cop que el Rachid t'insulta, et poses molt nerviós i comences a plorar.

Vas cap a la mestra i li ho expliques.

LAURA.

T'agrada fer EF i t'encanta anar en el mateix grup que la teva amiga Anabel.

Escoltes l'activitat amb atenció i després d'escoltar les propostes que fa l'Oriol (que sempre està manant) et pares un moment i veus inconvenients en el que ell diu. Just quan anaves a explicar-li al grup la teva proposta (que creus que és millor que la de l'Oriol), ell et diu que, com sempre, l'Anabel i tu no us entereu de res.

Ja estàs farta d'aquest nen. Sempre igual.

I ara, s'enfada i s'aparta de l'activitat.

Dius en veu alta al grup que si l'Oriol no juga millor. Segur que jugarem millor sense ell.

Exposes la teva proposta de passar pels forats al grup.

ANABEL.

T'agrada fer EF però estàs farta de que l'Oriol i el Rachid es fiquin amb tu durant les classes.

Sort que avui ha vingut la teva amiga Laura. Quan esteu juntes et sents més forta per contestar les agressions d'aquells dos.

Et passes tota l'estona al costat de la teva amiga Laura.

Escoltes l'activitat, t'agrada i estàs començant a entendre-la, quan l'Oriol diu que la Laura i tu no us entereu de res.

Després el Rachid et dona una empenta i et diu tonta.

Tu li contestes cridant, dient-li que et deixi en pau.

Ja no aguantés més i tu també l'insultes.

KRISTEL.

Què bé! Toca Educació Física.

T'agrada molt fer EF. L'únic que, de vegades, hem de parar de jugar perquè alguns nens es porten malament. No t'agrada que la mestra s'enfadi i els hagi de renyar tota l'estona.

Ets una bona companya i integres a tothom en els jocs. Tens molta paciència per explicar les coses i t'encanta col·laborar a classe.

Escoltes l'activitat i t'agrada. Fas tot el possible per conciliar el grup i per tal que l'activitat surti bé.

Consoles al Mario i a l'Anabel quan ploren.

FATIMA.

No t'agrada massa l'escola perquè no t'ho passes bé. Vas arribar l'any passat del Marroc i no ets sents massa integrada.

A la classe d'EF sempre s'han de fer grups. Alguns nens i alguna nena et rebutgen i no volen fer grup amb tu ni donar-te la mà. Et sents molt malament quan passa això.

Escoltes l'activitat, i sempre fas cas del que diuen les veus dominants sense exposar les teves idees.

El que vols per sobre de tot és que no es fiquin amb tu i estar tranquil·la durant la classe.

MÒNICA.

T'encanta fer Educació Física. Qualsevol activitat que et proposen és fantàstica encara que no et surti massa bé. Ets una persona molt entusiasta!.

Treballes molt bé en equip: escoltes i cooperes sempre.

Escoltes l'explicació. Quan el Marc i el Pau es precipiten i passen per la teranyina sense comptar amb la resta del grup, els hi expliques pacientment al Marc i al Pau el que han de fer i els hi dius que estiguin atents.

Escoltes les propostes de l'Oriol i de la Laura.

Totes dues et semblen bé. Fas tot el possible per conciliar el grup i per tal que l'activitat surti bé.

ROLE-PLAYING: JOC COMPETITIU.

Tema o aspecte principal a treballar:

- Manifestacions del sexisme a la classe d'EF.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Identificar diferents manifestacions de sexisme que es donen en l'entorn escolar (ocupació de l'espai, llenguatge, presa de decisions, regulació dels conflictes, actuació del professorat)
- Realitzar una comparativa entre les diferents actituds que fomenten el joc cooperatiu i el competitiu.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup

Materials necessaris:

- Targes-guió amb la situació i els rols dels personatges que es volen treballar.
- Graella d'observació dels aspectes que volem treballar.

Durada mínima de l'activitat:

- 60 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Demanem persones voluntàries per representar els rols que tenim prèviament preparats. La resta del grup s'agrupa per parelles.

Descripció de l'activitat:

1. Repartim els rols al grup voluntari. Aquest grup s'aparta i disposa d'uns minuts per tal de poder preparar la seva representació.
2. Mentrestant, la resta del grup es situa per parelles i estudia la graella d'observacions que haurà d'omplir durant la representació. Cada parella observarà un o dos personatges com a màxim. Podem assignar l'observació del mateix personatge a més d'una parella.
3. Les persones voluntàries realitzen la teatralització de la situació, que consisteix en dramatitzar la realització del joc de les 10 passades. La representació s'inicia quan la mestra explica el joc i s'acaba quan la persona dinamitzadora consideri que han sorgit suficients elements per analitzar.
4. Durant la representació, les persones observadores omplen la graella proposada.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada la representació de la situació proposada ens situarem en cercle:

- 1. El grup que ha teatralitzat la situació exposarà com s'ha anat sentint en el rol agressiu, conciliador, submís,...**
- 2. El grup que ha realitzat l'observació anirà exposant les seves anotacions.**
- 3. Llençarem preguntes al grup per tal d'iniciar una reflexió grupal en la que anirem tractant les diferents manifestacions del sexisme que s'han donat en la representació del joc (conflictes a l'hora de formar grups, desigual ocupació de l'espai, llenguatge discriminatori verbal i no verbal, sexisme en la presa de decisions i en la regulació dels conflictes, diferents actuacions del professorat,...). Parlarem de les diferents formes de discriminació (més i menys subtils) que es donen a l'escola i molts cops s'entenen com a "naturals" i, per tant, estan força legitimades.**
- 4. Tot el grup debatrem sobre les estratègies i actuacions que se'ns acudeixen per desactivar aquestes conductes agressives, conciliadores, submises i discriminatòries.**
- 5. Presentarem una proposta de regulació de conflictes pas per pas i intentarem aplicar-la a la situació amb la que hem treballat.**
- 6. Farem una comparativa entre el joc cooperatiu treballat en l'activitat de role-playing anterior i el joc amb components competitiu treballat en aquesta. Analitzarem i debatrem respecte a les actituds que fomenten un i altre i també sobre la regulació/autoregulació dels conflictes en ambdós jocs.**

Altres variants d'aquesta activitat:

Que sigui el grup el que aporti en una propera sessió situacions reals de classe que vulgui comentar en grup per dramatitzar-les i trobar propostes de solució conjuntes.

Una altra proposta molt interessant, és analitzar conjuntament filmacions de classes d'EF realitzades per les persones del grup que vulguin aportar-les voluntàriament.

Suggeriments i/o comentaris:

Tornar a fer la dramatització. El públic pot aturar la representació i intervenir aportant solucions des del rol de la persona educadora i també en el rol dels infants.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Situacions per dramatitzar amb els rols de les persones participants.**
- **Graelles d'observació per omplir durant la dramatització.**
- **Proposta de regulació de conflictes pas per pas del col·lectiu GREG resolució de conflictes**

TARGES AMB ELS ROLS (Role-playing: Les 10 passades)

MARTA (mestra).

Avui a classe, repetiré el joc de les 10 passades amb el grup de 5è A. Són un grup força mogut. És el grup en el que sorgeixen més conflictes a les fileres, als passadissos, durant els jocs, a l'estona de dutxa. Em fan suar la gota grossa!.

Quan hem de fer activitats en grup, no hi ha manera de que es barregin nens i nenes. A més, algunes nenes no són gaire participatives. L'altre dia, no van posar gaire interès ni es van esforçar gens fent l'activitat de les 10 passades.

Espero que el Rachid no em doni la tarda perquè cada cop es mostra més agressiu. L'he de renyar i controlar molt, perquè darrerament li ha donat per insultar a tothom, inclús a les mestres.

I a l'Oriol, deixa-te'l anar! Si avui no es porten bé, a partir de la següent sessió, em plantejaré separar-los en els jocs fins que canviïn d'actitud.

La teva actuació consistirà en:

- Portar la xarxa de pilotes a classe.
- Treure el teu quadern per passar llista d'assistència.
- Cridar l'atenció dels nens que estan jugant amb les pilotes per poder passar llista i explicar l'activitat en cercle.
- Explicar el joc i donar algunes consignes:
 - Han de fer grups de 3, mixtes.
 - Han mantenir la distància d'un braç amb els membres de l'altre equip durant la realització del joc.
 - Per tal d'aconseguir un punt, la pilota l'ha d'haver tocat tot l'equip.
 - Insistir en la importància de desmarcar-se per que et puguin fer una bona passada.
- Si no es posen d'acord per fer els grups inicials, fer-los tu.
- Intentar que l'activitat comenci el més ràpidament possible.

MÒNICA.

T'encanta fer Educació Física. Qualsevol activitat que et proposen és fantàstica encara que no et surti massa bé. Ets una persona molt entusiasta!.

Treballes molt bé en equip: escoltes i cooperes sempre.

Escoltes l'explicació. Quan el Marc i el Pau et venen a buscar per fer el grup et poses amb ells de seguida.

Estàs atenta al joc i aconseguir fer 10 passades tot i que la majoria de cops la pilota se la passen entre ells dos. No els hi reclames que te la passin més perquè creus que ells ho fan millor (no se'ls hi cau gairebé mai, i l'objectiu del joc és aconseguir punts).

PAU.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!

Abans que la mestra comenci a explicar, t'apropes a la xarxa de pilotes, agafes una i comences a jugar amb el Marc.

Quan la mestra et diu que vinguis a la rotllana, per començar la classe tu i el Marc us poseu junts. Durant l'explicació estàs distret. No fas soroll, però fas ganyotes amb el teu amic inseparable: el Marc.

T'agrupes amb el Marc i aneu a buscar a la Mònica que està d'acord en anar amb vosaltres.

Demaneu al grup de la Laura, l'Anabel i el Joan jugar contra elles i ell i accepten.

Comenceu a jugar. A la Mònica no li passeu gaire la pilota però aconseguir fer les 10 passades. Quan succeeix ho celebren tu i el Marc, abraçant-vos i fent gestos de victòria i eufòria amb els braços.

MARC.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!

Abans que la mestra comenci a explicar, t'apropes a la xarxa de pilotes, agafes una i comences a jugar amb el Pau.

Quan la mestra et diu que vinguis a la rotllana, per començar la classe, tu i el Pau us poseu junts. Durant l'explicació estàs distret. No fas soroll, però fas ganyotes amb el teu amic inseparable: el Pau.

T'agrupes amb el Pau i aneu a buscar a la Mònica que està d'acord en anar amb vosaltres.

Demaneu al grup de la Laura, l'Anabel i el Joan jugar contra elles i ell i accepten.

Comenceu a jugar. A la Mònica no li passeu gaire la pilota però aconseguir fer les 10 passades. Quan succeeix ho celebren tu i el Pau, abraçant-vos i fent gestos de victòria i eufòria amb els braços.

KRISTEL.

T'agrada molt fer EF i ets molt hàbil en la realització de les activitats.

Ets una bona companya i integres a tothom en els jocs. T'encanta col·laborar amb la mestra a classe.

Escoltes l'explicació i quan l'Oriol i el Rachid et venen a buscar per fer grup amb ells, acceptes. T'agradaria anar amb uns altres nens que no fossin tan agressius, però la qüestió és començar ràpid l'activitat.

Et passen la pilota molt poc. Una vegada que t'ha caigut al terra, t'han cridat. Ho trobes injust, tu t'estàs esforçant molt i no te la passen i amb ells també se'ls hi ha caigut dos cops! No els hi dius perquè saps que es ficaran encara més amb tu i no vols conflictes amb ells.

Es burlen constantment de l'altre equip. A tu no t'agrada gens que ho facin, però no t'atreveixes a enfrontar-te amb ells. Ja ho vas fer l'altre dia i et van amenaçar.

RACHID.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!
Abans que la mestra comenci a explicar, t'apropes a la xarxa de pilotes, agafes una i comences a jugar a futbol amb l'Oriol. Tu i ell sou els més hàbils de la classe a l'hora del pati.

Quan la mestra el diu que vinguis a la rotllana, ho fas fent mala cara i rius de les brometes que fa l'Oriol en veu alta interrompent a la mestra.

L'Oriol t'escull i a tu i a la Kristel i busca un altre grup per jugar contra elles i ells. El grup que queda és el de la Fatima, la Paula i el Mario. Vaja tres, penses!. Els hi fotrem una bona pallissa.

Ets molt agressiu en el joc, crides molt per aconseguir que et passin i no respectes la distància pactada, fent faltes constats a l'altre equip. A la Kristel no li passeu gaire la pilota, tot just per aconseguir que el punt sigui vàlid. Critiques constantment la pràctica motriu de l'altre equip i us en rieu cada cop que perden la pilota.

Cada cop que feu 1 punt, ho celebriu gestos de victòria futbolística i burles a l'altre equip.

ORIOI.

Oeeee!!! Toca Educació Física. Què bé!
Abans que la mestra comenci a explicar, t'apropes a la xarxa de pilotes, agafes una i comences a jugar a futbol amb el Rachid. T'apassiona el futbol. N'has fet des de petit i tu i el Rachid sou els més hàbils de la classe a l'hora del pati.

Quan la mestra el diu que vinguis a la rotllana, ho fas. Durant l'explicació fas comentaris i brometes en veu alta interrompent a la mestra.

T'agrupes amb el Rachid i aneu a buscar a la Kristel perquè és molt bona motriu. Ella accepta d'anar amb vosaltres.

Busqueu un altre grup per jugar contra elles i ells. El grup que queda és el de la Fatima, la Paula i el Mario. Què bé, no són gens hàbils i segur que guanyeu de pallissa.

Ets molt agressiu en el joc, crides molt per aconseguir que et passin i no respectes la distància pactada, fent faltes constats a l'altre equip. A la Kristel no li passeu gaire la pilota, tot just per aconseguir que el punt sigui vàlid. Critiqueu la pràctica motriu de l'altre equip i us en rieu cada cop que perden la pilota.

Cada cop que feu 1 punt, ho celebriu gestos de victòria futbolística i burlant-vos de l'altre equip.

LAURA.

T'agrada fer EF i t'encanta anar en el mateix grup que la teva amiga Anabel.

Escoltes l'activitat amb atenció i t'agrupes amb l'Anabel i el Joan. No vols jugar contra el Rachid i l'Oriol perquè són molt agressius, i et dones pressa per trobar un altre grup on no hi siguin ells.

Busques ràpidament i trobes el grup de la Mònica, el Pau i el Marc. Què bé!

Jugueu respectant les normes i el resultat és molt igualat. Us ho passeu molt bé!

ANABEL.

T'agrada fer EF però estàs farta de que l'Oriol i el Rachid es fiquin amb tu durant les classes.

Sort que avui ha vingut la teva amiga Laura. Quan esteu juntes et sents més forta per contestar les agressions d'aquells dos.

Escoltes l'activitat amb atenció i t'agrupes amb l'Anabel i el Joan.

Jugueu contra l'equip de la Mònica, el Pau i el Marc, respectant les normes. El resultat és molt igualat i us ho passeu molt bé!

JOAN.

T'agrada molt fer EF i ets molt hàbil en la realització de les activitats.

Ets un bon company i integres a tothom en els jocs. T'encanta col·laborar amb la mestra a classe.

Escoltes l'explicació i quan la Laura i l'Anabel et venen a buscar per fer grup amb elles, acceptes encantat.

Jugueu contra l'equip de la Mònica, el Pau i el Marc, respectant les normes. El resultat és molt igualat i us ho passeu molt bé!

FATIMA.

No t'agrada massa l'escola perquè no t'ho passes bé. Vas arribar l'any passat del Marroc i no ets sents massa integrada.

A la classe d'EF sempre s'han de fer grups. Alguns nens i nenes et rebutgen i no volen fer grup amb tu ni donar-te la mà. Et sents molt malament quan passa això.

Escoltes l'activitat. No et motiva perquè l'altre dia vas jugar i no te la va passar ningú. Esperes que quedi algú per agrupar-te. Fas grup amb el Mario i la Paula que s'han quedat sols com tu.

Oh, no!. Us toca jugar contra el Rachid i moltes vegades t'insulta. Comença l'activitat. La pilota la té sempre l'altra equip. No la toques ni un sol cop i l'Oriol i el Rachid no paren de burlar-se de vosaltres. Et sents molt malament però no els hi dius res perquè tens por.

PAULA

Fa dues setmanes que has arribat a l'escola. T'has canviat perquè el pare i la mare s'han separat i has anat a viure amb la mare. Estàs molt trista i desorientada i trobes a faltar les teves amigues.

Arribes a classe d'EF, escoltes l'activitat i ningú t'escull per fer el grup. La Fatima i el Mario estan sols, així que t'agrupes amb ells.

Jugueu contra el Rachid, la Kristel i l'Oriol. La Kristel et cau molt bé. Ahir et va integrar en el seu joc a l'hora del pati.

Comença l'activitat. Uf! El Mario i la Fatima juguen molt malament. El Rachid i l'Oriol es burlen i us insulten. La Fatima no diu res. El Mario es posa a plorar i va a dir-li a la mestra. Vols que la Kristel us defensi però te n'adones de que no s'atreveix a fer-ho.

MARIO

Uf! Una altra vegada a fer Educació Física.

Espero que avui el Rachid no m'insulti. Sempre m'està dient "gordo", i a l'hora del pati de vegades em pega.

A mi no m'agrada el meu cos ni fer Educació Física. Em canso molt en els jocs i no em surten bé les activitats. Intentaré passar desapercebut com pugui.

Escoltes l'explicació i t'agrupes amb la Fatima i la Paula perquè són les úniques que queden.

Quan veus que jugareu contra el Rachid i l'Oriol comences a patir. Se t'escapa la pilota sovint. El Rachid t'insulta, et poses molt nerviós i comences a plorar.

Abandones el joc, vas cap a la mestra i li ho expliques, tot i que el Rachid t'amenaça dient que si li hi ho dius, et pegarà.

ELABORACIÓ DE PROPOSTES COEDUCATIVES GRUPALS.

<u>Tema o aspecte principal a treballar:</u>	<u>Nombre de persones participants:</u>
• Generació de propostes coeducatives grupals individuals i col·lectives.	• Entre 8 i 25 persones.
<u>Objectiu:</u>	<u>Tipus d'agrupament:</u>
• Oferir eines per a la reflexió i la generació de propostes coeducatives individuals i grupals.	Individual i gran grup.
<u>Materials necessaris:</u>	<u>Durada mínima de l'activitat:</u>
• Paper d'embalar, fulls i retoladors. • Recull de propostes coeducatives. (veure annex)	45 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Explicuem al gran grup que avui reflexionarem sobre quines poden ser les nostres actuacions davant les realitats sexistes que ens envolten.

Descripció de l'activitat:

5. Individualment, cada persona anirà omplint els tres fulls que haurem repartit prèviament. Es tractarà de fer una pluja d'idees tenint en compte totes les reflexions que han s'han anat debatent al llarg de la formació.
6. En el primer full escriuran una o més actuacions que creuen que es poden fer individualment per modificar les pròpies actituds i comportaments sexistes.
7. En el segon full escriuran una o més actuacions coeducatives que creuen que es poden fer des de l'àmbit escolar, concretament des de l'àrea d'EF, per tal de no continuar reproduint els trets sexistes i androcèntrics en les pràctiques docents (currículum ocult i/o currículum explícit).
8. En el tercer full escriuran una o més actuacions coeducatives que creuen que es poden fer dins de l'àmbit escolar, més enllà de l'àrea de l'Educació Física.
9. A mesura que vagin acabant, aniran enganxant les seves reflexions en una diana dibuixada en un paper d'embalar gran. En el centre, les actuacions individuals; al mig, les actuacions coeducatives des de l'àrea d'EF; i a la part exterior de la diana les actuacions coeducatives en l'àmbit escolar).
10. A continuació, deixarem uns minuts per tal que tothom pugui llegir les anotacions del grup a cadascun dels apartats de la diana.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat ens reunim en gran grup i anirem llegint les propostes d'actuació coeducativa des del centre de la diana cap a l'exterior.

Després de l'exposició de cada apartat, deixarem un espai per a que tothom pugui expressar els seus dubtes i aportar reflexions i experiències al voltant del tema tractat.

En acabar l'exposició repartirem a tothom una còpia de la proposta d'actuacions coeducatives davant la realitat sexista que ens envolta (veure annex) i passarem a comentar-la, clarificar-la i donar exemples.

Altres variants d'aquesta activitat:

Pot ser resultar interessant realitzar aquesta activitat, tenint al davant alguns dels textos treballats durant la formació (Annexos de les activitats: ha estat sexista el model d'EF que he rebut? I anàlisi i revisió de la pràctica docent a l'àrea d'EF)

Suggeriments i/o comentaris:

És interessant prendre nota de les aportacions dels grups i donar una còpia a cada persona a la sessió posterior.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Recull de propostes coeducatives.**

PROPOSTA PER COMPLEMENTAR L'ACTIVITAT "ELABORACIÓ DE PROPOSTES COEDUCATIVES GRUPALS".

Què podem fer davant les realitats sexistes que ens envolten?:

EN L'ÀMBIT PERSONAL

Per modificar les nostres actituds i els comportaments sexistes és imprescindible fer un procés de reflexió crítica i comptar amb elements d'anàlisi que ens permetin tornar a mirar amb uns altres ulls la nostra pròpia realitat i la del nostre entorn.

Posem-nos les ulleres de gènere per:

- Aprendre a revisar els nostres valors, les nostres actituds, els nostres estereotips, els nostres prejudicis i com es tradueixen en la nostra vida quotidiana en l'àmbit privat i en l'àmbit públic.
- Parar atenció a les situacions sexistes que ens envolten entenent que formen part d'una construcció social històrica i que cadascuna i cadascú de nosaltres som subjectes actius en el seu canvi social imprescindible.
- Trencar amb les visions estereotipades que fixen un únic model vàlid de ser dona i de ser home, reinventant nous models i formes de relació, des de les nostres preferències i no des dels estereotips sexistes que ens limiten les capacitats i potencialitats personals.
- Rebutjar qualsevol mena de tracte discriminatori i violent, trencant amb el sistema de dominació-submissió que el patriarcat ha mantingut durant segles i treballant per unes relacions no violentes i plaents per a tothom.

EN L'ÀMBIT ESCOLAR.

L'escola és un dels agents socialitzadors on es continuen reproduint els patrons socials sexistes i androcèntrics presents a la societat. Per tant, és necessària i urgent una profunda reflexió i sensibilització de tota la comunitat educativa al respecte.

Com a docents, posem-nos les ulleres de gènere per:

- Revisar els condicionants de tipus ideològic-cultural que estan estretament vinculats a la pròpia educació diferencial rebuda i que es tradueixen en un clar arrelament dels valors sexistes i androcèntrics presents en la nostra pràctica docent. Aquest procés suposa la condició primera per iniciar un procés de canvi personal i professional.
- Analitzar la nostra pràctica docent per tal de detectar i reflexionar sobre aquests valors sexistes i androcèntrics, tot generant noves propostes i mirades educatives transformadores d'aquesta realitat discriminatòria, tenint present la importància del paper de l'escola com a espai generador d'aquest necessari canvi d'actituds.
- Prendre consciència de que l'Educació Física és una àrea educativa amb unes característiques i una trajectòria molt particular dins dels centres educatius, que no només no s'escapa a la realitat social sexista i androcèntrica sinó que, a més a més, arrossega una herència específica de creences, prejudicis i estereotips de gènere que condicionen la tasca docent del professorat, els processos educatius de l'alumnat i les expectatives i actituds tant del professorat com de l'alumnat.

Actuacions coeducatives concretes en l'àmbit de l'EF:

CURRÍCULUM OCULT

S'entén per currículum ocult el conjunt de normes i valors inconscients de conducta apreses a la primera infància i perpetuades després a l'escola a través dels comportaments, les actituds, el llenguatge i les expectatives diferencials del professorat envers les alumnes i els alumnes. En la transmissió del currículum ocult no existeix una intencionalitat discriminatòria conscient, però els estereotips de gènere estan tan interioritzats i naturalitzats que esdevé el currículum que s'aprèn millor i amb més garanties d'èxit.

La revisió del nostre currículum ocult ha d'anar lligat a una profunda reflexió al voltant de:

- **La importància de l'àrea d'Educació Física en la construcció de les identitats corporals** del nostre alumnat que van estretament lligades a la percepció actual del cos a la nostra societat.
- **La nostra socialització en una cultura motriu masculina** que s'ha repetit des de la nostra formació inicial fins a la nostra formació com a especialistes en l'àrea d'Educació Física i, per tant, és el model que majoritàriament reproduïm durant les nostres pràctiques docents. Hem de revaloritzar la funció lúdica, expressiva i comunicativa corporal, a més de les funcions tradicionalment estereotipades com a masculines de l'educació física actual (salut, adaptació al medi físic i social, rendiment, ...)
- **La necessitat de fer coincidir el nostre currículum explícit amb el nostre currículum ocult.** És necessari ésser coherents entre el que diem i el que fem. D'altra manera, estarem donant mostres de falsedat en les nostres propostes i es perdrà la nostra coherència personal i pedagògica davant del nostre alumnat, tant si aquest ens ho planteja obertament com si no ho fa. Si parlem de la importància del diàleg, hem de saber escoltar al grup, o si parlem de la importància d'utilitzar un llenguatge no sexista, hem d'utilitzar-lo, i rectificar-lo quan calgui.
- **Les nostres percepcions, expectatives i actituds diferenciades** cap a nenes i cap a nens en els models que transmetem, en les valoracions que fem i els estímuls i tasques utilitzades per al desenvolupament de les seves capacitats. Si creiem en les capacitats físiques de nenes i nens i en les seves possibilitats motrius, i facilitem un clima d'estímul i suport elles i ells desenvoluparan al màxim totes les seves potencialitats independentment de l'estereotip que tenen assignat. Hem de revisar els estereotips sexistes que operen en nosaltres, treballant pel trencament d'estereotips sexistes i per la construcció d'identitats motrius de gènere obertes i flexibles.
- **L'atenció i els temps diferencials** que dediquem a nens i nenes en el transcurs de les nostres classes, modificant, en cas que calgui, els nostres hàbits i actuacions.
- **L'assignació i el repartiment diferencial de tasques i responsabilitats:** tasques que requereixen força, tasques que requereixen coneixements tecnològics, tasques organitzatives, tasques de cooperació, d'endregar materials, de cura dels altres,...
- **L'ocupació diferencial dels espais per part de nenes i nens** durant les nostres classes, intervenint en la distribució equitativa de l'espai i fent reflexions grupals sempre que detectem desigualtats i discriminacions.
- **Analitzar les dinàmiques dels grups-classe per incidir quan es detectin actituds o comportaments sexistes.**

- **La reflexió, revisió i modificació dels nostres hàbits i les nostres pràctiques lingüístiques sexistes i estereotipades.** El llenguatge no solament és un instrument de comunicació i transmissió d'informació, sinó que a més és un instrument de classificació i interpretació de la realitat.
 - Evitar el masculí genèric en el llenguatge oral i escrit. La utilització del masculí genèric genera construccions conceptuals i representacions mentals esbiaixades cap a la construcció del gènere masculí com a model omnipresent. Les nenes han d'aprendre ràpidament quan el masculí utilitzat les inclou o les exclou. Els nens reconeixeran que ells constitueixen allò anomenat i reconegut socialment, desenvolupant sentiments de seguretat, autoestima i reforçament del jo. És la nostra tasca, desenvolupar aquests aspectes tant en els nens com en les nenes.
 - Evitar les imatges lingüístiques desqualificadores en femení. No hem d'utilitzar referències al valor i atributs masculins per reforçar les conductes desitjades i la referència als femenins per la desqualificació. La incorporació del femení en moments puntuals amb valoracions semàntiques pejoratives, desenvolupa en les nenes sentiments d'inseguretat i inferioritat.
 - Evitar el llenguatge bèl·lic que es fa servir en les nomenclatures i durant la realització d'alguns jocs amb referències clares a la guerra, la dominació, el poder i la violència. Aquest tipus de llenguatge és utilitzat freqüentment pels mitjans de comunicació (ràdio, televisió, diaris, ...) en la retransmissió de notícies esportives, essent un model de llenguatge reproduït entre el professorat i l'alumnat.
 - Parar atenció amb l'adjectivació diferencial que fem a nenes i a nens. Vigilar també amb el nostre llenguatge i el del nostre alumnat quan ens adrecem a infants amb actituds i comportaments que no es corresponen amb els estereotips socials masculins i femenins. Hem d'afavorir la construcció d'identitats de gènere flexibles i obertes, creant un clima de respecte per a l'expressió lliure de les nostres identitats personals.
 - Analitzar el llenguatge discriminatori i sexista utilitzat pel nostre alumnat i donar eines de reflexió al nostre alumnat per afavorir una utilització no discriminatòria del llenguatge.

CURRÍCULUM EXPLÍCIT

S'entén per currículum explícit el conjunt d'objectius, continguts, metodologia i criteris d'avaluació que han de regular la pràctica educativa en una determinada etapa i àrea dels sistema educatiu.

Des d'una perspectiva coeducativa es considera que en el currículum han d'estar presents objectius, continguts i orientacions metodològiques que incorporin els sabers i les expectatives de les dones evitant el risc de l'androcentrisme en les pràctiques educatives.

Per tant, no podem acceptar el currículum masculí heretat de l'escola segregada i imposat a l'escola mixta com un currículum complet i comprensiu. Si ho fem, estem mostrant una visió del món i una elaboració dels coneixements corporals parcial, esbiaixada i sexista.

També hem de tenir present que els models esportius més difosos pels mitjans de comunicació privilegien als homes com els posseïdors de el que és la "veritable Educació Física", menysvalorant els avenços i les pràctiques femenines. Hem de rescatar de forma conscient i amb una actitud ferma tot el que s'ha ocultat, s'ha fet invisible, s'ha oblidat i s'ha menyspreat del saber corporal de les dones.

Algunes de les actuacions coeducatives que podem realitzar en aquest sentit són:

RESPECTE A LA SELECCIÓ DE CONTINGUTS:

- **Avaluar les nostres unitats de programació i la selecció de continguts tenint en compte que han d'assegurar la oferta d'un model coeducatiu al nostre alumnat.** Per fer-ho, hem de rescatar i valorar d'igual manera i de forma conscient la riquesa pedagògica i motriu de les activitats estereotipadament associades al món femení i al masculí. La selecció dels continguts curriculars, en moltes ocasions, està feta des de l'extensió del currículum masculí –heretat del període d'escoles segregades per sexe- a ambdós sexes. Aquest fet, posa a les noies en situacions de partida desigual pel domini de les habilitats demanades i, per tant, els hi resta seguretat en la realització de les activitats. Si les vostres eleccions pertanyen majoritàriament al món masculí, penseu com se sentirien els nois si la situació fos a la inversa. El fet que la majoria de nenes no protestin o no es queixin obertament no és cap raó per mantenir com a millor i més vàlid només el model masculí, perquè es mantindrà una situació injusta i discriminatòria.
- **Analitzar mitjançant qüestionaris, observació, assemblees, ... el tipus d'activitats que prefereixen els noies i els nois** i comprovar que estan compensades en la nostra proposta de programació.
- **Afavorir que tothom faci servir tot tipus de materials** independentment de la seva assignació de gènere i introduir materials alternatius que continguin una càrrega cultural menor i permetin a nenes i nens iniciar l'aprenentatge des d'una experiència i un nivell d'habilitat similar.

RESPECTE A L'AVALUACIÓ:

- Plantejar-nos l'avaluació com un instrument per valorar el progressos de nenes i nens respecte a uns objectius programats amb perspectiva de gènere, que caldrà anar ajustant alhora que la nostra acció docent, atenent als diferents punts de partida de cada infant, els seus aprenentatges previs i els seus nivells de motivació. No hem de proposar-nos el mateix punt d'arribada per a tothom ni hem d'establir comparacions entre el nostre alumnat, sinó que hem de realitzar-la tenint en compte els avenços individuals.
- Realitzar autoavaluacions sistemàtiques que ens permetin revisar:
 - L' assoliment dels objectius plantejats.
 - El nivell de participació de nenes i nens.
 - Les unitats de programació que resulten més eficaces.
 - El tipus de tasques que afavoreixen la no discriminació.
 - El sistema d'organització de la classe en relació amb la participació activa i plaent de nenes i nens.
 - El tipus de materials que resulten més útils.

RESPECTE A LES METODOLOGIES:

- **Utilitzar metodologies d'ensenyament i aprenentatge no limitin les experiències, els aprenentatges previs, ni les capacitats i expectatives de nenes i nens.** Hem de tenir en compte que la motivació no depèn de l'activitat en sí, sinó del compromís motor que cada infant estableix en aquella activitat segons el grau d'identificació amb la tasca el grau de dificultat en la execució segons les aptituds individuals.
- **Presentar les activitats físiques com una opció saludable,** de temps d'oci, d'expressió i comunicació sense plantejar-les únicament des del rendiment i la eficàcia en les habilitats específiques.
- **Proposar diferents activitats i tasques pel desenvolupament del objectius** i que aquests responguin a interessos diferents, donant opcions obertes i adaptant les tasques sempre que calgui.
- **Educar les habilitats i destreses no tradicionals,** analitzant les mancances que mostra el nostre alumnat, equilibrant les habilitats diferencials detectades i donant un enfocament didàctic i metodològic coeducatiu (mesures d'acció positiva) a les activitats que culturalment estan estereotipadament associades al món femení i al masculí per tal d'afavorir l'interès i la valoració igualitària per part de nenes i nens de totes les activitats proposades.
- **Afavorir en tot moment que l'alumnat percebi els aspectes positius de la seva persona,** fent servir el reforç positiu, repartint el protagonisme a les classes i fomentant els comentaris positius entre l'alumnat.
- **Millorar les relacions grupals, ja aquestes que condicionen en gran mesura els aprenentatges.** Per contribuir a la creació d'un bon clima de treball cal:
 - Fomentar l'expressió dels sentiments.
 - Potenciar la pràctica de jocs motors cooperatius.
 - Afavorir la formació de grups diferents.
 - Introduir sistemàticament activitats que impliquin el canvi de grup.
 - Ensenyar a valorar i a respectar les diferències sexuals, culturals, d'edat, de capacitats,... i donar eines per ajudar a entendre que la diferència és una font d'enriquiment i no de discriminació.
 - Rebutjar qualsevol mena de tracte discriminatori i violent, ensenyant a resoldre els conflictes escoltant i dialogant.
 - Fomentar que l'alumnat reguli els seus propis conflictes, facilitant les eines per fer-ho.
 - Reforçar positivament la resolució de conflictes no violenta per part de l'alumnat.
 - Intervenir en l'educació emocional i afectiva de l'alumnat, ensenyant a ser persones assertives, creatives, dialogants, comunicatives, crítiques, respectuoses i solidàries amb el medi físic i social.

Actuacions coeducatives concretes en l'àmbit escolar i social, més enllà de l'àrea de l'Educació Física:

Una de les característiques que defineixen a la Coeducació és la de ser una Educació des del canvi i per al canvi. És una educació des de el canvi perquè suposa la implicació personal del professorat que ha de servir de model de comportament i és una educació per al canvi perquè busca una continuïtat dels aspectes treballats a l'escola a la societat. Resulta molt difícil des de l'escola promoure situacions de canvi macrosocial, però podem generar un seguit de propostes en el microcosmos escolar i en l'entorn social d'influència immediata de la nostra escola.

- Ésser conscients que molts cops, les mateixes estructures escolars reproduïxen el sexisme social existent: organització dels centres, organigrames, repartiment de tasques i responsabilitats, distribució i ocupació dels espais,...
- Revisar profundament les diferents relacions que tenen lloc en el microcosmos escolar: entre el professorat, entre el professorat i l'alumnat i entre elles i ells amb les famílies del centre i el personal no docent..
- Col·laborar en la programació de les activitats físiques extraescolars vetllant per a què:
 - Siguin sistemàtiques i estiguin coordinades pels equips pedagògics.
 - Hi hagi una campanya fomentant la participació de les nenes. Les nenes han de tenir el dret a tenir temps d'oci que els nens.
 - Hi hagi una oferta equitativa, animant a tothom a participar tenint en compte les seves preferències i fomentant que no s'estereotipi la seva tria per part de les famílies.
 - Els grups siguin sempre oberts i no discriminatoris per raó de gènere.
 - Ampliar l'oferta d'activitats no competitives: jocs motors a les primeres etapes, dansa, expressió corporal, tècniques de circ, ...
- Exposar i debatre en claustre les situacions sexistes detectades i elaborar propostes per corregir aquestes situacions (ús desigual i discriminatori de l'espai per part de nenes i nens a l'hora del pati,...) Demanar a l'Administració Educativa la necessitat de cursos de formació permanent per al professorat especialista on s'analitzés la problemàtica derivada d'una pràctica sexista. (menor nombre de noies que fan activitat física, pitjors condicions de pràctica, menor valoració,...). L'administració educativa hauria de vetllar per incidir d'una manera enèrgica i directa en el aspectes coeducatius oferint :
 - Cursos on es donessin eines metodològiques per a la Coeducació.
 - Ponències, simposiums, publicacions, que abordin els problemes de l'educació sexista a l'Educació Física.
 - Dotació de materials didàctics d'Educació Física a les escoles que no potenciïn el model masculí esportiu.
 - Escola de pares i mares on s'abordi el tema del sexisme a l'educació.
 - Formació per a les monitores i monitors d'activitats extraescolars.
 - Recomanacions clares i específiques a tots els centres encarregats de la formació del professorat d'Educació Física.

TREBALL AMB IMATGES

Tema o aspecte principal a treballar:

- **Sexisme i coeducació a partir de l'anàlisi d'imatges.**

Nombre de persones participants:

- **Entre 8 i 25 persones.**

Objectiu:

- **Donar eines per reflexionar i debatre sobre sexisme i coeducació a partir de l'anàlisi d'imatges.**

Tipus d'agrupament:

- **Petit grup i gran grup.**

Materials necessaris:

- **Imatges (veure annex)**
- **Cartolines i retoladors.**

Durada mínima de l'activitat:

- **50 minuts.**

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Penjarem les imatges seleccionades (veure annex) a les parets de l'aula on es realitza la formació.

Descripció de l'activitat:

- 1. Deixarem uns minuts perquè les persones participants observin les imatges presentades i triïn una o dues que els hi hagi cridat especialment l'atenció.**
- 2. Demanarem que es col·loquin per parelles, per treballar amb alguna de les imatges presentades en funció de la seva elecció, donant diferents possibilitats de treball creatiu de diferents tasques que podem realitzar amb aquesta imatge:**
 - **Posar títol a la imatge.**
 - **Anar anotant al voltant de la imatge una pluja d'idees inicial en forma de paraules, frases, dibuixos concrets i/o abstractes, globus de text...**
 - **Crear seqüències amb la imatge com a eix central (p.e. inventar una vinyeta prèvia i una altra posterior a la imatge triada)**
 - **Inventar una narració, un conte, una cita que tingui a veure amb la imatge o amb algun dels seus elements. Per exemple, la biografia del personatge central que apareix, o la història del lloc en el que apareix la imatge.**
 - **Realitzar un anunci publicitari a partir de la imatge, utilitzant els models tradicionals de revistes, ràdio o televisió que reforci o contrasti el missatge principal.**
 - **Muntar una representació teatral sobre el que explica la imatge (improvisant diàlegs entre els personatges i/o els elements que hi apareixen)**
 - **Elaborar l'esquema d'un guió de curtmetratge a partir dels personatges i/o elements de la imatge presentada.**

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat, cada grup presentarà a la resta el treball realitzat iniciant un debat sobre les reflexions realitzades pels grups, recollint les propostes que vagin sorgint de l'intercanvi d'idees.

És important que la persona dinamitzadora estigui atenta a les senyals que emet el grup, i vagi tancant els temes, realitzant petites síntesis de les intervencions grupals, retroalimentant, complementant, endreçant i donant sentit a les opinions i comentaris que es vagin donat durant el procés.

Finalment, podem reflexionar amb el grup sobre la importància de les imatges que fem servir a l'escola per anunciar o promoure activitats esportives (cartells, pòsters). Per mitjà d'aquestes imatges es filtren d'una manera molt subtil aspectes que ofereixen en moltes ocasions, missatges sexistes i discriminatoris, que d'una manera involuntària limiten ja d'entrada que les nenes o els nens es plantegin la possibilitat de participar-hi. Les imatges esdevenen referents per al nostre alumnat. Petites accions i/o activitats relacionades amb imatges poden resultar potencialment molt educatives (Analitzar amb l'alumnat des d'una perspectiva coeducativa els cartells que ens arriben a l'escola promocionant esdeveniments esportius a la vila: fotos, personatges que apareixen, llenguatge utilitzat; fer exposicions fotogràfiques, de cartells, de biografies tenint en compte la perspectiva de gènere en l'activitat física i l'esport,...)

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem realitzar la presentació del treball de manera interactiva, de forma que les persones del grup que estan escoltant puguin intervenir en la presentació quan tinguin alguna idea lligada al que s'està fent (realitzar un dibuix, escriure missatges nous, entrar en la representació teatral improvisant un nou personatge,...)

Suggestiments i/o comentaris:

Demanar al grup en la sessió prèvia a la realització d'aquesta activitat que busqui i porti imatges relacionades amb el tema a tractar i incloure-les en la galeria d'imatges inicials.

Recursos annexes a aquesta activitat

- **Imatges on pugem analitzar diferents temes relacionats amb el sexisme i la coeducació.**

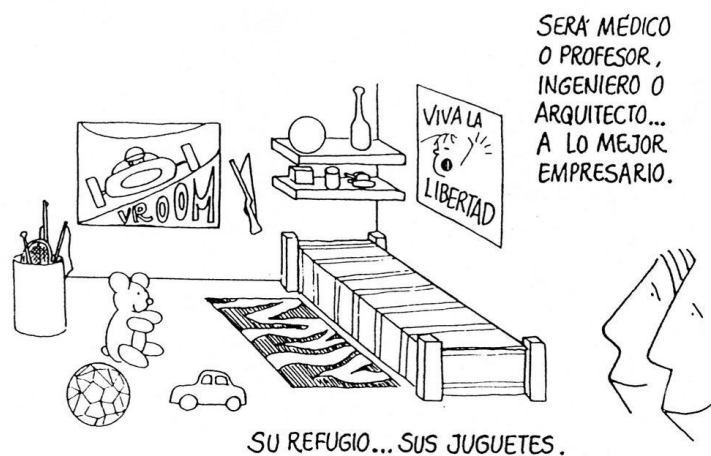
¡BASTA DE ESTOS JUEGOS!
¡HOY LAS NIÑAS DEBEN JUGAR
CON LOS MISMOS JUGUETES
QUE LOS NIÑOS!

(1977) Juegos de chicos

* 1980, Francesca Tonucci,
"Con ojos de niño"

Extret del llibre: Tonucci, F; La soledad del niño. Ed. Barcanova. Barcelona, 1984

ES UNA
HERMOSA
NIÑA.
¡FELICIDADES!

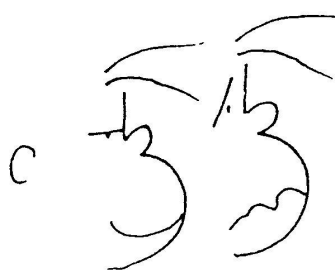

¿NIÑA?

¡BASTA, MIGUEL! NO HAY QUE
MALTRATAR A LAS NIÑAS. LAS
NIÑAS TIENEN LOS MISMOS
DERECHOS QUE LOS NIÑOS

Y AHORA, MIENTRAS MIGUEL
BAJA A JUGAR, LAURA, QUE
SIEMPRE ES TAN BUENA CHICA,
VA A LIMPIAR LA COCINA...

FRATO 90

Extret del llibre: Tonucci, F; La soledad del niño. Ed. Barcanova. Barcelona, 1984

Extret del llibre: Tonucci, F; La soledad del niño. Ed. Barcanova. Barcelona, 1984

TRIA LA TEVA DISFRESSA...

**...I VIU UN CARNESTOLTES
PLE D'IMAGINACIÓ**

www.imaginarium.es
902 214 215

Imaginarium

Extret del catàleg de disfresses Carnestoltes 2006. Botiga Imaginarium

30'95€

MEGA T-REX

Un gegantesc dinosauri que es mou i rugeix! Pots controlar el moviment del dinosauri amb un comandament de senzill funcionament. Funciona amb piles (incloses).

+4
ANYS

22'95€

SET D'EINES DE TREBALL

21 peces.

Funciona amb piles. (No incloses).

+3
ANYS

35'50€

AUTOKIT SUPER TRUCK SPIDERMAN

El camió d'Spiderman es transforma en una ciutat plena de perills i obstacles com el pont llevadís. Travessa'l amb els cotxes d'Spiderman i atrapa els rufians!

+3
ANYS

SPIDERMAN

29'99€

PARANYS OCULTS

Playset on Spiderman es desplaça adherint-se mitjançant un sistema d'ímants a les parets, activant amb els seus moviments diversos paranys i sistemes de detecció d'intrusos. Inclou una figura d'Spiderman.

+4
ANYS

SPIDERMAN

Extret del catàleg de joguines: Campanya de Nadal 2006. Supermercats Caprabo.

**SUPER
PRECIO
KING**

12,95€

CAJA REGISTRADORA DE LUJO
 Muchos elementos que funcionan de verdad: cinta transportadora, escaner, calculadora, balanza, micrófono y pago por tarjeta de crédito. A partir de 3 años (1207164)

14,95€
MICROONDAS ELÉCTRICO
 A partir de 3 años. (68301)

9,95€

CARRITO DE COMPRA
 Carrito de compra, de fácil montaje y muy resistente. Además incluye gran variedad de frutas y alimentos. A partir de 3 años. (1205188)

9,95€ La unidad

SURTIDO SET COCINA
 Con accesorios electrodomésticos para preparar tu propia comida. Existe una versión de desayuno y una de comida. A partir de 3 años. (1206296) (1206297)

Novedad King

15,95€

PLANCHADOR CON ACCESORIOS Y SONIDOS
 Planchador de tubo metálico y plástico. Esta equipado con una plancha vaporera, una botella y 2 perchas para colgar la ropa. A partir de 3 años. (1211968)

14,95€

CARRITO LIMPIEZA
 Carrito de limpieza de tubo metálico y plástico. Incluye fregona, escoba, recogedor, guante, botella, cubo y bayeta. (1205154)

Novedad King

Smoby

24,95€

LAVADORA COMPACT
 Grandes detalles para espacios pequeños, la lavadora electrónica tiene sonidos de todos los ciclos de lavado y luz de puesta en marcha. A partir de 3 años. (1211851)

40

Smoby

22,95€

CARRITO LIMPIEZA
 Podrás fregar los suelos, barrer, limpiar cristales y quitar el polvo. Al carrito no le falta detalle. A partir de 3 años. (1206703)

Novedad King

ASPIRADOR ELÉCTRICO
 Aspirador de fácil manejo. A partir de 3 años. (96282)

OFERTA KING

~~17,95€~~
9,95€

Extret del catàleg de joguines: Campaña de Nadal 2006. Botiga King Jouet.

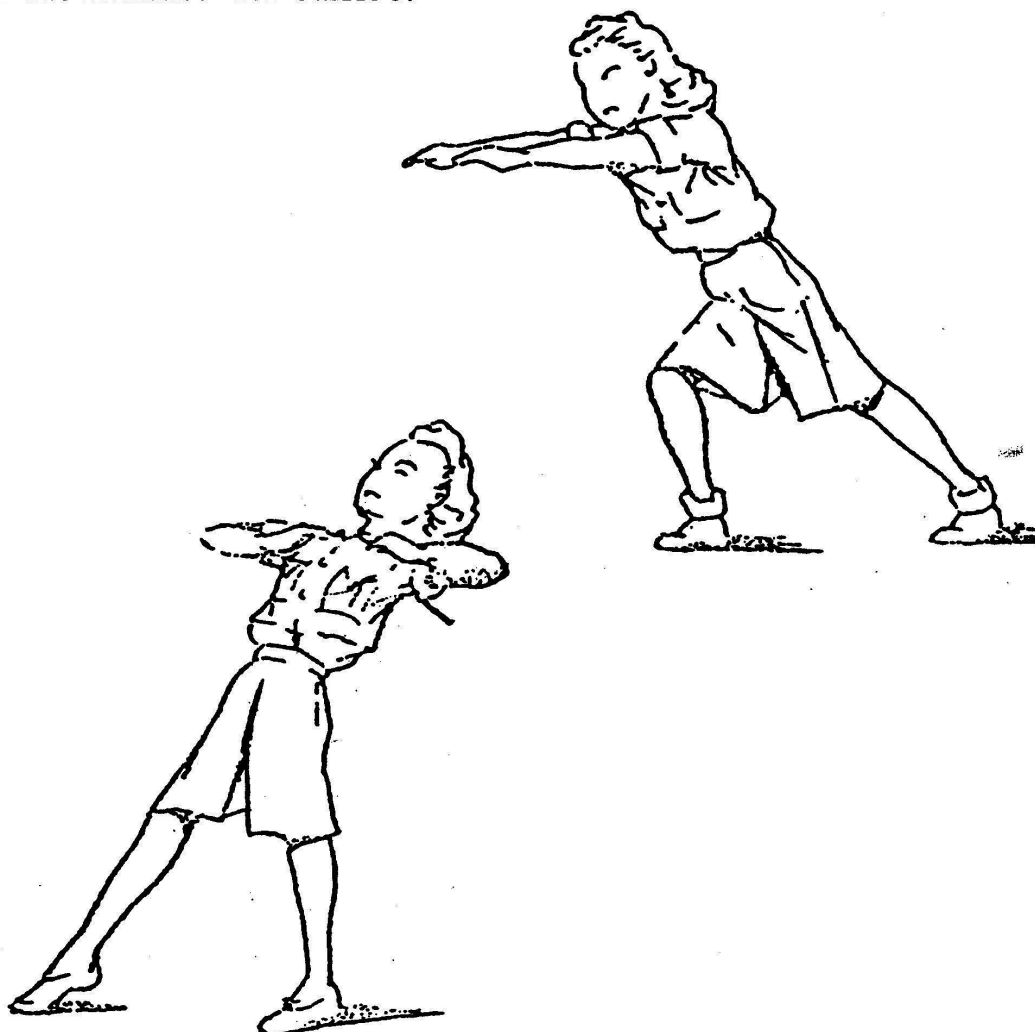
Desberdintasuna hezkuntzatik has daiteke
La educación puede ser el principio de la desigualdad

Cartell de promoció del Congreso Mujer y Deporte (Bilbao, 2001)

De la cartilla escolar. Manual de Educación Física de 1945, extraemos algunos ejemplos de juegos infantiles, que consideramos ilustrativos.

Ejemplo nº 5: Ejercicios de imitación profesional para niñas de diez a catorce años.

Barrer sacando brillo. Pisar con pierna derecha al frente, ligera extensión del tronco hacia atrás con los brazos flexionados hacia atrás, a la altura de las clavículas. De esta posición, fondo sobre la pierna adelantada con extensión de brazos al frente, tronco sigue la dirección de la pierna de atrás. Imitar con la máxima perfección el movimiento del barrido.

"He aquí la esclava del Señor" Luis Otero

**Educa a tu hija para
que sea mujer de su casa y no la
deformes moralmente con el deporte.**

(Jaime Armengol, presbítero,
El libro de los padres, 1948.)

(Bazar, revista de la Sección Femenina, octubre de 1950.)

Extret del cartell: 8 de març, dia internacional de les dones. Diputació de Barcelona.

Hay dos elefantes sentados en un tronco.
El elefante pequeño es hijo del elefante grande
pero el elefante grande
no es el padre del elefante pequeño.
¿Cómo es posible?

(Carmen Werner, Convivencia social, editado por la S.F. curso 3º, 1955)

FOTOS

GIMNASIA CASERA

Una mujer que tenga que atender a las faenas domésticas con toda regularidad, tiene ocasión de hacer tanta gimnasia como no lo hará nunca, verdaderamente, si trabajase fuera de su casa. Solamente la limpieza y abrillantado de los pavimentos constituye un ejemplo efficacísimo, y si se piensa en los movimientos que son necesarios para quitar el polvo de los sitios altos, limpiar los cristales, sacudir los trajes, se darán cuenta que se realizan tantos movimientos de cultura física que, aun cuando no tienen como finalidad la estética del cuerpo, son igualmente eficacísimos precisamente para este fin.

(Teresa, revista de la Sección Femenina, marzo de 1951. Reportaje sin firma)

Extret del llibre: Werner, C; Convivencia social. Editado por la sección femenina, 19654

Extret del quadern: Somos iguales ante la LOGSE. Sí, pero... Editado por el Instituto Navarro de la Mujer del Gobierno de Navarra

Extret del quadern: Somos iguales ante la LOGSE. Sí, pero... Editado por el Instituto Navarro de la Mujer del Gobierno de Navarra.

Extret del quadern: Somos iguales ante la LOGSE. Sí, pero... Editado por el Instituto Navarro de la Mujer del Gobierno de Navarra.

Extret del quadern: Somos iguales ante la LOGSE. Sí, pero... Editado por el Instituto Navarro de la Mujer del Gobierno de Navarra.

RECUPEREM EL BARÒMETRE DE VALORS.

Tema o aspecte principal a treballar:

- Revisió de les idees preconcebudes i dels trets sexistes i androcèntrics presents en la nostra pràctica educativa.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectius:

- Afavorir el procés de reconeixement de les idees i actituds sexistes presents en la nostra pràctica educativa.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup.

Materials necessaris:

- Cinta o pasta adhesiva.
- Targes amb afirmacions relacionades amb la Coeducació i cartells amb el grau d'acords. (Veure annexos de l'activitat baròmetre de valors del bloc coneixements previs del grup).

Durada mínima de l'activitat:

- 45 minuts.

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

1. Tornem a recuperar les frases que vam fer servir quan vam realitzar aquesta activitat prèviament en el bloc d'activitats per treballar els coneixements previs del grup.
2. Recuperem també la taula on vam prendre nota del grau d'acord del grup amb les afirmacions proposades i els prejudicis sexistes que van anar apareixent en les seves intervencions .

Descripció de l'activitat:

1. Quan totes les frases estiguin construïdes, col·locarem un cartell a cada extrem de la sala: "estic d'acord", "no estic d'acord".
2. Tot el grup es situarà al centre de la sala, i cada parella llegirà la frase que ha trobat en veu alta .
3. En sentir la frase, cada persona participant s'aproparà al cartell que defineixi més la seva posició depenent de si està o no d'acord amb la frase plantejada.
4. Tres o quatre persones de cada grup podran expressar respectuosament les raons per les quals estan o no d'acord amb l'afirmació. (Podem donar l'oportunitat , un cop escoltades varies opinions, de canviar de posició explicant el motiu del canvi)
5. Aquest procés es repeteix amb cada frase.

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat, la persona dinamitzadora llençarà algunes preguntes i farà un resum de les idees principals que hagin sortit del grup, comparant-les amb el recull fet durant la realització d'aquesta mateixa activitat a l'inici del procés formatiu.

Deixarem un espai per a la reflexió personal i la posada en comú sobre els possibles canvis d'actituds i pensaments que hagin experimentat durant el procés formatiu.

Si durant l'exposició de les intervencions grupals apareixen de nou alguns mites, estereotips o prejudicis sexistes, els reprendrem i tornarem a treballar-los detingudament.

Altres variants d'aquesta activitat:

Podem afegir i/o variar les afirmacions d'aquesta activitat en funció del treball realitzat durant la formació i la detecció del grau d'assoliment dels objectius i continguts proposats que haguem anat detectant durant les sessions.

Suggeriments i/o comentaris:

Pot resultar molt interessant treballar l'activitat "jo abans pensava... i ara penso" immediatament després de la realització d'aquesta.

Recursos annexes a aquesta activitat

Veure annexos de l'activitat baròmetre de valors del bloc coneixements previs del grup):

- **Targes amb afirmacions relacionades amb la Coeducació.**
- **Graella per recollir els posicionaments del grup.**

JO ABANS PENSAVA..., I ARA PENSO ...

Tema o aspecte principal a treballar:

- Reflexió sobre el procés formatiu i els canvis de concepcions.

Nombre de persones participants:

- Entre 8 i 25 persones.

Objectiu:

- Reflexionar sobre els diferents aspectes tractats durant el procés formatiu i les possibles modificacions en els pensaments i l'acció docent.

Tipus d'agrupament:

- Gran grup

Materials necessaris:

- Fulls i bolígrafs.

Durada mínima de l'activitat:

- 25 minuts

Desenvolupament de l'activitat

Consignes inicials:

Ens situem en gran grup. Cada persona participant té un full i un bolígraf.

Evolució de l'activitat:

Es tracta de fer un procés reflexiu personal en el que cada persona redactarà per escrit la seva vivència personal durant el procés formatiu respecte al canvi de concepcions teòrico-pràctiques al voltant del tema de la Coeducació.

**Per facilitar la redacció, podem titular el text de la següent manera:
En el tema de la Coeducació jo abans pensava que... i ara penso que... .**

Algunes preguntes guia que poden ajudar-nos a reflexionar poden ser les següents:

- El marc teòric presentat m'ha ajudat a tenir punts de vista diferents respecte al tema de la Coeducació?
- Les revisions i reflexions dutes a terme han fet variar les meves idees prèvies?
- Tinc recursos per aprofundir sobre la teoria i la pràctica docent des de la perspectiva de l'acció coeducativa?

Guia i pautes per a la reflexió, l'anàlisi i l'avaluació de l'activitat

Un cop acabada aquesta part de l'activitat ens reunirem en petits grups, fent una ronda d'intervencions exposant les idees i vivències que hem anat anotant.

Quan tots els grups tinguin el resum del que s'hagi parlat, ho exposarem en plenari a la resta de grups, extraient les conclusions finals.

La persona dinamitzadora pot recollir les conclusions grupals i enviar-les posteriorment per correu electrònic, canalitzant una xarxa d'intercanvi d'experiències i de posteriors trobades entre les persones interessades en continuar treballant i aprofundint sobre el tema.

Altres variants d'aquesta activitat:

Si volem realitzar aquesta activitat ocupant menys temps, podem passar a realitzar el plenari directament, sense fer el treball previ en petits grups.

Suggeriments i/o comentaris:

És important deixar un espai de temps suficient per realitzar aquesta activitat, que variarà en funció del grup amb el que estem treballant.

Recursos annexes a aquesta activitat

5. BIBLIOGRAFIA I RECURSOS WEB

AAVV (2004). *Informe final del "Estudio para conocer la situación actual de la educación para la igualdad en España"* Instituto de la Mujer

AAVV (2003) *Diagnosi sobre l'estat actual de la Coeducació en els centres públics de Catalunya*. USTEC-STEs, Secretaria de la Dona.

AAVV (1990) *Guía para una Educación Física no Sexista*. Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia

AAVV (2004). *Claus coeducatives. Millora de les competències professionals del professorat de l'ensenyament no universitari*. CCOO, Federació d'Ensenyament.

AAVV (2002). *Género y educación. La escuela coeducativa*. Barcelona. Editorial Graó.

AAVV. (1995) *Coeducación y tiempo libre*. Madrid. Editorial Popular

AAVV (1998). *Visquem la diversitat. Vivamos la diversidad. Materiales para una acción educativa intercultural*. Madrid. Los libros de la Catarata,.

AAVV.(2002) *Mujer y Educación. Educar para la igualdad, educar desde la diferencia*. Barcelona. Editorial Graó.

AWAD, M. & MEJÍA, MR (2000): *Pedagogías y metodologías en Educación Popular*, Bolivia. Ediciones Cebiae.

ARENAS FERNÁNDEZ, Mª G. (2006) *Triunfantes perdedoras. La vida de las niñas en la escuela*. Barcelona. Editorial Graó.

ASINS, C; GARCÍA, M. (1995). *La coeducació en l'educació física*. UAB. Col·lecció Quaderns per a la Coeducació

BASTIDA, ANNA (1996). *Sistema sexo-género. Unidad didáctica*. Seminario de estudios por la Paz (APDH). Asociación Pro-derechos humanos. Madrid. Los libros de la Catarata.

BONAL, X; TOMÉ, A (1997) *Construir l'escola coeducativa. La sensibilització del professorat*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 12.

BONAL, X (1997). *Las actitudes del profesorado ante la coeducación. Propuestas de intervención*. Barcelona. Editorial Graó,

BONAL, X (1998). *Canviar l'escola: la coeducació al pati de jocs*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 13.

CARPENA, Anna (2003). *Educación socioemocional en la etapa primaria. Materiales prácticos y de reflexión*. Barcelona. Ediciones Octaedro.

- CASCÓN, P (2001). *Educar en y para el conflicto*. Cátedra UNESCO sobre Paz y Derechos Humanos,
- CORTADA, E (1992) *Nenes i nens a l'escola d'altres temps. Materials no sexistes per a Primària*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 5.
- Equipo ALFORJA (1989) *Técnicas participativas para la educación popular*, San José de Costa Rica. Ediciones Comarfil.
- Equipo MAÍZ (2000) *Vamos a jugar, otra vez (Juegos y dinámicas para la educación)*. San Salvador, Equipo Maíz,
- FABRA, M^a LI.(1996). *Ni resignades ni submises. Tècniques de grup per a la socialització assertiva de nenes i noies*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 11.
- FEMINARIO DE ALICANTE (1987). *Elementos para una educación no sexista. Guía didáctica de la Coeducación*. Valencia. Víctor Orenga, Editores.
- FREIRE, Paulo (1997). *Pedagogía de la autonomía*, Madrid, Siglo XXI Ediciones.
- IMDEC (1995). *Técnicas participativas para la Educación Popular I i II*. Madrid. Editorial Popular.
- INSTITUTO DE LA MUJER (2004) *Prevenir la violencia. Una cuestión de cambio de actitud*. Cuadernos de educación no sexista nº 7. Madrid, Instituto de la Mujer.
- INSTITUTO DE LA MUJER (2004). *Como orientar a chicas y a chicos*. Cuadernos de educación no sexista nº 5. Madrid, Instituto de la Mujer
- LOMAS, C. (1999) *¿Iguales o diferentes? Género, diferencia sexual, lenguaje y educación*. Barcelona. Editorial Paidós.
- MORELL F; MORELL X. (2002) *Patí, jocs, currículum i Educació Física*. Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Educació i Cultura.
- NÚÑEZ, Carlos (1995) *Educar para transformar, transformar para educar*, México, Instituto Mexicano de Educación Comunitaria (IMDEC),
- PINHEIRO DE ALMEIDA, M.T. (2004) *Los juegos cooperativos en la educación física: una propuesta lúdica para la Paz*. Revista Tàndem
- PRAT, M; SOLER, S (2003). *Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte. Reflexiones y propuestas didácticas*. Barcelona. Editorial Inde.
- RAMBLA, X; TOMÉ, A. (1999). *Una oportunitat per a la coeducació: Les relacions entre famílies i escoles*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació,14.
- ROVIRA, M. (2000) *El tractament de l'agressivitat als centres educatius: proposta d'acció tutorial*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 15.
- RUIZ, J. (2004) *Pedagogía de los valores en la Educación Física*. Madrid. Ed. CCS.

SALAS, BEGOÑA (1994) *Orientaciones para la elaboración del Proyecto Coeducativo de Centro*. Bilbao. Editorial Maite Canal.

SEMINARIO DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ (1998). *La alternativa del juego I i II. Juegos y dinámicas de educación para la paz*. Madrid. Los libros de la Catarata.

SEMINARIO DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ. (2000) *Educación para la paz. Una propuesta posible*. Madrid, Los libros de la Catarata

SUBIRATS, M; TOMÉ, A. (1992) *Pautes d'observació per a l'anàlisi del sexisme en l'àmbit educatiu*. Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona. Quaderns per la Coeducació, 2.

TRUJILLO, F; FORTES M^a R (2002) *Violencia doméstica y coeducación*. Barcelona. Octaedro Editorial

URRUZOLA, M^aJ (1995). *Introducción a la Filosofía Coeducadora*. Bilbao. Editorial Maite Canal.

VAZQUEZ, B. (2000) *Educación física y género. Modelo para la observación y el análisis del comportamiento del alumnado y del profesorado*. Madrid. Editorial Gymnos.

RECURSOS WEB

<http://www.terra.es/personal4/lapeonza/index.htm>. web del Colectivo de Docentes de Educación Física para la Paz amb seu a Valladolid. Conté reflexions, recursos i materials pedagògics per treballar l'educació Física des de la perspectiva de l'educació per la pau.

<http://antalya.uab.es/observatoriesport/redirect.php?pagina=portada.php>. És una plataforma interactiva de treball que impulsa la formació, la reflexió i el raonament crític en relació a l'esport i la construcció de la realitat que es fa a través dels mitjans de comunicació. Conté un interessant apartat sobre gènere i esport. Elaborada per Valors en Joc, amb el suport de la Fundació Bofill.

<http://www.xtec.cat/innovacio/coeducacio/recursos.htm>. Web del Programa d'Innovació Educativa en Coeducació del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Conté recursos, experiències i enllaços d'interès.

<http://www.xtec.es/recursos/valors/coeduca/> En aquesta pàgina es poden consultar els projectes coeducatius de centres escolars que han estat premiats pel Departament d'Educació i l'Institut Català de les Dones.

<http://www.sindicat.net/dona/index.htm> Pàgina que ofereix informació, materials didàctics i recursos per treballar la coeducació. Elaborada per La secretaria de la Dona del sindicat USTEC-STES.

<http://www.conc.es/dona/index2.htm> Elaborada per la Secretaria de la Dona de Comissions Obreres de Catalunya. Ofereix informació, materials didàctics i recursos per treballar la coeducació

<http://www.miescuelayelmundo.org>. recursos didàctics sobre educació en valors amb un apartat de coeducació. Elaborada per FETE-UGT, ISCOD i AEI.

<http://web.educastur.princast.es/proyectos/coeduca>. Pàgina que ofereix recursos per treballar la coeducació a través del programa de prevenció per a la violència de gènere als centres escolars NAHIKO basat en l'experimentació, investigació i acció conjunta amb el professorat dels centres escolars que hi participen. Elaborada per la DGOA del govern d' Asturies.

<http://www.juntadeandalucia.es/averroes/recursos/coeducacion.php3>. Pàgina que ofereix materials didàctics i recursos per treballar la coeducació, a més d'un fòrum de participació. Elaborada per la Consejería de Educación de la Junta de Andalucía.

<http://tematico.asturias.es/imujer/>. Portal de la Viceconsejería de Educación del Principado de Asturias. Conté educatius per a tots els nivells, inclou activitats per a la formació del professorat.

<http://www.mtas.es/Mujer/programas/educacion/index.htm> Pàgina que ofereix materials didàctics i recursos per treballar la coeducació. Elaborada per l'Institut de la Mujer (Secretaria General de Políticas de Igualdad del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales).

<http://www.educarenigualdad.org/>. Pàgina que ofereix informació i materials didàctics per a la prevenció de la violència de gènere. Elaborada pel Directorio europeo de recursos educativos para la Igualdad y la prevención de la violencia de género.

<http://antalya.uab.es/observatoriesport/redirect.php?pagina=portada.php>. És una plataforma interactiva de treball que impulsa la formació, la reflexió i el raonament crític en relació a l'esport i la construcció de la realitat que es fa a través dels mitjans de comunicació. Conté un interessant apartat sobre gènere i esport. Elaborada per Valors en Joc, amb el suport de la Fundació Bofill.

<http://www.solidaries.org/igualtat> . web de la coordinadora d'ONG solidàries de les comarques gironines. Pàgina que ofereix informació, materials didàctics i recursos per treballar la coeducació

<http://www.edualter.org> Web de recursos en educació per a la Pau, el Desenvolupament i la Interculturalitat

<http://www.entrecultures.org> web del programa Entrecultures de la Fundació Jaume Bofill que se centra en aquelles qüestions educatives que afecten de manera específica els nois i noies de famílies immigrades.